क्रम संख्या–२०

धम्मपदट्ठ कथा

[भाग–२]

अनुवादक

भिक्षु अनिरुद्ध

प्रकाशक
आनन्द कुटी विहार गुठी
आनन्द कुटी, काठमाडौं
नेपाल ।

नेरु १०।-

क्रम संख्या–२०

धम्मपदट्ठ कथा

[भाग–२]

अनुवादक

भिक्षु अनिरुद्ध

प्रकाशक

आनन्द कुटी विहार गुठी

आनन्द कुटी, काठमाडौं

नेपाल ।

नेरु १०।–

प्रकाशक:

"आनन्दकुटी विहारगुठी"

(सं. द. नं. १/०३१ प्र. जि. अ. का. का.)

आनन्दकुटी, स्वयम्भू,

काठमाडौं, नेपाल ।

फो. नं. १४४२०

बुद्धाब्द: २५२४

बि. सं. २०३७

ने. सं. ११०१

ई. सं. १९८०

प्रथमावृत्ति १०००

मुद्रक:

नेपाल प्रेस

काठमाडौं, नेपाल ।

फोन : ११०३२

अनुवादकया पाखें निगू शब्द

झीगु नेपाले विशुद्धगु थेरवाद बुद्ध शासनयागु जः भती-भति खयावः बले हे आयुष्मान् अमृतानन्दजुं धम्मपद अट्ठकथा यागु प्रथम 'यमक' वर्ग झीगु मां भाय् नेपाल भाषं अनुवाद याना धर्मोदय सभाद्वारा प्रकाशित याका बिज्यागु खः । व सफू आ थौंकन्हे अप्राप्य ज्वी धुंकल । ताकालंनिसें धम्मपद अट्ठ कथायागु द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ वर्ग इत्यादि पालि भाषं च्वयातःगुयात झीगु मातृ भाषं अनुवाद याना प्रकाशित याकेगु जिगु तःधंगु अभिलाषा जुयाच्वंगु खः । तर प्रकाशित याना बीपिं सभा सोसाईति अथवा दातापिं मदया जिगु इच्छा सम्पूर्ण मजुया च्वन ।

आनन्द कुटी विहार गुठिया संस्थापक आयुष्मान् अमृतानन्दजुं हे थ्व पुस्तक याकनं प्रकाशित याकेत थमं हे संशोधन याना प्रेस कापी समेतं थमं हे कुतः याना ल्ह्याया, थः लंका बिज्याय् न्ह्यो हे तैयार याना बिज्यागुलिं वसपोल खना जि अत्यन्त प्रभावित मजुस्य च्वने मफुत ।

आनन्द कुटी विहार गुठि हे थुगु पुस्तक प्रकाशित याना बीगु सकल जिम्मा कया ब्यूगुलिं विहार गुठियात नं हार्दिक धन्यवाद ब्युस्य, लिपा-लिपानं थथे हे झीगु मातृ भाषास पालि बौद्ध साहित्ययागु अनुवाद प्रकाशित याना यंकावं च्वने फयेमा धैगु भितुना च्वनागु दु ।

कोथाय् नेपाले कोगु मातृ भाषं पालि बौद्ध साहित्य अनुवाद जुयाच्वंगु गाक्कं हे ह्म तिनि। थुगु हे प्रकारं जि मेमेगु पालि साहित्य नेपाल भाषं अनुवाद याना तयागु पुस्तकत नं प्रकाशित याना बीपि दातापि प्याहाँ वया कोगु मां भाय् यागु धुकू पना बी धैगु आशा व विश्वास याना च्वनागु दु।

अन्तस थ्व पुस्तक प्रकाशित याय्‌त जि जापाने वना च्वँतल्लें, प्रूफ स्वेगु, प्रेसे वनेगु, भोंयागु व्यवस्था याय्‌गु इत्यादि ज्यास थाकु आलसि मचास्य ग्वाहालि याना बिज्याह्म आयुष्मान् महानामजु यात हार्दिक धन्यवाद ब्युस्य थ्व अनुवादकयापाखें च्वयागु निगू शब्द कोचाय्‌का छ्वे त्यना।

दिन प्रति दिन कोगु मां भाय् नेपाल भाषा अभिवृद्धि जुयावने फय्‌मा।

आनन्द कुटी विहार अनुवादक
स्वयम्भू
२०३७/६/४
२०-९-८०

प्रकाशकीय

पूज्य अनिरुद्ध महास्थविरं अथक मेहनत याना अनुवाद याना बिज्यागु मदयेक मगाना च्वंगु धम्मपद अट्ठकथा भाग २ सफू थुगु विहार गुठीयात प्रकाशन यायेत बिया बिज्यागुलिं वस्पोलयात हार्दिक कृतज्ञ ज्ञापन याना च्वना। थुगु सफू बौद्ध परियत्तिया शिक्षार्थितयेत जक मखु बौद्ध ग्रन्थया फुक पाठकपिन्त नं गाकं हे ज्याय् लगे ज्वीमा। थुकिं भगवान बुद्धया सत् उपदेश सिइका ज्ञान लाभ जुल धाःसा विहार गुठीया प्रयास सफल जुल धका भापिई। थुगु सफू विहार गुठीया नीगुगु प्रकाशन जुल। थथे हे हानं मेगु मेगु भाग नं प्रकाश यायेफत धाःसा थीगु ग्रन्थ कुठीया अभाव पूर्ति जुया वनि। अस्तु।

तीर्थनारायण मानन्धर
सदस्य-सचिव
आनन्दकुटी विहार गुठी

ने. सं. ११००
कार्तिक पूर्णिमा २०३७

विषय - सूचि

विषय : पृष्ठ :

२. अप्पमादवग्ग

३. चित्तवग्ग

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

(२) अप्पमादवग्गो

१. श्यामावती मागन्दियपिनि मरण क्यनात:गु उदेन कथा उदेन उत्पत्ति

"अप्पमादो अमतपदं" धैगु थ्व धर्मदेशना शास्ता कोसम्बीस च्वंगु घोषितारामे बिज्याना च्वंबले श्यामावती प्रमुख न्यासः मिस्त व मागन्दिय प्रमुख वया न्यासः थःपिनिपिं सीगु दुःखद घटनाया कारणे (शास्तां) आज्ञा जुया बिज्यागु खः । थनया छसिंनिसें खँ थथे :—

परापूर्वकाले अल्लकप्प राष्ट्रस अल्लकप्प धैह्म व वेठदीप राष्ट्रस वेठदीपक धैह्म जुजु राज्य याना च्वंगु खः । थुपिं निह्म जुजुपिं मचाबलेनिसें थवंथः पासा जुयाः छह्म हे आचार्यकुले शिल्प सयेके-सीके यानाः थःथः बौपिं मदेधुसेंली श्वेतछत्रं क्वोका झिगू योजन दुगु राज्यस जुजुपिं जुया च्वन । समय समयस इपिं नापलाना नाप्पं दना नाप्पं च्वना

तथा नाप्पं दयना च्वंबले जनतापिं जन्मजुया च्वंगु, बुढाजुया च्वंगु व सिनावना च्वंगु खनाः "परलोक वंपिं नापं ल्यूल्यू वनीगु छुं मदु। अन्तस थ:गु शरीर नापं ब्याक्कं तोता वनेमाः। अतः गृहस्थी च्वना छुयाय्गु ? प्रव्रजित जुया वनेमाल" धका सल्लहा यानाः राज्य ब्याक्कं काय्-कलापिंत लःल्हाना ऋषिभेष अनुसार प्रव्रजित जुया हिमाल प्रदेशपाखे बास याना च्वनाच्वंबले थथे सल्लहा यात—"फ्कीपिं राज्य त्याग याना प्रव्रजित जुयापिं खः। जीविका याय् मफया मखु। थुकथं प्रव्रजित जुयापिं फ्कीपिं निह्म यदि छथाय्सं च्वंवन धाःसा प्रव्रजित मजूपिंथें हे ज्वीफु। उकिं अलग अलग जुया च्वनेमाल। अतः छ उगु पर्वते च्वं। जि थुगु पर्वते च्वने। बाःछी छको उपोसथखुनु फ्की नापलाय्।" अले इमि मत्ति थथे लुल—"थथे जूसांनं फ्कीपिं गणसंगणिक हे ज्वी। अर्थात् मनूतमुना च्वनिपिं हे ज्वी। अतः थः च्वनेगु पर्वते छं (बाछी छको) मिं च्याकी। जि च्वनेगु पर्वते जि मिं च्याके। थ्व लक्षण स्वया फ्कीपिं दु मदु धैगु खँ सीका काय्।" इमिसं अथेहे यात।

अले छुं दिन लिपा वेठद्दीपक तपस्वी सिनावना महाप्रभावशाली देवराज जुया जन्म जुल। बयां बाछी लिपा पर्वते मिं च्याःगु मखना मेह्मस्यां 'जि पासा मृत्यु जुल ज्वी' धका सीका काल। जन्मज्वी सायं मेह्मसिनं थःगु देवशरीर स्वया पूर्वकर्म विचायाना सोबले—राज्य त्याग यानावसेंनिसें थःगु तपश्चर्या खनाः वनाली जिमि पासा सोवने माल धका मतीतल। अले व आत्मभाव तोताः लँजुवाथें जुयाः वयाथासे वनाः वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत। अले तपस्वीनं वैके गनं वयागु धका न्यन। लँजुवानं "भन्ते ! जि तापाकंनिसें वयागु खः। भन्ते !

आर्य याकचा हे जक थन च्वना बिज्यानागु लाकि मेपिं नं सुं दु ?" धका न्यन ।

"मेह्म छह्म पासा नं दु ।"

"व गनले ?"

"हुं उखेच्वंगु पर्वते च्वंच्वन । तर उपोसथ दिने धाःसा मि च्याका मह । मृत्यु जुल मखा ज्वो ।"

"भन्ते ! अथेला ?"

"खः उपासक ।"

"भन्ते ! व जि हे खः ।"

"गन जन्म जुलले ?"

"भन्ते ! देवलोके महाप्रभावशाली देवराज जुया जि जन्म जुल । आर्ययात दर्शन याय्धका हाकनं थन वयागु खः । थन बिज्याना च्वंह्म छपिं आर्ययात छुं उपद्रव दुला ?"

"उपासक ! दु । किसितय्सं याना दुःखसिया च्वना ।"

"भन्ते ! किसितय्सं छु दुःख बिल ?"

"बं पुयेगु थासे खिफाना थकिगु । तुति श्वाना चा पिकया थकिगु । अले किसि-खि वां छोछों, बं माथां वंकवंकं जि थाके ज्वीगु ।"

अथे जूसा "किसि मवय्केगु जतन जि यानाबी" धका धया तपस्वीयात 'हत्थिकन्तवीणा' (=किसि बिसकेछ्वेगु सितार) व 'हत्थिकन्तमन्त्र' (=किसि बिसिक छ्वेगु मन्त्र) स्यना बिल । थथे

ब्यूगु बखते सितारयागु स्वपुतार क्यना स्वपु मन्त्र स्यनाबिल । थुगु तार थाना थुगु मन्त्र बोनेव किसित लिफःहे स्वेमफय्क बिस्युंवनी । थुगु तार थाना थुगु मन्त्र बोनेव किसित लिफः स्वस्वं बिस्युवनी । हानं थुगु तार थाना थुगु मन्त्र बोनेव किसिनायो (=मुख्यह्म किसि) जंघू कोच्छुका वई । थथे धयाः "छःपिनि गथे इच्छा जुल अथे याना बिज्याहुँ" धका धया तपस्वीयात वन्दनायाना वन ।

तपस्वीनं किसि बिसिकः छ्वेगु मन्त्र बोना बिसिकःछ्वेगु तार थाना किसित बिसिक छ्वत ।

उगु समये कोसम्बीस परन्तप धंह्म जुजु दुगु खः । छन्हु प्वाथेदुह्म महारानी नापं व जुजु कःसी च्वना सुथसिगु निभा पाना च्वंगु खः । महारानीं जुजुं न्यंगु सच्छिदोल मू वंगु ह्याउँसे च्वंगु सांगां न्यया जुजुनापं खं ल्हाना च्वन । थ्वबेलस जुजुया पचिनं छगू लाख मू वंगु अंगू लिकया थःगु पचिने न्ह्यात । उगु समये हे 'हत्थिलिङ्गसकुण' धंह्म फंगः आकाशं बोया वना च्वंबले तापकंनिसें न्ह्याउँसे च्वंगु सांगां न्ययाच्वंह्म महारानीयात खनाः लापांय् समझे जुया पपू चक्कंका क्वाहाँ वल । व क्वाहाँ वयाच्वंगु सलं ग्याना अनं दना जुजु क्वथाय् द्वाहाँ वन । प्वाथे दुह्म जूया निंति नं ग्याफलु स्वभाव याःह्म जूया निंति नं देवो वेगं द्वाहाँ वने मफुत । अले व फंगलं फ्स्तेयाना थःगु लुसिपंजाया दुने तया व आकाशे ब्वया वन । थुंपि फंगत जुलसां न्याह्म किसिया बल दुंपि जुया च्वन । अले आकाशं यंकाः थः यथाय् च्वना ला नें । व फंगलं अथे यंका च्वंबले सीगु भयं ग्याना व महारानीनं थथे मती

तल—"यदि जि चिच्चेयाना हाल धाःसा मनूतय् सः धयागु पशुतय्त ग्यानापुसे च्वनेयो। अले जिगु सः ताया वं जितः तोता बिइफू। थथेजुल धाय्‌वं जिगु थ्वाथेच्वंह्म मचा सहितं जि मृत्यु ज्वीफू। गुथाय् च्वना थ्वं जित नयेत स्वई उथाय् चिच्चेयाना हाला थ्वैत बिसिकः छ्वये।" थःगु पाण्डित्यताया कारणं याना महारानीं सह याना च्वन।

अबले जुलसां हिमालय प्रदेशे मचा तःमा जुया मण्डपाकार जुया च्वंगु बरमा छमा दया च्वन। व फंगलं पशुत आदि ज्वनायंका अनयंका नेंगु जुया च्वन। उकि वैतः नं अनहे यंका सिमाकचाया कापी तया थः ब्वैं वयागु लँपाखे स्वत। अथे स्वेगु इमी स्वभावधर्म जुया च्वन। उगु क्षणस महारानीं आः थ्वैत बिसिकः छ्वेमाल धका मनेतया ल्हानिप्पां थतछ्वया लापा थाना म्हुतुं नं चिच्चेयानाः वैतः बिसिक छ्वत। अनंली सूदर्वो बीत्यंबले महारानीयात मचाब्वीगु ब्यथा लगेजुल। न्ह्यापाखे सोसां सुपाँय् थाहाँ वल। सुखपूर्वक च्वंच्वंह्म महारानीयात 'ग्याय्‌मते मालिकनी' धका वचन छगू नापं न्यंकूंपि सुं मदया दुःखिनी-जुया चच्छि न्ह्यो छफुति नं वय्‌के मफुत। चाःबिते ज्वी धुंसेंलि—सुपाँय् नं हटेजुया वन, दचो नं तुयुया वल, महारानीया मचानं बुल—थ्व स्वंगूलि कारण छगूपाखं हे जुल। अले सुपाँय्‌यागु-ऋतु, पर्वतयागु-ऋतु तथा अरुणोदयया ऋतुयात नं कया बूह्म मचा जूया निंति महारानीं पुत्रयात 'उदेन' धका नां तल।

अल्लकप्पक तपस्वी नं अनया आसपासे हे च्वंच्वंगु जुया च्वन। स्वभावतः वावंगु बखते चिकुइगुया भयं याना व तपस्वी फलमूलया

लागि जंगले द्वाहां मवं। व सिमाक्वे वना ङ्गतेसं ला नया कुरुकेह:गु थवे कयाहया छ्याना सूप् दयका त्वनी। उकि उखुनु नं क्वे मुनाहये धका अन वंना सिमाक्वे च्वना क्वे माला च्वंबले मचा खोगु सःताया च्वे सोबले महारानी खना: 'छ सु ख: ?' धका न्यंबले 'जि मनू ख:' धका धासेंलि 'गथे याना थन वयाले ?' धका न्यंसेंली—'हस्तिलिङ्ग झ्ंगलं हल' धका धायवं 'अथेजसा क्वहां वा' धका धाल।

"आर्य ! जाति स्यनी धका जि ग्या।"

"छ सुखले ?"

"जि क्षेत्रिनी ख:।"

"जि नं क्षेत्री हे ख:।"

"अथेजूसा क्षत्री-मायायागु खँ कँसा।" वं कन।

"अथेजूसा सिमाय् यहाँवया जि काय्यात कोका।"

वं छ्खेपाखें गयेगु लँ दय्का सिमाय् थाहाँवना मचा काल। "जितः ल्हातं थोमते" धका धासेंलि वैत मथ्युसे हे मचा कोकया हल। देवी नं क्वाहाँ वल। अले वयात आश्रमे बोनायंका शील-भङ्ग मयासे अनुकम्पा तया लहिना तल। हा मदुगु कस्ति माला हया, थःथमं बुयावोगु वा मालाहया यागु दय्का बिल। थुगु प्रकारं वं बिचा: याना च्वंबले लिपा महारानीं थथे मत्तीतल—"जि नवयागु लँ स्यू, न वनेगु लँ स्यू। थ्वनापं जिगु विश्वास नं मदुनि। यदि थ्वं जिमित तोता मेथाय् गनं वनाबिल धा:सा जिपि निह्मं थनंतुं सिनावनी। न्ह्यागु

याना जूसां थ्वया शील स्यंकाः, गथे याय्‌बले थ्वं तोता मवनिगु खः अथे याय्‌माल।" अले गां बांलाक मन्यसे, पसिं बाँलाक मस्युसे वं थःगु अङ्ग-प्रत्यङ्ग क्यना प्रलोभनयाना वैगु शील स्यंकाबिल। अनंलि ईपि निह्म मिलेचलेजुया नापं च्वंच्वन।

अले छन्हुया दिने नक्षत्र योग सोयाच्वंबले परन्तपयात नक्षत्रं पीडा बीयाच्वंगु खनाः "भद्रे ! कोसम्बीया परन्तप जुजु मन्त" धका धाल।

"आर्य ! छाय् थथे धयागु ? छु वनापं शत्रुता दुलाकि छु ?"

"भद्रे ! मदु। वैत नक्षत्रं पीडा बिया च्वंगु खना थथे धयागु खः।"

अले व ख्वल। 'छाय् ख्वयागु ?' धका वं न्यंसेली वं व थः मात खः धका कंसेंली—"भद्रे ! ख्वयेमते। जन्म जह्म प्राणी अवश्य नं मृत्यु ज्वीमा।"

"आर्य ! थ्वला जि नं स्यू।"

"अले छाय् ख्वयागुले ?"

"जि काय् कुलवंशया राज्य काय्‌बहह्म खः। यदि अन दुगु जूसा जि काय्‌यात श्वेतछत्रं क्वीकल ज्वी। आर्य ! आः जुलसां महाअभागी जुल धैगु शोकं याना ख्वयागु खः।

"भद्रे ! न्ह्यागु ज्वीमा, धन्दा काय्‌मो। यदि वैत राज्य प्राप्तयाना बीगु इच्छा यानागु खः धैगु जूसा राज्य प्राप्तयाना बीगु उपाय यानाबी।"

अले वँत (—काय्ह्मसित) हस्थिकन्त वीणा व हस्थिकन्त मन्त्र स्यना बिल । उगु समये अनेक दोल किसित वया बरमाया क्वे फेतुना च्वनीगु जुया च्वन । अले वयात धाल—किसित मव:निबले हे वना सिमागया इपिं वयेवं थुगु मन्त्र बोना थुगु तार था: । सकल किसित लिफ:हे मस्वसे बिस्युंवनी । अले सिमां क्वाहाँवया थन वा । वं अथेयाना वया व खँ कन । अनंलि वयात कन्हे खुनु धाल—थौं थुगु मन्त्र बोना थुगु तार था: । किसित लिफ: स्वस्वं बुलुं बुलुं बिस्युंवनी । अबले नं अथे हे यानावया कंवल । अनंलि वयात स्वन्हु खुनु धाल— थुगु मन्त्र बोना थुगु तार था: । किसि पुच:या नायो जंधू कोच्छुका न्ह्योने वई । अबले नं अथे हे याना वया कंवल ।

अले वया माह्मसित स:ता धाल—"भद्रे ! छं काय्यात सन्देश ब्यू । थनं वनाकथं व जुजु ज्वी ।" वं काय्ह्मसित स:ता "प्रिय पुत्र ! छ जुलसां कोसम्बीया परन्तप जुजुया काय् ख: । जित: थन हस्थिलिङ्ग फंगलं ह:गु ख: धका कना सेनापति आदि पिनी नां नं कं । यदि इमिसं विश्वास मयात धा:सा थ्व छं बौनं न्यइगु ह्माउँसे च्वंगु सांगा व न्ह्याइगु अंगू नं बयं" धका धया छ्वत । कुमारं तपस्वीयाके आ: छुयाय् माल ? धका न्यन ।

"सिमाया क्वे च्वंगु कचाय् च्वना थुगु मन्त्र बोना थुगु तार था: । दकले त:धिकह्म नायोह्म किसिनायो जंधू कोच्छुका वई । छ वया जंधुली च्वना थ:गु राज्ये वना जुजु जू हुँ ।"

अले मां-बौपिन्त वन्दना याना अथे याना सत्तिक वोह्म किसिया

जंधुली फेतुना वया न्हाय्‌पने वं खँल्हात—"स्वामी ! जि जुलसां कोसम्बीया परन्तप जुजुया काय्‌ खः। जि बौयागु राज्य कयाब्यु।" व खँ न्यना व किँत "अनेक दोल किसित थन मूंवा" धका किसितेगु सलं हाल। अनेक दोल किसित मूंवल। हानं बुढापिं किसित ल्याहाँहुँ धका हाल। बुढापिं किसित ब्याक्कं ल्याहाँ वन। हानं अतिकं मचापिं किसित ल्याहाँ हुँ धका हाल। इपिं नं ल्याहाँ वन। अले व अनेक दोल बःबःलापिं योधा किसितसें चाहुयेका वनाः प्रत्यन्त गामे थ्यंकाः "जि जुजुया काय्‌ खः। सम्पत्तिया इच्छा दुपिं जि नापं वा' धका धया अनंनिसें मनूतय्‌त संग्रह यायां वना नगर छचाखेरं घेरे यानाः 'याःत युद्धया याःत राज्य ब्यू" धका समाचार छ्वत। नगरे च्वंपिसं धाल— "जिमिसं निर्गुलि बी मखु। गर्भिणी जुयाच्वंह्म जिमि महारानीयात हस्थिलिङ्ग धैह्म फंगलं यंकल। व दनिला मन्तला धैगु जिमिसं मस्यूनि। गबलेतक्क वैगु खँ सीके फैमखु अबलेतक्क युद्ध नं याय्‌ मखु राज्य नं बीमखु।" अबले जुलसां व राज्य परम्परागत राज्य जुया च्वन। अले कुमारं जि वया हे काय्‌ खः धका धया सेनापति आदि पिनिगु नां नं कन। अय्‌नं विश्वास मयासेंलि सांगा व अंगू क्यन। इमिसं सांगा व अंगू ह्मसीका शंका दूरयाना नगरया ध्वाका चाय्‌का वैत राज्य लःल्हाना बिल।

× × ×

घोषक उत्पत्ति

अजित राष्ट्रे[१] जुलसां अनिकाल जुया जीविका याय् मफया छह्म कोतुहलिक धैह्म मनू कापि धैह्म तरुण बालक व कालि धैह्म कला बोना 'कोसम्बी वना जीविका याय्' धका लँखर्च जोना थ्याहाँ वन। अहिवातक रोगं आपालं जनतापिं सीगुलि पिहाँवंगु धका नं धा:[२]। इपिं वंवं लँखर्च फुना नयेपित्याना मचा कोबिया वने मफुत। अले भातह्मस्यां कलाह्मसित धाल—'भद्रे! छीपिं म्वाना च्वन धा:सा लिपा लिपा नं काय् दैतिनि। थ्व मचा थनंतुं तोता वने।' मांयागु नुग: धैगु क्यातुसे च्वं। उकिं वं धाल—"जि म्वानाच्वंतले काय्यात तोतायके फैमखु।"

"अथेसा छु याय्गुले?"

"पालंपा बुया यंके।"

माह्मस्यां थ:गुपाले स्वाँमाथें याना वैत बुया छाती थ्यना बेकुं च्याना यंका बौह्मसित बिल। मचा त:त:थाय् नयेपित्यागु सिबेनं अप्पोज्वीक वेदना जुल। वं बारम्बार धाल—"भद्रे! छी म्वाना जक च्वन धा:सा हानं नं काय्मस्त दैतिनि। थ्वैत थनंतुं तोता थकेनु।"

---

१. अं. अ. क. I. पृ. २२६ ले 'वज्जि राष्ट्र' धका च्वयात:गु दु, खुज्जुत्तरा कथा। पपं. सू. II. पृ, ३२४: कोसम्वकसुत्तवण्णनाले 'अद्दिल्ल राष्ट्र' घका च्वयातल।

२. अं अ. क. I. पृ. २२६.

वं नं बारम्बार प्रतिक्षेप यासे वचन मब्यू । हानं हानं उखेंथुखें सारे याना बुया जूगुलि मचा त्यानुचाया बोह्मस्या ल्हाती न्ह्यो वय्कल । मचा न्ह्यो वय्कूगु सीका मांह्मसित न्ह्यो न्ह्यो छ्वया छमा सिमाक्वे स्याउलाया दचौने थ्यना व वन । मांह्मस्यां लिफः सोबले काय्ह्म मखना "स्वामी ! जि काय् गो ?" धका न्यन ।

"छमा सिमाक्वे थ्यना थकेधुन ।"

"स्वामी ! जितः नाश याय्मते । काय् मदय्कं जि म्वाना च्वने फैमखु । जि काय् हयाब्यू" धाधां छाती दाया बिलाप यात । अले ल्याहां वना वं मचा कयाहल । काय्ह्म नं लँय् बिचे हे मन्त । थुगु प्रकारं वं काय् वानावोगुलि याना लिपायागु जन्मे न्हेको तक्क वाका च्वने माल । पापकर्म धँगु चिकिधँ धका सम्झे ज्वी मज्यू । ववं ईपि छह्म सापूया छें थ्यंकःवन । उखुनुया दिने सापूया छें धेनुमंगल धँगु उत्सब जुया च्वन । सापूया छें न्हिंन्हि प्रत्येकबुद्ध छह्म भोजन याबिज्या । वं वसपोलयात भोजन याका मंगलकार्य यात । आपालं खीर तयार याना तःगु खः । सापू नं ईपि वोगु खना 'गनं वयागु ?' धका न्यनाः सकल समाचार न्यनाः नायूगु हृदय दुह्म कुलपुत्रं ईपि खना करुणातया गावक च्यो तया खीर बीकल । कलाहास्यां "स्वामी ! छि म्वाना च्वंसा जि नं म्वाना च्वनागुज्वी । ताकालंनिसें प्वाः खालितिनी । माक्को नयादिसँ" धका वयान्ह्यौने च्यो तयाः थःमं भतिचा च्यो नापं भतिचा नल । उह्मस्यां आपाः नल । न्हेन्हु चयान्हुनिसें नयेपित्याका वोगुलि नयेगु तृष्णा तोते मफुत । सापू नं इमित खीर बिया थःमं नं

नयेगु शुरुयात। कोतुहलिकं वंत स्वयाच्वन। अले खाटाय् दयनाच्वंह्म मिसाह्म खिचायात सापू नं ब्यूगु खीरपाँय् खना "थ्व मिसाह्म खिचा भाग्यमानी हे खः। न्हियान्हिथं थथिज्यागु भोजन लाभ याना च्वन" धका वं मत्ती ल्वीकल। चान्हेपाखे नःगु खीर वं पचेयाय् मफया सिनावना वहे मिसाह्म खिचाया कोखे जन्मकाःवन।

अले वया कलाह्मस्यां अग्निसंस्कार याना वहे छें भ्वार्ति ज्यायाना जाकि छमना पावेजुया जाथुया प्रत्येकबुद्धया भिक्षापात्रे तयाः "थ्व पुण्य दासयात प्राप्तज्वीमाः "धका धया थथे मत्तीतल—"जि थन हे च्वनेमाः। न्हिंन्हि थन आर्य बिज्याः। बीगु वस्तु दय्मा बा मदय्माः। न्हियान्हिथं वन्दना याना सेवा सत्कार याना चित्त प्रसन्न याना आपालं पुण्य कमाय् याय्दै।" व मिसा अन हे भ्वार्ति जुया बास यात। व मिसाह्म खिचां नं खुला न्हेलाति दुबले छह्म हे जक मचा ब्वीकल। सापू नं व खिचाया मचायात छह्म साया दुरु बीकल। व खिचामचा याकनं हे तद्धिक जुल। अले भोजनयाना बिज्याइह्म प्रत्येकबुद्धं वयात जाप्ये छुप्ये बिल। जाप्ये छुप्येया कारणे वं प्रत्येकबुद्धयात स्नेह यात। सापू नं न्हि निको प्रत्येकबुद्धया सेवा उपस्थानया लागि वं। वनीबले लँबिच्चे जंगली पशुत दुथाय् थःगु कथि सिमाय् व बँय् दाया 'स्यू-स्यू' धका सोको सः बिया जंगली पशुत बिसिके छ्वै। खिचा नं वलिसे वनीगु। छनु वं प्रत्येकबुद्धयाके बिन्तियात—"भन्ते! गबले जि लिलाईमखु अबले थ्व खिचायात छ्वयाहये। थ्व खिचावोगु खनाः छें बिज्याहुँ।" अबलेनिसें फुर्सत मदेखुन्हु "पुता हुँ! आर्ययात ब्वनाहति" धका खिचायात छ्वेगु यात।

व खिचा छगू हे वचनं तिंन्हुया ब्वांवना थः मालिकं सिमा व बंय् कथि दाइथाय् थ्यनेवं सोकोतक्क उना उगु सलं जंगली पशुत बिसिवंगु भाव सीका, सुथन्हाप्पां दिसा च्वनेगु ज्या आदि सिधेका विहारे द्वाहाँ वना फेतुना च्वंह्म प्रत्येकबुद्धया बासस्थाने वना विहारया लुखाय् स्वकोतक्क उना थः थ्यंक वयागु खँ सीकेबिया छखेलिक्क गोतुला च्वनी। समय बिचाःयाना प्रत्येकबुद्ध प्याहाँ बिज्याय्‌वं उत्त‌ुउना न्ह्यो न्ह्यो वनी। बिचे बिचे वंत परीक्षायाना स्वेया लागि प्रत्येकबुद्ध मेगु लँ लिना वनीगु। अले वसपोलया न्ह्योने छेर्रांकि च्वना उना ठीकगु लंप्वी हे लाकेहैगु। छन्हुया दिने मेगु लँपु वंगु खना खिचा न्ह्योने वना छेर्रांकि च्वना पनाच्वंसां नं ल्याहाँ मवोसेँ खिचायात तुतिं छके चीका खिचां रोकेयात नं ल्याहाँ बिमज्या। खिचां वसपोल ल्याहाँ बीमज्याइगु भाव सीका ह्यानं वया चीवरचो वांन्याना सात्तुसाला खःगु लंप्वी हे तयेहल। थुगु प्रकारं व खिचां वसपोलया उपरे तःधंगु स्नेह उत्पन्न यात।

समय बितेजुया वसेंली प्रत्येकबुद्धया चीवर भ्वाथः जुल। अले वसपोलयात साप्पू नं वस्त्र दान बिल। सापूयात प्रत्येकबुद्धं धाल—"उपासक! चीवर धंगु याकचां स्वी थाकु। अतः अःपुगु थासे वना दयक वने।"

"भन्ते! थन हे च्वना दयका बिज्याहुँ।"

"आवुसो! याय् थाकु।"

"भन्ते! अयसा पिने आपा च्वना बिज्याय्‌मते।"

ईपिं खँ न्हाःगु खिचां न्यना च्वन । "उपासक ! म्वाल, थनसं च्वँ" धया सापूयात लित छ्वया प्रत्येकबुद्ध आकाशे थाहाँवना गन्ध-मादन पर्वतपाखे स्वया बिज्याना । वसपोल आकाशच्वे थाहाँवंगु स्वया उनाच्वंह्म खिचाया मिखां वसपोलयात मखंसेलि खिचाया छाति तज्यात । स्वभावतः हे पशु धयापिं अकुटिल जुया तप्यंजू । मनूतेसं जुलसां मने छगू तया म्हुतुं छगू धायुयो । उकिं धाःगु—

> "गहनं हेतं भन्ते यदिदं मनुस्सा ।
> उत्तानकं हेतं भन्ते यदिदं पसवोति[१] ।।"

अर्थात्—"भन्ते ! मनूत धयापिं साप गम्भीर वेको । भन्ते ! पशुत धयापिं अतिकं तप्यं ।"

उकिं व अकुटिल तथा तप्यंगु चित्त दुह्म जूया निंति अनसं सिनाः त्रयस्त्रिंश देवलोके जन्मजुया दोछिह्म अप्सरापिसं चाःहुएका महानगु सम्पत्ति अनुभव याना च्वन । वं न्हायूपने स्वाँपुया खँल्हाइगु सः झिखुगू योजन तक्क फिजेजुया वं । स्वाभाविकरूपं खँल्हाइगु सः झिदोल योजन दुगु सकल देवनगरे त्वप्पू । उकिं वयात 'घोषकदेवपुत्र' धका धाल । थ्व छुकियागु प्रभावं जू गुले ? प्रत्येकबुद्धयात प्रेमपूर्वक उनावोगुलिं खः ।

---

१. म. नि. II. पृ. ३: कन्दरकसुत्तं । थ्व सूत्रया अनुवाद आयुष्मान् अमृतानन्दया 'बुद्धकालीन गृहस्थीहरू' भाग–३, पृ. १२० ले दु ।

व अन ताकाल मच्वंसे हे च्युत जुल। देवलोकं जुलसां देवपुत्र घयापिं—(१) आयु फुना, (२) पुण्य फुना, (३) आहार फुना तथा (४) क्रोध आदि याना धैंगु थ्व प्यता कारणं याना च्युत ज्वीयो।

(१) अन, गुह्मस्यां आपालं पुण्यकर्म यानातःगु दै—व देवलोके उत्पन्न जुया आयु दत्तले च्यना वयासिनं च्वे च्वे यागु देवलोके जन्म जूवनी। थुकियात आयु क्षय जुया च्युत जू गु धाई। (२) गुह्मस्यां भतिचा पुण्यकर्म यानातःगु दै—वया पुण्य जुजुया धुकुती तयातःगु स्वमना-प्यमना वा थें बिचे हे फुई। बिचे हे च्युत जुई। थुकियात पुण्य क्षय जुया च्युत जूगु धाई। (३) मेह्म धाःसा, कामभोग सेवन यायां विस्मृति जुया आहार मनसे शरीर बःमलाना च्युत ज्वी। थुकियात आहार क्षय जुया च्युत जू गु धाई। (४) मेह्म जुलसां मेपिनिगु सम्पत्ति स्वयेमफया तंचाया च्युत ज्वी। थुकियात क्रोधं च्युत जू गु धाई।

थ्व जुलसां कामसुख भोग याःयां विस्मृति जुया आहार फुना च्युत जुल। च्युत जुयाली कोसम्बीस नगरसोभनी (=वेश्या) या कोखे जन्म जुल। मचा बूखुनु दासियाके वं 'छु बुल ?' धका न्यंबले 'आर्या ! पुत्र' धका धाल। 'हे दासि ! अय्‌जूसा थ्व मचायात चिकिचा-गोःगु पिचाय् तया धूदों दुथाय् वांछ्व' धया वांछ्वके लगेयात। वेश्या धैपिसं म्ह्याय् जक लही काय् लही मखु। म्ह्याय्मस्तेसं इमिगु परम्परा चलेयाई।

घोषकयात स्याकेगु षड्यन्त्र

मचायात को:त व खिचातसें चाहुएका च्वन । प्रत्येकबुद्धया उपरे स्नेहयाना उनावोगु कारणं याना वयालिक्क सुंहे वने मफू । उगु बखते पिने प्याहांवोह्म मनू छह्मस्यां व खिचात व को:तयेगु पुचः खना: 'थ्व छु थें ?' धका सोवंबले मचा खना पुत्रस्नेह उत्पन्न जुया 'पुत्र प्राप्त जुल' धका छें यंकल ।

उगु समये कोसम्बीया सेठ राजकुले वनाच्वंबले राजकुलं ल्याहाँ वयाच्वंह्म पुरोहित खना "आचार्य ! छपिसं थौं नक्षत्रयोग बाँलाक स्वया बिज्याय् धुनला ?" धका न्यन ।

"महासेठ ! जिमी मेगु ज्या हे छु दु धका !"

"जनपदे छुछु ज्वीगु नक्षत्र दुले ?"

"मेगुला छुं मदु, थ्व नगरे थौं जन्म जूह्म मचा थनया दकले त:धंह्म सेठ ज्वी ।"

(१) उगु बखते सेठया जहानया प्वाथेदया च्वंगु खः । उकि सेठं थ:गु छें याकनं मनू छ्वत—"हे भणे ! छें वना: मचा बुलला मबूनि धका सोका वा ।" अले "मबूनि" धैगु खं न्यना "जुजु नाप लाना याकनं छें ल्याहांवया काली धैह्म दासीयात स:ता द्वछिसाई दां बिया "हुं, थ्व नगरे थौं बूह्म मचा मालास्वया ल्वीका जोना वा" धका छ्वत । मावंवं वछें वना: मचा खना: वं "थ्व मचा गबले बूह्म ?" धका छें च्वंपिके न्यना "थौं बूह्म खः" धका धायुवं "थ्व मचा जितः

ज्यु" धका छ्टकांनिसें याना दोछि तक्क मू बढे यायां द्वछिसाई दाँ बिया मचा यंका सेठयात क्यन। सेठं "यदि जि म्ह्यांय् जन्म जुल धाःसा थ्व नापं वयात तयाः श्रेष्ठीस्थानया मालिक यानाबी। यदि जि काय् जुल धाःसा थ्वयात स्यानाछ्वे" धका मत्तीतया व मचायात छ्रेंसं लहिनां तल। अले वया कलानं छुं दिन लिपा काय् ब्वीकल। सेठं "थ्व मचा मंत धाःसा जिह्म काय् नं हे श्रेष्ठीस्थान प्राप्त याई। अतः आःहे थ्वैत स्यानाछ्वे माल" धका मत्तितया कालीयात सःता "हे काली! गोथं सात पिहाँवइबले गोथया लुखा दथ्वी थ्वैत बेथां गोत्वीकाती। सातयसं वैत न्हुत्त न्हुया स्याई। न्हुत्त न्हुया सितला मसी धंगु खँ सीका वा" धका धाल। सापू नं गोथया लुखाद्वा चाय्केवं व वना वैत गोत्वीका बिल। दोहँ पुचःया नायोह्म दोहँ मेमेगु दिने दके लीपा गोथं प्याहाँ-वइह्म उखुनुयागु दिने दके न्हाप्पां प्याहाँवया मचायात थःगु प्यपातुतीया दथ्वीलाक तया दनाच्वन। सलंसः सात दोहँया निखेपाखें च्वात्त च्वाच्वां प्यहाँ वन। सापू नं "थ्व दोहँ न्हापा जूसा दकले लीपा प्याहाँ वइह्म, थौं जुलसां दके न्हाप्पां प्याहाँ वया गोथया लुखाय् इकिधिकि मसंसे दना च्वन। थथे याःगु छाय्खनि" धका विचाःयाना न्ह्योने वंबले मयाब्वे गोतुलाच्वंह्म मचा खना पुत्र-स्नेह उत्पन्न जुया "जित पुत्र लाभ जुल" धका मचा छ्रें यंकल। ल्याहाँवोह्म कालीयाके सेठं न्यंबले वं उक्त खँ कन। "हुं, वयात थ्व दोछि दाँ बिया हाकनं मचा कयाहँति" धायुवं हानं हया बिल।

(२) हानं वैत धाल—"हे काली अम्मे! थ्व नगरे न्यासःगू गाडा ज्वना सुथ न्हाप्पनं दना व्यापारया लागि वनीपि दु। छं थ्वैत

यंका गाडाया घःचा तुलावनीगु लंप्वी गोत्वीकाति । दोहँतेसं न्हुत्त न्हुया, गाडाया घःचालं क्यला टुकरा-टुकरा ज्वी । थ्व खँ सीका हे जक वा ।" वं मचायात यंका गाडायागु घःचा तुलावनीगु लंप्वी गोत्वीका तल । गाडावान्ते नायो न्ह्यो न्ह्यो दुगु खः । अले उथाय् थ्यंबलय् दोहँतेसं धूर तोतल । हानं हानं जोतेयात नं न्ह्योने मवं । थुगु प्रकारं दोहँत नापं सना च्वंच्वं दयो तुयुया वल । 'दोहँतेसं थ्व छु याःगुल्या !' धका वं लंप्वी सो वंबले मचा खना वं 'अहो बडो मखुगु ज्या जुल !' धका मत्तील्वीका "जितः पुत्र लाभ जुल" धका लय्ताया वैत छें यंकल । ल्याहांवोह्म कालीयाके सेठं न्यनेव वं उक्त खँ कन । "हुँ, हानं दोछि दां बिया वैत कयाहति" धका धाःसेंलि वं अथे हे यात ।

(३) अले वैत धाल—"आः थ्वैत श्मशाने यंका सिमाक्वाःया तःले थ्यना थकि । अन खिचा आदि नं नया बा लाखे तसें दाया सिई । सी मसीगु खँ सीका हे जक वा ।" वयात यंका वं अन थ्यना छुखेलिवक दना च्वन । खिचा, को, लाखे वया लिक्क वने मफू । वैत रक्षा याइपि न माँ दु, न बौ दु, न दाजुकिजापि मध्ये सुं दु । वैत सुनां रक्षा यातले ? खिचा जुयाच्वंबले वं प्रत्येकबुद्धया उपरे स्नेहयाना उनावोगु कारण मात्रं वैत रक्षा यातं । अले च्वले जवा छह्म द्वलंदो च्वलेत जःजं श्मशानपाखे वन । अले छह्म च्वलेचा हःही न नं सिमाक्वाले द्वाहाँ वंबले मचा खना पुलिचुया दना मचायात दुरुपी बिल । च्वलेजवानं 'हे हे' धका हालं नं प्वाहाँ मवो । वं 'वयात कथि दाया ख्याना हये' धका सिमाक्वाले द्वाहाँ वंबले पुलिचुया दना मचायात दुरु त्वंका च्वंगु खना मचाया उपरे पुत्र-स्नेह उत्पन्न जुया "जितः पुत्र लाभ जुल" धका कया

यंकल। ल्याहांवोह्म काळीयाके सेठं न्यनेव वं उक्त खँ कन। "हुँ, हाकनं वना दोछि दाँ बिया कयाहति" धका धाःसेँलि अथे हे यात।

(४) अनंलि वैत धाल—"हे काली! थ्वयात यंका खुँतय्‌त कोफाइगु पर्वते थाहांवना प्रपाते वांछो। पर्वतक्वे हाना कुचा कुचा दला बें जूवनी। सी मसीगु खँ सीका हे जक वा।" वं वैत अन यंका पर्वत च्वकाय् दना वांछ्वत। व पर्वतया क्वसं तःतःमागु पँबो दुगु खः। कुतुं वंह्म मचा पँबोया च्वकाय् फ्याम्म च्वंगु फ्वाःले नाइस्यच्वंगु लासाय् गोत्वीकेथें च्वंक उकी लावन। उखुनुया दिने जुलसां पँज्या सनीह्मसिया नायोया पँ काःवनेगु पाः लाना च्वन। व थः काय् नापं वना पँबो त्वाल्हाय्‌त सन। पँबो संसेली मचां सः पिकाल। वं "मचायागु सःथें च्वं" धका छ्खेपाखें पँबोया च्वकाय् थाहाँ वना वैत खनाः "जितः पुत्र लाभ जुल" धका खुशि जुया जोना वन। ल्याहांवोह्म कालीयाके सेठं न्यंसेँलि उक्त खँ कन। "हुँ, हानं वयात दोछि दाँ बिया मचा कयाहति" धका धाय्‌वं वं अथे हे यात।

(५) सेठं थथे याना सना जुसुं हे मचा तःधिक जुया वल। वया नां घोषक धंगु हे च्वन। व मचा सेठया मिखाय् च्वंगु कँ थें जुल। वैत तप्यंक हे स्वये मफुत। अले स्याय्‌गु उपाय बिचा यायां थः पासा कुह्मायाथाय् वना "छं गबले अगः उएगु?" धका न्यंबले "कन्हे" धका धाःगु न्यना "अथेजूसा थ्व दोछि दाँ कया जिगु ज्या छगू यानाब्यु" धका धाल[१]।

---

१. थन्थाय् याःगु खँले अङ्गुत्तरअट्ठकथाय् च्वयातःगु खँ नापं भतिचा पाःगु खने दु। अं. अ. क. I. पृ. २३०: खुज्जुत्तरा।

"स्वामी ! व छुज्याः खःले ?"

"जिह्म कुजातह्म काय् छह्म दु । वयात छंथाय् छ्वया हये । अले वैत ज्वना कोथाय् दुनेयंकाः नःगु चुपि कुचा कुचा थला थ्यगते तया अःगले स्वत्थना उनाछो । थ्व दोछि दाँ वैनायागु रूपे कयाति । लिपा हानं छन्त याय्माःगु ज्या याय् हे तिनि ।"

"ज्यू" धका कुह्मानं स्वीकार यात ।

सेठं कन्हेखुनु घोषकयात सःता "पुता ! ह्मिगः जि कुह्मायात ज्या छगू अह्लयाना थकागु दु । वा, छ वैथाय् वना थथे धाः—'ह्मिग जिमी बौ नं धयाथकुगु ज्या सिधेकाब्यु'" धया छ्वत । "ज्यू" धया व वन । व अन वनाच्वंगु खना मस्तनापं गुच्चा ह्मिता च्वंह्म सेठया मेह्म काय्ह्मस्यां वैत सःता "दाजु ! गनवने त्यनागु ?" धका न्यन ।

"अबुयागु खँ ज्वना कुह्मायाथाय् वने त्यनागु" धका धाय्वं "जि अन वनाबी । थ्व मस्तेसं जितः आपलं लक्ख (=छ्यवा, तारा आदि) त्याके धुंकल । हानं नितः त्याकाब्यु" धका धाल ।

"जि अबुखना ग्याः ।"

"दाजु ! ग्याय्म्वा, व खँ ज्वना जि वने । जितः आपालं त्याके धुंकल । अतः जि मवोत्तले जिगु छ्यबा फुक्कं त्याकाब्यु ।

घोषक जुलसां गुच्चा ह्मितेगुलि साब चलाक । उकि वयात वं थथे जित्ति याःगु । अले वं वैत—"अथे जूसा कुह्मायाथाय् वना धाःकि—ह्मिगः जिमि अबुजुं धया थकुगु ज्या छगू सिधेका बियादिसँ

धया वंत छ्वत। व वंथाय् वना अथे हे धाल। कुह्मानं सेठं धाःकथं वंत स्याना अःगले वांछ्वत। घोषक न्हिच्छियंकं ह्यिता संब्याइले च्वँ वन। "पुता! छु छु मवनाला!" धका न्यंसेंली थः मवनागु कारण व किजाह्म वंगु कारण नं कन। थ्व खं न्यना सेठं "काफुत!" धका तःसकं हाला खोया सकल शरीरे ही वायुफुगु थें जुया "हे कुह्मा! जितः नाश याय्मते, जितः नाश याय्मते!" धाधां ल्हा ल्ह्वना (छ्यचने ल्हातया) विलाप यायां वयाथासे वन। कुह्मानं व अथेयाना वयाच्वंगु खना—"स्वामी! हालाबीमते। छिगु ज्या सिधेका तयेधुन" धका धाल। पर्वतं कोच्यूथें जुया महान शोकं व्याप्त जूह्म जुया वं आपालं दुःख-दौर्मनस्य अनुभव यात। निरपराधीयात अपराध यायेबले गथे ज्वीगु खः अथे हे जुल। उकिं भगवानं धाःगु—

१. "यो दण्डेन अदण्डेसु अप्पदुट्ठेसु दुस्सति।
दसन्नमञ्ञतरं ठानं खिप्पमेव निगच्छति॥

२. "वेदनं फरुसं जानिं सरीरस्स च भेदनं।
गरुकंवापि आबाधं चित्तक्खेपं व पापुणे॥

३. "राजतो वा उपसग्गं अब्भक्खाणं व दारुणं।
परिक्खयं व ञातीनं भोगानं व पभङ्गुरं॥

४. "अथ चस्स अगारानि अग्गि डहति पावको।
कायस्स भेदा दुप्पञ्ञो निरयं सोपपज्जती'ति॥"

अर्थ—

१—"गुह्यस्यां दण्डद्वारा दण्ड मदुह्यसित वा निरपराधीयात अपराध याई—उह्यसित फिता कारणमध्ये छता याकनं वई—

२, ३, ४—"(१) छगों स्याइगु आदि सह्याय् मफय्क रोग जुई, (२) दुगु सम्पत्ति विनाश ज्वी, (३) अंग-भंग जुई, (४) तःतःसकं रोग ज्वी, (५) वें ज्वी, (६) जुजुद्वारा दण्डित ज्वी, (७) मखु मखुगु खँद्वारा तःसकं निन्दा ज्वी, (८) थःथितिपिं विनाश ज्वी, (९) दुगु भोगादि सम्पत्ति विनाश ज्वी व (१०) छें मिनया मरणंलिपा व मूर्खं नर्के उत्पन्न ज्वी।"

(६) थथे ज्वीक ज्वीकं नं व मचायात सेठं तप्यंक स्वे मफुत। "छु याना थ्वेंत स्याय्फै?" धका मत्तील्वीका च्वंबले—"जिगु सच्छिगु गांया मैनेजर जुया च्वंह्मसिथाय् छ्वया स्याय् माल" धैगु उपाय खना "थ्व जिह्म कुजात पुत्र खः। थ्वयात स्याना चःबी वांछ्वयाब्यु। थथे यात धाःसा जिं पाजुयात याय् माःगु कर्तव्य खँ सीका काय्" धका वैत पौ च्वया "पुता घोषक! सच्छिगु गांया फी मैनेजर जुयाच्वंह्म दु। थ्व पौ यंका वयात ब्यु" धका धया पुतुई पौ चिनाबिल। व जुलसां आखः बोने मसः। मचाबलेनिसें वयात स्याकेगु कोशिस याना नं सेठं स्याके मफुत। अज्याह्मस्यां छु आखः सय्की! थुकथं थःत स्यानाछ्वेंगु पौ पुत्वी चिना ब्याहांवने थ्यका वं धाल—"अबुजु! जिके लंखर्च मदु।"

"छंतः लँखर्च माःगु मट्ठु। लंबिच्चे फलानागु गामे जि पासा सेठ छह्म दु। वयाछें सुथसिया नयेगु नया अनं उखे हुं।"

"ज्यू" धया बोह्मसित वन्दना याना प्याहांवना उगु गामे थ्यंका सेठया छें न्यनावना सेठया कलाः नापलात। "छ मनं वयाह्म खः?" धका न्यनेवं "नगर दुनें वयाह्म खः" धका धाल।

"छ सुया काय् खः?"

"अम्मे! जि छिपासा सेठया काय् खः"

"घोषक धैह्म छहे खःला?"

"अम्मे! खः।"

वयात खनेमात्रं वया मने वया उपरे पुत्र-स्नेह उत्पन्न जुल। सेठनीया जुलसां फिन्यादँ फिखुदति दुह्म अतिकं बांलाह्म म्ह्याय् छह्म दु। वयात बचेयायेगुया लागि छह्म जक ज्या ब्वेह्म भ्वाति बिया न्हेत जागु प्रासादया तलेच्वंगु तल्लाय् बांलागु कोठाय् तया तल।

सेठया पुत्रि उगु समये व भ्वातियात बजारे छ्वत। अले वयात सेठनीनं खनाः "गनवने त्यनागु?" धका न्यंबले "आर्या! म्ह्याय् मय्जुया ज्या-खें वने त्यनागु" धका कनेवं "आसे, थनंनि बा। बजारे वनेगु ज्या छ्वेनि ति। कोपु लाया काय्यागु तुती सीका, चिकनं बुका, लासा लायाब्यु। लिपा बजार वनेगु ज्या या" धका धाल। वं अथे यात। अले ताउत बीका बोह्म वयात सेठया म्ह्याय्नं हत्त् मत्त् ज्वकल। अले वं वँत धाल—"जि खना तँ चायादी मते। सेठया काय्

घोषक थ्यंकः वयाच्वन। वय्‌कयात थुगुथुगु ज्या याना वजार वनः वयागु खः।" सेठया म्हाय्‌नं सेठया काय्‌ 'घोषक' धँगु नां न्यनेमात्रं छेँगू आदि फोचाया स्यले वुने थ्यंक वना प्रेम च्वन। कोतुहलिकः जुयाच्वंबले व वया कला जुया छमना जाकिया जा प्रत्येकबुद्धयात दान बिल। उगु पुण्यया प्रभावं वना व थ्व सेठया कुले जन्म जुल। थुगु प्रकारं वया उपरे म्हापायागु स्नेह फंलेजुया वन। उकिं भगवानं धा:गु—

"पुब्बेव सन्निवासेन पच्चुप्पन्न हितेन वा।
एवं तं जायते पेमं उप्पलंव यथोदके'ति॥"

अर्थ—

"म्हापायागु जन्मे नाप्पं च्वना वये धुंकुगु व थुगु जन्मे हितैषी जुया नापलाइबले—लखे वुने उत्पन्न ज्वीगु पलेस्वां थें वया मने थुगु प्रकारं प्रेम उत्पन्न ज्वी।"

मले वंके न्यन—"अम्मे! व पन दुले?"

"लासाय्‌ गोत्तु ला न्ह्यो वयेका च्वन।"

"वया ल्हाते छु दुला?"

"पुत्वी पौ छपू दु।"

"थ्व छु पौ खनि" धका मत्तो तया व न्ह्योवय्‌का च्वंबले मनः याते तय्‌मफया माँ-बौपिसं मखंक तोजक थ्वाहाँ वया व पौ पयना कयाः

थ:गु कोठाय् वना, खापा तिना ज्या चायका, बांलाक आख: व्वने स:गुलि पौ बोना "अहो मूर्ख ! थ: सीगु पौ पुत्वो धाना जुयाच्वन। यदि जि मखंगु जूसा थ्वया ज्यान मन्त ज्वी" धका व पौ खुनाछोया, सेठया म्हायां मेगु पौ च्वल—"थ्व जिह्म काय् घोषक धैह्म ख:। सच्छिगु गामं उपहार हयेका थ्वैत जनपदया सेठया म्हायनापं विवाह मंगल याना थ: च्वनेगु गांया दथ्वी नितजागु छें दय्का प:खालं चाहुएका तथा बांलाक पा:तया संविधान याना सुरक्षा यानाति। थथे थथे याय्धुन धका जित: पौ नं च्वयाहति। थथे याना बिल धा:सा पाजुयात याय्गु कर्तव्य जि सीका काय्" धका पौ च्वया हया: वया पुत्वीतुं चिना बिल। न्हिनेपाखे द्यनेधुंका दंना नयेत्वने याना वन। कन्हेखुनु सुथन्हाप्पां व गामे थ्यंका मैनेजर गांयागु ज्या यानाच्वंबले हे नापलात। मैनेजरं वैत: खना "तात ! छुख: ?" धका न्यन।

"जि अबुजुं छित: पौ छ्वयाह:गु खु।"

"तात ! गज्यागु पौ ख: हति" धया पौ कया बोना स्वया प्रसन्न जुया "भो ! जिमि मालिकया जिगु प्रति स्नेह सो ! थ: जेठाह्म काय्यात विवाह मंगल यानाब्यु धका जिथाय् छ्वया हल !" याकनं सिं आदि कयाहति धका गृहपतिपिन्त धया गांया दथ्वी धा:गु बमोजिं छें दय्का सच्छिगु गामं उपहार हयेका जनपद सेठया थासं म्हाय्मचा हया मंगल कार्य याना सेठयात पौ च्वया छ्वत—"जि थथे थथे याय्धुन।" थ्व खं न्यना सेठया मने—"गुगु ज्या याकेगु ख: व अथे मजू। गुगु ज्या मयाकेगु ख: व अथे ज्वीगु" धका सापसंकं दौर्मनस्य

उत्पन्न जुल । काय्‌या शोक नाप्पं थ्व शोक नं छ्यायुसं म्हुना प्वाथे डाह उत्पन्न ज्वीका अतिसार जुल ।

सेठया म्ह्याय्‌नं नं "यदि सुं छह्म सेठया थासं मनू वल धा:सा जितः मधाय्‌कं सेठ-पुत्रयात न्हापालाक कनेमते" धका आज्ञा बिल ।

सेठं नं "आः व दुष्ट पुत्रयात जिगु सम्पत्तिया मालिक याना बी मखु" धका मनेतया छह्म मैनेजरयात सःता धाल—"पाजु ! जि काय्‌या ख्वास्वे मास्तिवल । छह्म सेवकयात छ्वया जि काय्‌यात सःतके छो ।" वं "ज्यु" धया पौ छपु बिया छह्म मनूयात छ्वया बिल । "व वया पिखालुखाय्‌ वनाच्वन" धैंगु खँ न्यना सेठया म्ह्याय्‌मचां वैंत सःतके छ्वया "तात ! छु खः ?" धका न्यन ।

"आर्या ! सेठयात संचमदु । काय्‌या ख्वा स्वेत सःतके हःगु ।"

"तात ! बल्लानि लाकि बःमलाय्‌ धुंकल ?"

"आर्या ! आतक्कला बल्लानि । नसानं नय्‌फुनि ।"

वं, सेठ-पुत्रयात सीके मब्युसे वयात च्वनेगु थाय्‌ व खर्च बीका "जि छ्वेवं जक हुं, उथाय्‌तक्क थनसं च्वँ" धका धाल । हानं सेठं मैनेजरयात धाल—"पाजु ! छं जि काय्‌या थासे मनू मछ्वयाला गथे ?"

"स्वामी ! छ्वयाबी धुन । तर व मनू जुलसां आतक्कं ल्याहाँ मवःनि ।"

"अथे जूसा हाकनं मेह्म छोयाब्यु ।"

सेठया म्ह्याय्‌नं बयातःनं अथेहे बात । अले सेठया रोग बढेजुल । छग थल दुतयंकुसा छग थल पितहल । हानं सेठं मैनेजरयाके न्यन—"पाजु ! छं जि काय्‌याथाय् मनू छ्‌वया मबियाला, गथे ?"

"स्वामी ! छ्‌वया बी धुन । वंह्म मनू जुलसां ल्याहाँ मवोनि ।"

"अथे जूसा हानं मेह्म छ्‌वयाब्यु ।"

वं छ्‌वया बिल ।

सेठया म्ह्याय्‌नं स्वकोखुसि वोह्म मनूयाके नं अथेहे न्यन । वं "आर्या ! सेठ तःसकं बिरामी जुयाच्वन । नसा नय्‌गु तोता खाटाय्‌सं लाना च्वन । छग थल पितयंकुसा छग थल दुत हयाच्वन" धका धाल । अले सेठया म्ह्याय्‌नं "आः धाःसा वने जिल" धका सेठ-पुत्रयात "छि अबुजु बिरामी जुया च्वन" धका धाय्‌वं "भद्रे ! छु धयागु ? धका न्यंसेलि "स्वामी ! वय्‌क उसाँय् मदया च्वन" धका धाल ।

"आः छुयाय् माल्ले ?"

"सच्छिगू गामं उठेजू गु उपहार ज्वना बय्‌कयात सो वनेमाल ।"

वं "ज्यू" धया उपहार हयेका गाडाय् तया वन । अले हानं वं "स्वामी ! छि अबुजु तःसकं कमजोर जुया च्वन । थुलिमछि उपहार ज्वना वनेबले फ्रंजत ज्वी । थ्व फुक्कं थनसं तोतादिसँ" धया व फुक्कं थःगु छेँ बोकेछ्‌वया सेठ-पुत्रयात धाल—"स्वामी ! छि थः अबुया तुतिखे पाखे च्वनादिसँ । जि छ्यों फुसपाखे च्वने" धया छेँ द्वाहाँ वनेवं "छेँया पूर्वपाखे व पश्चिमपाखे आरक्षा या" धया थः मनूतेत

आज्ञा बिल। द्वाहांवने धुंका सेठ-पुत्र तुतीववे पाखे च्वन। मेह्म फुस पाखे। उगु समयस सेठ थस्सपाया गोत्तुला च्वन। वया मैनेजरं तुति उसि उसि याना "स्वामी! छि काय् वल" धका धाल।

"व गन दु?"

"वय्‌क लिकोपाखे दु।"

अले वैत खना बहिद्वारयात सःतके छ्वया "जिगु छें गुलि धन दु?" धका न्यंसेली "स्वामी! धन जक प्यीगू कोटी दु। उपभोग-परिभोग याय्‌गु थलबल, गां, बुं, निपातुति दुंपि व प्यपा तुति दुंपि, हानं यान-वाहन आदितेगु संख्या थुलि थुलि दु" धका धाय्‌वं "जि थुलिमंसि धन-सम्पत्ति जि काय् घोषकयात बी मखु" धका धाय्‌गु इच्छा यानानं धाःबले 'बी' धका धाल। थ्व खँ न्यना सेठया म्ह्याय्‌नं "थ्वं हानं धाईबले मेगु छुं धाय्‌फू" धका शोकाभिभूत जूह्मथें च्वंक सें फंफं तया विलापयासे "तात! थ्व छु खँ धयादियागु! थुजागु खँ नापं जिमिसं न्यनेमाल। जिपिं जा अन्नच्छिन्नापिं हे जुल!" धया वया छातीस छंघलं चुया छोस्सुत। गथे याय्‌बले हानं नःवाय् मफंगु खः अथेयाना वया छातीस छंचनं रगरेयाना बिरहयाना थयन। सेठ नं उगुक्षणे हे मृत्यु जुल। सेठ सित धंगु समाचार उद्देन जुजुयात बिन्ति यात। जुजुं वंगु शरीर-कृत्य याके सिधेका "थ्वया काय् बा म्ह्याय् सुं दुला?" धका न्यन।

"महाराज! वया घोषक धंह्म काय् छह्म दु। सकल धन-सम्पत्ति वैतः बिया (बौह्म) सित।"

लिपा जुजुं सेठ-पुत्रयात सतःके छ्वत। उखुनुया दिने घाःसा चा वल। दरबारया न्ह्योने थासं थासे लः मुना च्वंगु खः। सेठ-पुत्र जुजु दर्शन याय् धका वन। क्ह्या चाय्का जुजु व वयाच्वंगु स्वया-च्वंबले—राजदरबारया न्ह्योने दुगु लः हाचांगाया वयाच्वंगु खन। व वया वन्दना याना दनाच्वंह्मसिके "तात! छ घोषक धंह्म खःला?" धका न्यंसेंली—"देव! खः" धका धाल। "छं बौ मन्त धका शोक याय्मो। छं बौयागु श्रेष्ठीस्थान छन्त हे बियाबी" धका धया "आः छ हुँ" धका छ्वयाहल। वनाच्वंह्म वयात स्वया जुजु दनाच्वन। व वोबले हाचांगाया वोगु लखे क्वाहांवना बुलुहुं वन। अले जुजुं वैत अनं हे सःतके छ्वया "तात! छ जियाय् वोबले लः हाचांगाया वलः वं बले लः छिना बुलुहुं वन, थथे छाय्?" धका न्यन।

"महाराज! खः, उगु बखते जि ह्मितःज्वीह्म कुमार तिनि। आः जुलसां जि महाराजया पाखें सेठपद बीगु न्यना। उकि न्हापायें आचरण मयासे आः शान्त दान्त जुया आचरण याय् योग्य जू।"

थ्व खँ न्यना जुजुं "थ्व मनू बुद्धि दुह्म खः। आः हे थ्वैत पदवी बी माल" धका बोह्मस्यां भोग याना तःगु भोगसम्पत्ति बिया सर्वशत[1] सहितं (सब्बसतेन) सेठ पदवी बिल। वं रथेच्वना नगर परिक्रमा यात। सो सो थासे कम्पन जुल।

---

१. सच्छि सच्छि सच्छिता वस्तु बीगुयात 'सर्वशत' धाई।

सेठया म्ह्याय्‌नं काळी दासीनापं खँ ल्हाल्हां च्वना च्वंबले "अम्मे काली ! छँ पुतायात जिगु कारणं याना थुलिमछि सम्पत्ति प्राप्त जुल" धका धाल ।

"अम्मे ! छुकिया कारणे थथे धयादियागु खः ?"

"थ्व जुलसां थः सीगु पौ पुत्वी चिना जिमि छेँ वल । अले जिं व पौ खुनाछ्वया जिनापं विवाह याकेगु पौ च्वया थौंतक अन सुरक्षा याना तया ।"

"अम्मे ! छिला थुलिजक खनादिल । सेठं थ्वय्‌कयात मचावले-निसें स्याय्‌गु प्रयत्न याःगु खः । तर स्याय्‌ मफुत । थ्वय्‌कया कारणे आपालं धन फुकल ।"

"अम्मे ! सेठं गपाय्‌धंगु अपराध यात, खला ?" धका धयाच्वंबले नगर चाःहिला छेँ द्वाहाँ वोह्म वंत खना—"थ्वंत थुलिमछि सम्पत्ति जिगु कारणं प्राप्त जुल" धका फिसिक्क न्हिल । अले सेठ-पुत्रं छाय्‌ न्हिलागु धका वंके न्यन ।

वं धाल -- "छुगू कारणं वाना ।"

"व खँ कँ ।"

वं मकं । यदि मकंसा छंतः निकूथला बी धका वं तलवार स्वहाय्‌कल । अले वं "थ्व थुलिमछि सम्पत्ति जिगु कारणं दुगु खः धंगु मनेतुयाः न्हिलागु खः" धका धाल । "यदि जि अबुजुं थःफेच्वंगु सम्पत्ति लःल्हाना बिल धाःसेंलि गथे छ थुकिया कारण जुल ?" धौं

अदचापि वं छुं खं मस्युनि। उकि वयागु खँय् विश्वास मया। अले वं वैत "छिह्म बौनं छितः स्याय्‌गु पौ बिया छ्वया हल। छित जि पय् पय् याना रक्षा याना" धया ब्याक्कं खँ कन। "असत्य खँ ल्हात" धया वया खँय् विश्वास मयासे "काळी मातायाके न्यना स्वये" धका भत्तीतया" थथे ख:ला अम्मे ?" धका न्यन। वं "खः पुता ! मचाबले-निसें छन्त स्याय्‌गु प्रयत्न या:गु खः। तर छन्त स्याय् मफुत। छंगु कारणे आपलं धन फुकल। न्हेगू न्हेगु[1] थासं छ मरणं मुक्त जुल। आः थःगु परिभोग गामं वया सर्वंशत सहितं श्रेष्ठी-स्थान प्राप्त जुल। व खँ न्यना "अहो जिगु कर्मंला धात्थें हे भयानक खनी। थुगु प्रकारं मरणं मुक्त जूह्म जि प्रमादी जुया च्वने योग्य मजू। अप्रमादी ज्वीमाः" धका बिचायाना न्हि दोछि खर्च याना कां आदि दरिद्रते निंति दान बीगु यात। मित्र धैह्म कुटुम्बिक दानया व्यवस्था याइह्म जुल।

श्यामावतिया उत्पत्ति

उगु समय जुलसां भद्दवती (=भद्रवती) नगरे च्वंह्म भद्दवती (=भद्रवती) सेठया न्हापा गुबलें मखंह्म घोषित सेठनापं मित्रता वया:च्वंगु खः।

---

१. च्वे पृष्ट १६-२२ ले 'घोषकयात स्याकेगु षड्यन्त्र' धा:थाये च्वयात:गु खुगु थासं व जन्मज्वीवं वाय्‌यंकुगू थाय् समेत याना थन 'न्हेगू न्हेगू थासं' धा:गु खः।

भद्दवती नगरं वोंपिं व्यापारीतेके घोषित सेठं भद्दवती सेठया सम्पत्ति व वैशयागु खँ समेत न्यना व नापं त्वाय्‌चिनेगु इच्छा जुया उपहार छ्वयाबिल। भद्दवती च्वंह्म सेठं नं कोसम्बी (=कौशम्बी) वोंपिके घोषित सेठया सम्पत्ति व वैशयागु खँ न्यना वनापं त्वाय्‌चिनेगु इच्छा याना उपहार छ्वयाबिल। थुगु प्रकारं ईपिं पवं:थ न्हापा मखंनीपिं त्वाय्-पासापिं जुया च्वन।

लिपा भद्दवती सेठया छेँ 'अहिवातक रोग' धंगु रोगं कल। थ्व रोगं कइबले न्हापालाक भुँजित सीगु। अनंलि छुँसिनिसें कोत, छुँचात, ग्वंगत, फा:त, सा:त, दासदासीपिं व दकेलिपा छेँ च्वंपिं मनूत सीगु जुया च्वन। उकीमध्ये गुपिं अंग: प्वाखना बिस्यु वनी इमि जीवन लाभ ज्वीगु जुया च्वन। अबले जुलसां सेठ, भार्या तथा म्ह्याय्‌ह्म अथे याना बिस्युं वना घोषक सेठ याथाय् वनेगु मत्तीतया कौशम्बी वनेगु लँय्‌वी वन। लँ बिच्चे हे इमि लँखर्च फुना, न्यभा व फसं नयेपित्यागु व प्याचागुलिं याना क्लान्त जुया: कष्टपूर्वक कौशम्बी थ्यंकवना ल: सुलभगु थासे मोल्हुया नगर द्वाखायाथाय् च्वंगु छगू धर्मशालाय् द्वाहाँ वन। अले सेठं भार्यायात धाल—"भद्रे! थुगु प्रकारं समय बितेज्वीका च्वने मांलिबले ब्वीकातःह्म मांयात नं अप्रिय ज्वीयो। जि पासा, काँ, दरिद्र आदिपित न्हि दोछि फुकां दानबिया च्वंगु दु। म्ह्याय्‌यात अन छ्वयां आहार काय्‌के छ्वयां, छन्हु निन्हुति थनसं च्वना शरीरयात आराम बिया लिपा त्वाय्-पासा नापला वने।"

"स्वामी! ज्यू" धया ईपिं धर्मशालाय्‌सं द्वाहाँ वन। कन्हेखुन्हु समय जुल धा:सेंलि गरीबत आहारया लागि वंबले मां-बौपिसं "मैं!

छ वना आहार कयाहति" धका म्ह्याय्ह्मसित छ्वल । महाधनी कुलया म्ह्याय्मचा, विपत्तिया कारणं याना लज्यादुह्म जूसानं लज्जा मचासे थ्यगः छगः ज्वना दुःखी-दरिद्रते नापं आहारया निंति वन । "मैं ! गोभाग कायगु ?" धका न्यंसेंलि "स्वभाग" धका धाल । अले वयात स्वभाग बिल । वं जा हय्वं स्वम्हं छथाय्सं च्वना नय्त फेत्तुत । अले मां-म्ह्याय् निह्मस्यां सेठयात धाल—"विपत्ति धैगु तःधंगु कुलयाँवितनं चयेयो । जिमित मसोसे नयादिसँ । चिन्ता कया दी मते" धया अनेक प्रकारं प्रार्थना याना वैत नकल । नःगु आहार पचे याय् मफया अरुणोदय जूबले व मन्त । मां व म्ह्याय् निह्म अनेक प्रकारं खवया विलाप यात । खोखों हानं कन्हेखुन्हु आहारया लागि वन । "गोगू भाग ?" धका न्यनेव "निगू भाग" धका धया आहार हया सांयात नानेयाना नकल । वं धाःगु खं न्यना आहार नयाः आहार पचेयाय् मफया व नं उखुन्हु हे सित । म्ह्याय्मचा याकचा जक खवया विलाप-याना, दुःखया कारणं अतिकं प्वाथे पित्याना दुःख जुया हानं कन्हेखुन्हु फोंगिगते नापं खवखवं आहारया लागि वना "मैं ! गोगु भाग कायगु ?" धका न्यनेवं "छगू भाग जक" धाल । स्वन्हुतक्क जा कावोगुलि मित्र कुटुम्बिकं वयात ह्मसीका "छखे च्वं, नाश ज्वीमा चण्डालनी ! थौंतिनि छं थःगु प्वाःया प्रमाण सिलला !" धका धाल । लज्जा व भयं युक्त कुलया म्ह्याय्मचायात तोरं छाती कःगुर्थे, धाले चिलखं हाहा याःथें जुया "स्वामी ! आम छु धैंदियागु ?" धका न्यन ।

"छं न्हापालाक स्वभाग यंकल, ह्निगः निभाग व थौं छभाग काल । थौं तिनि छं थःगु प्वाःया प्रमाण सीकल ।"

"स्वामी ! जि थ:गु निति कालज्वी धका मत्ती तया दी मते।"

"अले छाय् कयागु ले ?"

"स्वामी ! म्हापां जिपिं स्वह्म दुगु खः। ह्मिगः निह्म जुल। थौं जिहे याकचा जक जुल।"

वं "छु कारणं अथे जूगु" धका न्यसेंलि आदि निसेंयागु कंगु खँ न्यना मिखाय् खवबि थामे याय् मफया मने अतिकं दौर्मनस्य जुया वसेंलि "मैं ! अथेजूसा धन्दा काय्मते। छ भद्दवती सेठया म्ह्याय् खः। थौंनिसें जिह्म म्ह्याय् समान हे जुल" धया वया छचने चुप्पा नया छें यंका थःह्म जेठीह्म म्ह्याय्‌यागु थासे तल। वं दानशालाय् ततःसकं हालाच्वंगु सः ताया "तात ! छाय् थ्व मनूतेत निःशब्द ज्वीक दान बिया मदियागु ?" धका न्यन।

"अम्मे ! याय् मफू।"

"तात ! याय् फू।"

"गथे याना ?"

"तात ! दानशाला छचाख्यरं बार (=वति) तया छह्म-छह्म जक द्वाहांवय् छिक निद्वा लुखा तया, छगू लुखां द्वाहाँ वना मेगु लुखां व्याहाँ हुँ" धका धयादिसँ। थुगु प्रकारं निःशब्द ज्वीक दान काई। वं व खँ न्यना-"मैं ! बाँलागु उपाय खः" धया अथे याके बिल। म्हापा जुलसां वया नां 'श्यामा'। बारं बारेयाका ब्यूगुलि 'श्यामावती' धैगु नां जुल। (पालि मागधी भाषाय् बारयात 'वति' धाई। उकि

'श्यामावती' धैगु नां च्वंगु खः) अबलेसंनिसें दानशालाय् कोलाहल मजुल । न्हापा घोषित सेठ व सः न्यना 'जिगु दानशालायागु सः खः' धका प्रसन्न ज्वीगु जुयाच्वन । निन्हु स्वन्हुनसें हल्लागुल्ला ज्वीक हाःगु सः मतासेंलि, थःगु सेवास वोह्म मित्र कुटुम्बिकयाके न्यन—"दुःखी दरिद्रपिंत दान ब्यूनि ला ?"

"स्वामी ! ब्यूनि ।"

"अले छायले निन्हुस्वन्हुनिसें हाःसः ताय् मदु ?"

"गुकथं याय्बले निःशब्द जुया दान काइगु खः अथे उपाय छि याना ।"

"अय्‌सा न्हापा छाय् मयानागु ले ?"

"स्वामी ! मस्यूगुलि ।"

"आः गय् सिलले ?"

"स्वामी ! म्ह्याय्‌नं स्यना बिल ।"

"जिला छं म्ह्याय् दु धैगु खं मस्यू ।"

अले वं अहिवातक रोगंनिसें याना भद्दवती सेठपिनि ब्याक्कं खं कनाः व मिसामचायात थः जेठीह्म म्ह्याय्‌यागु थासे तयातःगु खं नं कन । अले वंत सेठं धाल—"अथे जूसेंलि जितः छाय् मकनागु ? जिम्ह पासाया म्ह्याय्‌मचा जिह्म म्ह्याय्‌मचा हे खः" धया वंत सःतके छ्वया न्यन—"अम्मे ! छ सेठया म्ह्याय् खःला ?"

"तात ! खः ।"

"अथेजूसा चिन्ता काय्मते । छ जिह्म हे म्ह्याय् खः" धया छुचने चुप्पा नया परिबारया लागि बयात न्यासःह्म मिसात बिया वैतः थः जेठीह्म म्ह्याय्या थासे तल ।

अले छन्हुया दिने उगु नगरे नक्षत्र (=उत्सव) या घोषणा जुल । उगु उत्सबे जुलसां छें थ्याहाँ मर्वंपि कुलपुत्रिंपि नापं थःथःगु परिवारपि नापं न्यासिहे वना खुशी मोल्हु वनीगु जुया च्वन । उकि उखुन्हुया दिने श्यामावती नं न्यासःपि मिसातेसं चाःहुएका राजप्रांगण जुया मोल्हुएत वन । उगु बखते उदेन जुजु सिंहपञ्जर धैगु झ्याले दनाच्वंबले इपि खना "थ्व मिसात सुया प्याखंमोत खः ?" धका न्यंबले "देव ! थुपि सुयानं प्याखंमोत मखु ।"

"अय्जूसा सुया म्ह्याय्मस्त खःले ?"

"देव ! घोषित सेठया म्ह्याय् श्यामावती धयाह्म खः ।"

व खनेवं हे स्नेह उत्पन्न जुया "छं म्ह्याय् जिथाय् छ्वया हति" धका सेठयाथाय् सन्देश बीफे छ्वत ।

"देव ! छ्वयाहये फैमखु ।"

"अथे याय्मते, अवश्यमेव छ्वया हति ।"

"जिपि गृहपति धयापि खः । कुमारीयात ह्यला याना कष्टबिया खें ल्हाइ धैगु भयया कारणं बी मखु ।"

जुजु तंचाया छें लाहाछाप तय्का सेठयात व वया भार्यायात

ल्हा ज्वना पिने तय्कल। मोल्हुया त्याहाँ बोवले छें ब्राहाँविने मजिया "तात ! थ्व छु खः ?" धका न्यन।

"मैं ! छंगु कारणे जुजुं धाय्के हल। अले जिमिसं बीमखु धका धासेंलि छें लाहाछाप तय्का जिमित पिने तय्कल।"

"तात ! छिकपिसं तखंगु भूल यानादिल। जुजुयें ज्याह्म्स्यां धांय्के छ्वया हःसेंलि 'बीमखु' धका मधासे यदि जि म्ह्याय्या परिवारपिं सहितं कयादीगु जूसां 'बी' धयाबी माःगु।"

"अम्मे ! ज्यू, यदि छं इच्छा जूसा अथे हे याये" धया जुजुयात अथे हे सन्देश छ्वत। जुजुं "ज्यू" धका स्वीकार याना सपरिवार वैत हया अभिषेक याना अग्रमहिषी स्थाने तल। बाकिदुपिं सकलें वयाहे पारिवारिक स्त्रीपिं जुल।

वासुलदत्ता

उदेन जुजुया जुलसां चण्डपज्जोत (=चण्डप्रद्योत) जुजुया म्ह्याय् वासुलदत्ता धयाह्म मेह्मनं रानी दुगु खः। उज्जेन (=उज्जेन) देशे जुलसां चण्डपज्जोत धैह्म जुजु दुगु खः। छन्हु व बगीचां त्याहाँ वयाच्वंबले थःगु सम्पत्ति स्वया "थथिज्यागु सम्पत्ति मेपिनि नं सुयां दुला ?" धका धाल। व खँ न्यना मनूतेसं थ्व छु धैगु सम्पत्ति धका ! कोसम्बीया उदेन जुजुया सम्पति अत्यन्त महान जू !" धासेंलि जुजुं धाल—"अथे जूसा वैत ज्वनेमाल का।"

"वैत ज्वने फैमखु ।"

"न्ह्यागु पाना जूसां ज्वने ।"

"देव ! फैमखु ।"

"छु कारणे ?"

"वं हत्थिकन्त (=किसि सःतेगु मन्त्र) धैगु शिल्प सः । मन्त्र बोना हत्थिकन्त खिताःर थाना किसितेत बिसिके नं छ्वयेफु, ज्वने नं फु । किसियागु वाहन दुर्गमध्ये व थें ज्याह्म मेपि सुं मदु । उकिं फीसं वैत ज्वने फैमखु । देव ! यदि छलपोलया थ्वहे निश्चय खः धैगु जूसा—सियाह्म किसि दय्‌के बिया वया सत्तिक छ्वया बिज्याहुँ । व जुजु किसि-यान अथवा सल-यान दु धैगु न्यना तापाक्क नं वै । अथे तापाक्क बनीवले शायद वैत फीसं ज्वनेफै ।

छ्व खँ न्यना जुजुं "थ्व उपाय ठीक खः" धका यन्त्रयुक्त सियाह्म किसि दय्‌के बिया पिने कापतं भुना बाँलाक रंग पाके बिया वया राज्य लिक्क छगू पुखूसिथे तोतके छ्वत । किसिया प्वाथे दुने खवीह्म मनूत उखे थुखे जुया च्वन । किसितय्‌गु खि ग्वारा हया थाय् थासे वांछ्वके बिल । छह्म बने ज्वीह्म मनूनं किसि खना "जिमि जुजुयात योग्य जू" धका मत्ती तया वना जुजुयात बिन्तियात—"महाराज ! जिं छह्म तुयुह्म तथा कैलाश पर्वत थें च्वंह्म, छलपोलयात हे योग्य जूह्म उत्तमह्म किसि छह्म खना ।" अले उद्देन जुजुं वैत हे मार्गदेशक याना किसिह्मे च्वना सपरिवार प्याहाँ वन । व प्याहाँ वंगु खँ सोका चरपुरुषत वना चण्डपज्जोतयात कन । व वया दथ्वी खालि तया जवं खवं सेना तल ।

उदेनं व वोगु मसिया किसियात ल्यू वन। दुने च्वंपिं मनूतेसं किसियात बेगं यंकल। सियाह्य किसि जुजुं मन्त्र बोना सितार थाःसानं सितारया सः मताछु याना बिस्युं वन। जुजु किसिया थाय् थ्यंकवने मफया सल गया ल्यू वन। किसियात ल्यूवंबले जुजुया सेनात ल्यूने लात। जुजु याकचा जक जुल। अले निखेपाखे च्वनाच्वंपिं चण्डपज्जोतया मनूतेसं वंत ज्वना जुजुयात बिल। अले वया (उदेनया) सेनातसें जुजु शत्रुया ल्हाती लाःगु सीका पिने मोर्चा दय्का च्वन। चण्डपज्जोतं नं उदेनयात स्वा-स्वाकं ज्वना छगू खुंतया छें तया खापा तीके बिया स्वन्हुतक्क जय-पान यात। स्वन्हु दुखुनु उदेनं पाःच्वना च्वंपिंके न्यन —"तात ! छिमि जुजु गन दु ?"

"शत्रुयात ज्वने धुन धका जय-पान याना च्वन।"

थ्व खँ न्यना उदेनं धाल—"थ्व छु धेंगुल्या ! मिसातय्गु ज्या थें छिमि जुजुया ज्या ! शत्रु जुजुयात ज्वना यात तोता बीमा यात स्याना छ्वय्माः, मखुला ? जिमित दुःखं तया जय-पान नि याना च्वन।"

ईपिं वना व खँ जुजुयात कँन। व वया "धात्थें छं थथे धयागु खःला ?" धका न्यन।

"महाराज ! खः।"

"ज्यू छंत तोताबी। थज्यागु मन्त्र छगू छंके दु धाःगु न्यना, व जित बीला ?"

"ज्यू बी। तर काय्गु बखते जितः वन्दना याना काय्माः छु छं जित वन्दना याय्गु ख:ला ?"

"छंत वन्दना याइह्म जि सुधका ? वन्दना याये मखु।"

"अथे जूसा जि नं बीमखु।"

"अथे ख:सा छंत राज-आज्ञा बी।"

"ज्यू, जिगु शरीरया जकं मालिक (इस्सरो) जुल सिवाय चित्तया मखु।"

जुजुं वैगु निर्भीक गर्जन न्यना "गथेयाना वैके मन्त्र काय्माली" धका बिचाग्रासे "थ्व मन्त्र धाःसा मेपिंत सीके बी मज्यू। जि म्ह्याय्यात थ्वयाके स्यना काय्का जि वयाके स्यना काय्मालि।" थथे मत्ती तया अले वैत धाल—"मेह्मस्यां वन्दना याना काल धाःसा वैतः बीला ?"

"बी, महाराज !"

"अथे ख:सा जिमि छें छह्म लँगडी दु। वैत पर्दा दुने वया छु पिने च्वना मन्त्र स्यनाब्यु।"

"महाराज ! ज्यू। चाहे लंगडी ज्वीमा चाहे घोंस्याना वनीह्म ज्वीमा। वन्दना याःह्मसित स्यना बी।"

अले जुजु वना बासुलदत्तायात धाल—"मैं ! छह्म शंखकुष्ठी अनर्घ मन्त्र सः। व मन्त्र मेपिसं सीके मज्यू। छ पर्दा दुने च्वना मन्त्र सय्का का। पर्दा पिने च्वना वं छंत मन्त्र स्यना बी। छंके जि सयेका काये।"

ईपिं निह्मस्यां परस्पर संसर्ग याई धैगु मयनं याना वं म्ह्याय्ह्म-सित लंगडी व मेह्मसित शंखकुष्ठी धका कन। अले वं पर्दा दुने-च्वंह्मसित पर्दा दुने च्वना मन्त्र ब्वंकल। अले छन्हुया दिने बारम्बार धाय्कल नं मन्त्र ब्वने मसःह्म वंत "अरे लंगडी! छंगु म्हुतुसी सापहे ब्वातु, थथे धारे!" धका धाल।

व तंचाया—"अरे दुष्ट कुष्ठी! छु थथे धयागु? जियें ज्याह्म नं लंगडी ब्वीला!" धका धाल।

अले पर्दाच्वो छकु उला "छ सु?" धका न्यंसेंलि "जि बुजुया म्ह्याय् बासुलदत्ता धैह्म खः" धका धाल।

"छं बौनं जितः धाःबले छ 'लंगडी' धका धाल।"

"जितः धाःबले नं छ 'शंखकुष्ठी' धका धाल।

"क्वींपिं निह्मस्या संसर्ग ज्वीगु मयनं याना थथे धाःगु ज्वीमाः" धया पर्दा दुनेसं च्वना ईपिंनिह्मस्यां संसर्ग यात। अनंनिसें मन्त्र स्यनेगु वा शिल्प सयेकेगु धैगु मन्त। जुजुं म्ह्याय्ह्मसिके न्हियं धयाथें न्यनीगु—"अम्मे! शिल्प सय्का च्वनागु दुला?"

"तात! सय्का च्वनागु दु।"

अले छन्हु उद्देनं धाल—"भद्रे! पुरुषं याइगु ज्या न मां-बौनं, न दाजु-किजा तता-केहेंपिसं याय्फै। यदि छं जिगु जीवन बिल धाःसा छन्त न्यास मिसातय् परिवार बिया अग्रमहिषी स्थाने तयाबी।"

"यदि थुगु वचने च्वनादीफु धँगु जूसा जि छित: जीवन-दान बी।"

"भद्रे ! च्वनेफु।"

अथेसा "ज्यू, स्वामी !" धया बोह्मसिथाय् वना वन्दना याना छखेलिक्क दनाच्वन।

अले वं वैके न्यन—"अम्मे ! शिल्प सय्का काय् सिधलला ?"

"आ:यातला शिल्पयागु ज्या सिधल।"

"अले छुले सा ?"

"तात ! जिमित छ्वाखा छ्गू व वाहन छ्गू माल।"

"अम्मे ! छ्व छुयाय्त ?"

"तात ! ब:नी नौ स्वया मन्त्र सिद्धिया लागि छ्गू वास: काय्मा:गु दु। उकिं वेलाय् वा कुवेलाय् प्याहाँ वनेत जिमित छ्वाखा छ्गू व वाहन छ्गूया आवश्यक जुल।"

जुजुं "ज्यू" धया स्वीकार यात। इमीसं प:योगु छ्वाखा छ्गू थ:गु अधिने तल।

जुजुया जुलसां न्यागू प्रकारया वाहनत दु। (१) न्हिछिछ्या ५० योजन वनेफुह्म भद्दवती धँह्म मिसाह्म किसि, (२) न्हि ६० योजन वनेफुह्म काक धँह्म च्यो, (३) न्हि सच्छि सच्छि (१००) योजन वनेफुपि वेलकण्ठी व (४) मञ्जुकेसी सल: व (५) न्हि १२० योजन वनेफुह्म नालागिरि धँह्म किसि।

व जुजु जुलसां बुद्ध उत्पन्न मजुनिबले छह्म महाजनया सेवक जुया च्वंगु खः। अले छन्हुया दिने व महाजन नगरं पिने मोल्हुया वयाच्वंबले प्रत्येकबुद्ध छह्म भिक्षायाा लागि नगरे द्वाहां बिज्यात। सकल नगरवासिपिंत मारं आवेश याना तःगुलि याना छगू हे भिक्षा प्राप्त मजुया सिलातःगु भिक्षापात्र अथेंतुं जोना नगरं ल्याहां बिज्यात। अले वसपोल नगरया ध्वाखाय् थ्यंबले मार मेगु भेषं वया "भन्ते ! छुं प्राप्त जुलला ?" धका न्यन।

"छु छं जितः लाभ ज्वीगु ज्या यानाला ?"

"अथे जूसा ल्याहां बिज्याना हानं द्वाहां बिज्याहुं। आः लाभ ज्वीका बी।"

"जि हानं ल्याहां वने मखु।"

यदि ल्याहां वंगु जूसा हानं सकल नगरवासीपिनि शरीरे दुबिना लापा थाना वं न्हीकेगु खेल याय्‌त ज्वी।

अले व महाजनं सिलातःगु भिक्षापात्र अथें हे ज्वना बिज्याना च्वंह्म प्रत्येकबुद्धयात खना वन्दना याना "भन्ते ! छुं प्राप्त जुलला ?" धका न्यन।

"आवुसो ! भिक्षाचरण याना ल्याहां वयेधुन।"

अले वं बिचायात—"आर्यं जि न्यनागु खंया जवाफ मब्युसे मेगु हे धया बिज्यात। छुं प्राप्त मजु ज्वी।" अले पात्रे सोबले छुं मदुगु खन। छें जा बुतला मबुनि धेंगु मस्यूगुलि याना वं हिम्मत याना

पात्र काय् मछाल । "भन्ते ! घोपलख घनसं च्वना बिज्याहुँ" धया बेगं छें वना "छी जा बुतला ?" धका न्यना 'बुत" धाःगु न्यना वं सेवकयात धाल—"तात ! छथें ब्वां वने फुह्म मेपिं सुं मदु । याकनं ब्वांवना भदन्त दुथाय् वना "भन्ते ! जितः पात्र बिया बिज्याहुँ" धया पात्र ज्वना वा ।"

छगू वचनं हे तिंन्हुया ब्वांवना वं पात्र कयाहल । जहानह्मस्यां नं थःगु भोजनद्वारा पात्र जायक तया "याकनं थ्व आर्ययाथाय् थ्यंकाब्यु, जि छंत थुकियागु पुण्य-भाग बी" धका धाल । व बेगं वना प्रत्येकबुद्ध-यात भिक्षापात्र बिया पञ्चाङ्गप्रतिष्ठितद्वारा वन्दना याना "भन्ते ! समय आपा मन्त धका जि अति बेगं वना ल्याहाँ नं वया । थ्व जिगु बेगया फलद्वारा न्येगू, स्वीगू, सच्छिगू, सच्छि व न्यीगू योजन वनेफुपिं वाहनत प्राप्त ज्वीमाः । वनाबले नं वयाबले नं जिगू शरीर सूर्यतापं तप्त जुल । थुकिया फलद्वारा जन्म जूजूथाय् जिगु आज्ञा सूदर्शोया तेज थें ज्वीमाः । थ्व भिक्षादानया पाखें मालिकं जितः पुण्य-भाग ब्यूगु दु । उकिया प्रभावं छपिसं साक्षात याना कया बिज्यागु धर्मलिसे सहभागी ज्वी दय्माः" धका धाल । प्रत्येकबुद्धं अथे हे ज्वीमा धया अनुमोदन याना बिज्यात—

१. "इच्छितं पत्थितं तुय्हं सब्बमेव समिज्झतु ।
पूरेन्तु सब्बे सङ्कप्पा चन्दो पण्णरसो यथा ।।

२. "इच्छितं पत्थितं तुय्हं खिप्पमेव समिज्झतु ।
पूरेन्तु सब्बे सङ्कप्पा मणिजोतिरसो यथा'ति ।।"

अर्थ—

१–"छं इच्छायागु प्रार्थना ब्याक्कं सिद्ध ज्वीमा। पुन्हीया चन्द्रमा थें छंगु ब्याक्कं संकल्प पूर्ण ज्वीमा।

२–"छं इच्छायागु प्रार्थना याकनं हे सिद्ध ज्वीमा। 'मणिज्योतिरस' चिन्तामणि थें छंगू ब्याक्कं संकल्प पूर्ण ज्वीमा।"

थ्व निपू गाथायात हे प्रत्येकबुद्धपिनि अनुमोदना गाथा धका धाई।

थन 'जोतिरस' धका इच्छा याइगु वस्तु ब्याक्कं बी फुगु मणिरत्न यात धाःगु खः। थ्व वैगु पूर्व चरित्रया खँ खः। व आः चण्डपज्जोत जुजु जुल। वहे कर्मया प्रभावद्वारा उक्त न्यागू प्रकारया वाहनत प्राप्त जुगू जुल।

अले छन्हु, जुजु उद्यान क्रीडाया निंतिं प्याहाँ वन। "थौं बिस्युं वनेमाल" धका तःतःपाःगु छंचगुया ह्मिचाय् लुँ वह जाय्का मिसाह्म किसि (भद्दवती) या म्हेतया वासुलदत्तायात ब्वना उदेन बिस्युं वन। अन्तःपुरया पालेतेसं खना वना जुजुयात विन्ति यात। जुजुं "याकन हुँ" धका सेनायात छ्वत। सेनात ब्वांवया च्वंगु खना उदेनं पाय्मोहया ह्मिचा पयना प्वंका बिल। पाय्मोह मुनाकया मनूत हानं ब्वांवल। उह्लस्यां लुँ (असर्फी) या ह्मिचा पयना प्वंका बिल। ईपिं सुवर्णया लोभं बिलम्ब यानाच्वंतले नगरया पिने च्वनाच्वंपिं थः सेनातय्थाय् थ्यंकवन। अले जुजु वयाच्वंगु खनेकथं थः सेनातसें चाहुएका नगरे

दुतयंकल । व वना बासुलदत्तायात अभिषेक याना अग्रमहिषी-स्थाने तल ।

मागन्दिय

मागन्दिय धेह्म मेह्म मिसां नं जुजुयाथाय् अग्रमहिषी-स्थान प्राप्त याना तःगु खः। व जुलसां कुरु राष्ट्रया मागन्दिय ब्राह्मणया म्ह्याय् खः। माँह्मसिया नां नं मागन्दिय हे खः। वया ककाह्मसिया नां नं मागन्दिय हे खः। व (=मागन्दियया म्ह्याय्) देव अप्सरा समानं अत्यन्त बाँला। वया बौह्मस्यां वैत योग्यह्म मात मवया तःतःधंगु कुलयापिसं फों वल नापं "जि म्ह्याय्यात छिपिं योग्य मजू" धका तर्जनयाना ख्याना छ्वैगु जुयाच्वन। अले, छन्हुया दिने सुथ न्हाप्पनं लोके स्वया च्वंबले शास्तां मागन्दिय ब्राह्मण व वया कला सहितं अनागामी फले प्रतिष्ठित ज्वीगु खं सीका थःगु पात्र-चीवर कया निगमया पिनेच्वंगु वया अग्निशालास बिज्यात। वं अग्ररूपसम्पत्ति युक्तगु तथागतया आत्मभाव खना "थ्व संसारे थ्व पुरुष समानह्म मेपिं सुं मदु। थ्व जि म्ह्याय्यात योग्य जू। थ्वयात सेवाटहल याकेत जिह्म म्ह्याय् बीमाल" धका मनेतया "हे श्रमण ! जि म्ह्याय् छह्म दु। जि थौंतक वैत योग्यह्म पुरुष मखनानि। छपिंत व, व छपिंत योग्य जू। छपिंत सेवा याइह्म पत्नी, वैत नं पति छह्म माः हे माः। छपिंत हे जि वैत बी। जि मवोतल्ले थनसं च्वना बिज्याहुँ" धका धाल। छुं धया

बिमज्यासे शास्ता सुमुक च्वना बिज्यात। ब्राह्मण वेगं छे वना "भो मिसा ! भो मिसा ! जि म्हायाय्‌यात योग्यह्म पुरुष खन। याकनं याकनं वंत छाय्‌प्ये या।" वंत छाय्‌पिके धुंका ब्राह्मणीयात नं नाप्पं ब्वना शास्तायाथाय् वन। सकल नगरे खलबल जुल—"थ्वं थौंतक्क जि म्हाय्‌यात योग्यह्म सुं मदु धका स्वीतं बिया मछो। तर थौं जि म्हाय्‌यात योग्यह्म (पुरुष) खना धका धयाच्वन। व गज्याह्म मनू खनि स्वय्‌माल !" धका महाजनत नं व नापं ब्याहां वन। वं म्हाय्‌ह्म बोना हया च्वंतले शास्ता वं धाथाय् मच्वंसे अन पालिख्वाँय् बयना मेथाय् च्वना बिज्यात।

बुद्धपिनि पालिख्वाँय् जुलसां अधिष्ठान याना न्हुया बिज्याथाय् हे जक खनेदई। मेथाय् खनेदंमखु। हानं गुह्मसिगु निम्ति अधिष्ठान याना बिज्याइ इमिसं जक खनी। इमिसं मखंकेया लागि किसि आदि पशुतेसं न्हुत्त न्हुसां, तस्सतं वा वोसां, ग्वफय्‌वया ब्वोकेत संसां—उकियात सुनानं हे म्हुया छ्वे फैमखु।

अले ब्राह्मणीनं ब्राह्मणयात धाल—"व पुरुष गो ?" "थन हे च्वना च्वं" धका वंत धयागु खः। "गन वन ल्या !" धका उखेंथुखें सोबले पलाख्वाँय् खना "थ्व का वया पलाख्वाँय्" धका धाल। ब्राह्मणी जुलसां लक्षण सहित मन्त्र दुगु स्वंगू वेदेसं पारंगत जूह्म जूया निंति वं लक्षण-मन्त्र लुमंका पलाख्वाँय् यात परीक्षा याना "ब्राह्मण ! थ्व पलाख्वाँय् पञ्चकाम विषय सेवन याइह्मसिया पलाख्वाँय् मखु" धका धया थ्व गाथा धाल—

"रत्तस्स हि उक्कुटिकं पदं भवे,
दुट्ठस्स होति सहसानुपीलितं।
मुल्हस्स होति अवकड्ढितं पदं,
बिवत्तच्छदस्स इदमीदिसं पदं ति ।।"

अर्थ—

"रागीया पाली कुप्रो जुई, दुष्टह्मसिया पाली ज्वीबले घिसिघिसि ज्वी, मोहीया पाली ज्वीबले कोट्रेयाना ज्वी, तर निक्लेशी पुरुषया पाली जुलसां थथे च्वनी !"

अले वैत ब्राह्मणं थथे धाल—"भो मिसा ! छला लःथले गोंज व छें दुने विश्राम यानाच्वंह्म खु खंकोह्म का, सुमुकच्वं !"

"ब्राह्मण ! छं छु मन्दु व धाः। तर थ्व पलाख्वांय्ला पञ्चकाम विषय सेवन याइह्मसियाला ख हे मखु !" धया उखेंथुखें सोबले शास्तायात खन। "थ्व वहे पुरुष खः" धाधां ब्राह्मण अन वना "श्रमण ! जि म्ह्याय् छंत सेवाटहल याय्‌या लागि बी" धका धाल। "छं म्ह्याय् जितः माला म्वा" धंगु खं छुं धया बिमज्यासे शास्तां "ब्राह्मण ! छंत जि खं छ्गू कने" धका धयाबिज्यासेंलि ब्राह्मणं "कना बिज्याहुं श्रमण" धका धाय्‌वं—महा अभिनिष्क्रमणया बलेनिसें अजपाल निग्रोध सिमाक्वे तक्क मारं लित्त ल्युगु खं व हानं अजपाल निग्रोध सिमाक्वसं 'आः थ्व जिगु विषयं मुक्त ज्वी धुंकल' धका शोकयाना च्वंह्म मारयात शोक शान्त याय्‌या लागि वोपि मारया म्ह्याय्‌पिसं

कुमारी आदिया रूपे प्रयोग याना प्रलोभन याःगु खँ कनाः उगुबखते हेला जिके (विषयस) इच्छा मजू धका धया थ्व गाथा आज्ञा दय्का बिज्यात—

"दिस्वान तण्हं अरतिं रगञ्च,
नाहोसि छन्दो अपि मेथुनस्मिं।
किमेविदं मुत्तकरीसपुण्णं,
पादापि नं सम्फुसितुं न इच्छे'ति ॥"

अर्थ—

"(नमूचि मारया म्ह्यायपिं) तण्हा, अरति, रगायें ज्यापिं खना नापं मैथुनस जिगु इच्छा मजू धासेंलि थ्व खि-च्वं भरिपूर्ण जुयाच्वंगु शरीर खना गबले ज्वी ! छंतला तुतीं जक नं थीगु इच्छा मजू।"

गाथा सिधःबले ब्राह्मण व ब्राह्मणी निम्हं अनागामी फले प्रतिष्ठित जुल। "यदि जितः माःगु मदुसा माःगु मदु धँगु खँ जक कंसा गागुयात, थ्वं जितः खि-च्वं भरिपूर्णह्म यात। याय्‌ब्यु, थःगु जाति कुल प्रदेश भोग वैश सम्पत्ति युक्तह्म भात चूलाका श्रमण गौतमयात याय्‌गु स्यूका" धका मागन्दियनं शास्तायात प्रति ईख तल।

छु, वं अथे थःत ईख याइगु खँ तथागतं सिया बिज्याला कि सिया बिमज्याले ? सिया बिज्या। सीक सीकं छाय् गाथा धया बिज्यागुले ? मेपिं निह्मसिया कारणे। बुद्ध धँपिसं थःत ईख याइगु

खँयात वास्ता याना बिमज्यासे मार्ग-फल साक्षात्कार याना कायुकुपिन्ति कारणे धर्म-देशना याना हे बिज्याई।

अले मां-बौपिसं वैत चूलमागन्दिय (=किजा मागन्दिय) यात लःल्हाना प्रव्रजित जुया अरहत्व प्राप्त याना काल। चूलमागन्दियनं कल्पना यात—"जि म्ह्याय् हीन मनुष्ययात बी योग्य मजू। छम्ह जुजुयात हे बी योग्य" धका वैत बोना कोसम्बीस वना सर्वअलंकारं अलंकृत याना "थ्व स्त्री रत्न छलपोलयात योग्य जू" धया उदेन जुजुयात बिल। खनेमात्रं हे उत्पन्न जूगु अति प्रेमं याना अभिषेक बिया न्यासः स्त्री-परिवारपिं बिया जुजुं वैत अग्रमहिषी-स्थाने तल।

थुकथं (उदेन जुजुया) छिन्यास (१,५००) प्याखँमो परिवार सहित स्वम्ह अग्रमहिषीपिं दुगु खः।

घोषक आदि सेठपिं

उगु समयस कोसम्बीस घोषिक सेठ, कुक्कुट सेठ व पावारिय सेठ आदि स्वम्ह सेठपिं दुगु खः। वर्षावास न्ह्योने थ्यंकः वयेवं हिमालपाखें वोपिं न्यासःम्ह तपस्वीपिं नगरे भिक्षाया लागि वोगु खना प्रसन्न जुया फेतुका, भोजन याका इमिगु वचन कया प्यलातवक थःगु थासे तया हानं वर्षावास न्ह्योने थ्यंक वइबले वयेगु वचन कया इमिसं तोता छ्वइगु जुया च्वन। तपस्वीत नं अबलेसंनिसें प्यालातवक हिमालपाखे च्वना प्यलातवक इमिगु थासे च्वनिगु याना च्वन। अले

लिपायागु समयस, हिमालपाखें वया च्वंबले जंगलपाखे छमा तःमागु बरमा खना वया क्वे फेतुत। इपिंमध्ये थकालिह्मस्यां मत्ती ल्वीकल—"थ्व सिमाय् च्वनाच्वंह्म देवता होनह्म ज्वीथें मच्वं। थुकी महानुभाव सम्पन्नह्म देवराज हे दय्माः। यदि थ्वं ऋषिगणयात लः त्वंकल धाःसा गुलि ज्यू खे!" देवतां लः बिल। तपस्वीतेसं मोल्ह्वीगु लः दुसा ज्यूखें धंथें मनेतल। व नं बिल। अनंलि भोजन दुसा ज्यूथें धैगु मनेतल। व नं बिल। अले वैगु मने थथे जुल—"थ्व देवतां जिमिसं मत्ती तःतःगु ब्याकं बिया च्वन। अहा! वैत छको स्वय्‌दुसा गुलि उत्तम ज्वीखें"? वं सिमाग्वं तच्छ्यघाना थःत क्यन। अले वैके—"भो देवराज! छंगु सम्पत्ति अति महान जू। छु याना थ्व प्राप्त जूगु?" धका न्यन।

"आर्यपिं! थ्व खें न्यना बिज्याय् मते।"

"देवराज! कना बिज्याहुं।"

वं थःम्हं यानावोगु कर्म मतीचा जूगुलिं मछाला धाय् मफया च्वन। इमिसं बारम्बार जोर याःसेंलि "अथे जूसा न्यें" धया कन।

व जुलसां गरीबह्म मनू जूयानिंति ज्यामिज्या माःजूबले अनाथपिण्डकयाथाय् ज्यामीज्या प्राप्त जुया वैगु कारणं जीविका याना च्वन। अले छन्हुया दिने उपोसथ दिन खुनु अनाथपिण्डक विहारं ल्याहां वया न्यन—"व ज्यामीयात थौं उपोसथ दिन धका सुनानं कंला?"

"स्वामी! धाः मदु।"

"अथेजूसा वैत बःन्हिसियां नयेगु थुयाति।"

अले वयानिंति छपास जाःथुया तल। न्हिच्छितवक जंगले ज्याथाना सन्ध्याइले व वयेवं जाःन्यूबले—'नये पित्या' धका हथाचाया मनसें—'मेमेगु दिने जुलसां थ्व छें जा हति, के हति, तरकारि हति' धका महान कोलाहल जू। थौं सकलें निःशब्द जुया दचने धुंकल। जि हे छह्मसित जक जा बियाच्वन। 'थथे छाय् खनि' धका मत्तील्वीका न्यन—"मेपिं सकस्यां नये धुंकलला ?"

"सुनानं मनः।"

"छाय् ले ?"

"थ्व छें उपोसथ दिने बःन्हीयागु भोजन मया। सकलें हे उपोसथिक जुयाच्वनी। अन्तिमरूपं दुरु त्वंपिं मस्तेत नापं म्हुतु कुल्ला याकेबिया, चतुमधु म्हुती तय्केबिया महासेठं उपोसथिक याकीगु। सुगन्ध दुगु चिकनं मत चयाका, तःधि चौधि सकसिनं लासाय् च्वना द्वत्तिसाकार (=शरीरे च्वंगू स्वीनिगू लक्षण) लुमंका भावना याई। छंत जुलसां थौं उपोसथ दिन धका धाय् लोमंकल। उकिं छ छम्हेसित जक जाथुया तल, जा नं" धका धाल।

"यदि आथथें उपोसथिक ज्वी ज्यूनिसा जि नं ज्वी।"

"थ्व खं सेठं स्यू।"

"अथेजूसा वय्कयाके न्यनाब्यु।"

ईपिं वना महासेठयाके न्यन। वं थथे धाल—"आः छुं मनसें म्हुतु कुल्ला याना उपोसथ शील अधिष्ठान याःसा बचिछ उपोसथ कर्म

पावे ज्वी ।" उह्मस्यां थ्व खँ न्यना अथे हे यात । न्हिंच्छि ज्या याना नयेपित्यागुलिं शरीरे वायु प्रकोप जुल । वं जनि चिना जनिच्वो ज्वना ग्वारा ग्वारा तुला च्वन । सेठं थ्व खँ न्यना चिलाख ज्वोंपित चतुमधु ज्वंका वयायासे वना "तात ! छु जुल ?" धका न्यन ।

"स्वामी ! वांयु प्रकोप जुयाच्वन ।"

"अथेजूसा दना वास न ।"

"स्वामी ! छिकपिसं नं भपादीगु खःला ?"

"जिमिके रोग मदु, छं जक न ।"

"स्वामी ! उपोसथ व्रत कयानं न्हिंच्छि च्वने मफुत । बच्छि जकगु व्रतनं खण्डित यमज्वीमा" धका नयेगु इच्छा मया ।

"तात ! यथे याय्‌मते" धका धालनं नयेगु इच्छा मयासेंलि अरुणोदय जूबले सुखू गना वंगु स्वांथें सिना वना व बर्माय् जन्मजुल । यथे खँ कना—"व सेठ बुद्ध गौरव, धर्म गौरव तथा सङ्घ गौरव तंह्म खः । वय्‌कया कारणं याना बच्छिजक उपोसथ यानागु व्रतया प्रभावद्वारा थ्व सम्पत्ति जितः प्राप्त जू गु खः" धका धाल ।

'बुद्ध' धंगु वचन न्यनेमात्रं हे न्यासःह्म तपस्वीत दना देवतायात ल्हा बिन्ति याना "बुद्ध धका धयागुला ?" धका धाल ।

"खः बुद्ध धका धया च्वना" धका स्वकोतक वहे खँ थ्वीके बिल ।

"श्व लोके 'बुद्ध' धैगु शब्द मात्रनं न्यने दुर्लभ" धया प्रीतिवाक्य (—उदान) प्रकट याना "देव ! अनेक लाख कल्पतकनं न्यने मनंगु शब्द छं न्यंकल" धका धाल ।

अले वया चेलातेसं आचार्ययात थथे धाल—"अथेजूसा की सकलें शास्तायाथाय् वनेनु ।"

"तात ! स्वह्म सेठपि की आपलं उपकारीपि खः । कन्हे इमिछें भिक्षा कया इमित नं कनावने । तातपि ! धैर्यति ।"

इमिसं धैर्य तल । कन्हेखुन्हु सेठपिसं यागु व भोजन तय्यार याना आसन लाया, 'थौं की आर्यपि वइगु दिन खः' धका सीका लंसो वना बोनाह्या छें यंका फेतुका भिक्षा बिल । भोजन याय्धुंका 'जिपि वनेत्यल' धका इमिसं महासेठपित धाल ।

"भन्ते ! वर्षावास च्यला थन च्वना बिज्याय्गु वचन छलपोल-पिसं जिमित बियातया बिज्यानागु मखुला ? अले आः गन बिज्याय्गु ?"

"संसारे बुद्ध उत्पन्न जुल, धर्म उत्पन्न जुल तथा सङ्घ उत्पन्न जुल । उकि शास्तायाथाय् वनेत्यना ।"

"अथेसा वसपोल शास्तायाथाय् छःपोंपि हे जक बिज्याय् माःगुला ?"

"आवुसो ! मेपितनं पनातःगु मखु ।"

"भन्ते ! अथेसा पलख लनाबिज्याहुँ जिपिनं तय्यार जुया वये ।"

"छिमि ज्वरेयाना च्वंतल्ले जिमित बिस्तार ज्वो। जिपिं न्हापलावक वमाच्वने छिपिं लिपा वा" धया इपिं न्हापालावक वना सम्यक्सम्बुद्धथात खना स्तुति याना वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत। अले तथागतं इमित आनुपूर्विकथा[1] कना धर्मदेशना याना बिज्यात। धर्मदेशनाया अन्तस सकल ऋद्धिपिं प्रतिसम्भिदा[2] सहित अरहन्त जुया प्रव्रज्या पवना 'एहि भिक्खवो!' (=वा भिक्षुपिं!) धका धया बिज्याःगु वचनया अन्तस ऋद्धिमय पात्र-चीवरधारी जुया ऐहि भिक्षुत जुल।

इपिं स्वह्म सेठपिनं न्यास न्याःगु गाडाय् नयेगु सामांनत व घ्यो, कस्ति, छ्वालुगु साखः इत्यादि दान बस्तुत जोना श्रावस्ती थ्यंका शास्तायात वन्दना याना धर्मकथा न्यना धर्मकथाया अन्तस सकलें स्रोतापत्तिफले प्रतिष्ठित जुया, बाःछितक्क दान ब्युब्युं शास्तायाथाय् च्वन। कोसम्बी बिज्याकेत भगवान्याके याचना याःबले तथागतं वचन बिया बिज्यासे—"तथागत धैंपिं निःशब्दगु थासे च्वने न्ह्याः" धका धाःगु न्यना "भन्ते! धयाबिज्यांगु खँ जिमिसं थुल। जिमिसं समाचार

१. 'आनुपूर्विकथा' धैंगु छु धैंगु बिषयले सीके मन्दुपिसं आयुष्मान् अमृतानन्दया बु. ब्रा. भा–१, पृ. १८१; बु. श्रा. भा–२, पृ. १६१ तथा बु. गृ. भा–१, पृ. ३१४ आदि बुद्धकालीन सफुति च्वयातःगु दु।

२. 'प्रतिसम्भिदा' धैंगु छु धैंगु खँ सीके मन्दुपिसं आयुष्मान् भिक्षु अमृतानन्दया बु. म. भा–१, पृ. २०९ यां पादटिप्पणीस स्वयादिसँ।

छ्वयाहयेवं बिज्याय्मालि" धका धया कोसम्बी वना घोषित सेठं 'घोषिताराम', कुक्कुट सेठं 'कुक्कुटाराम' व पावारिय सेठं 'पावारिकाराम' धैगु स्वंगू महाविहार दय्केबिया शास्ता बिज्याकेत समाचार छ्वत। शास्ता इमिगु समाचार न्यना अन बिज्यात। इमिसं लँसो वना शास्तायात विहारे दुतयंका पालंपा याना सेवासत्कार यात। शास्ता न्हि छगू विहारे च्वना बिज्यात। गुह्मसिगु विहारे च्वना-बिज्याइगु खः उह्मसिया पिखालखवी भिक्षा बिज्यात।

श्यामावतीयात खुज्जुत्तराया उपदेश

इपिं स्वंह्म सेठपिनि सुमन धंह्म सेवक गथ् दुगु खः। वं इपिं सेठपिंत यथे धाल—"जि छिकपिनि ताकालंनिसें याःह्म उपकारक खः। शास्तायात भोजन याकेगु इच्छा जुयाच्वन। जितः नं छन्हुयालागि शास्तायात बियादिसँ।"

"अथेजूसा कन्हे भोजन याकि।"

वं "ज्यू स्वामी!" धया शास्तायात निमन्त्रणा याना सत्कार सम्मान यात।

उगु समयस (उदेन) जुजुं श्यामावतीयात न्हिंन्हि स्वांयागु मू च्याटका कार्षापण (=दां) बियाच्वन। खुज्जुत्तरा धंह्म वया ब्वातिनं सुमन गथुयाथाय् वना न्हिंन्हि स्वां कया हइगु जुयाच्वन।

अले व अन वोबले गथुं धाल—"जि ह्निग शास्तायात निमन्त्रणा यानातंगु दु। थौं स्वांद्वारा शास्तायात पूजा याय्मानि। आःयात बर्नानि च्वं। भोजन याकेबले सहायिका जुया धर्म न्यना बाकि जू गु स्वां ज्वना हुं।"

वं "ज्यू" धका स्वीकार यात। सुमनं बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघयात भोजन याके सिधेका अनुमोदना याकेया लागि पात्र पवना काल। शास्तानं अनुमोदना धर्मदेशना आरम्भ याना बिज्यात। शास्तायागु धर्मदेशना न्यंन्यं हे खुज्जुत्तरा स्रोतापत्तिफले प्रतिष्ठित जुल। वं मेमेगु दिने प्यटका दां थमं कया मेगु प्यटका दांमं स्वां कया यंका च्वन। उखुनुया दिने च्याटका दांया स्वां कया वन। अले वैत श्यामावर्ती धाल—"अम्मे! छुखः थौं जिमि जुजुं दोब्बर स्वांया मू बिल लाकि छु?"

"आर्या! मखु।"

"अथेसा थौं गथेजुया थुलिमछि स्वां दुगुले?"

"मेमेगु दिने प्यटका दां थःह्म्यं कया प्यटकाया जक स्वां हयेगु।"

"थौं छाय् मकयागुले?"

"सम्यक्सम्बुद्धयागु धर्मदेशना न्यनां धर्मावबोध जू गुलि।"

अले महारानीं वैत "अरे दुष्ट! आतकं छं कयातःगु दां जितः लितहति" धका बोमब्युसे "अम्मे! अथेजूसा छं त्वना वयागु अमृतरस जितः नं त्वंकी" धका धाल।

"अये जूसा जित मोल्हुकि" धका धायवं खिखुगः सुगन्ध लःघलं मोल्हुके बिधा निपु पिच्चुसे च्वंगु गा बीकल । वं छपु गा सिना छपु गां एकांश याना न्यया आसन लाय्का पंखा छगू काय्के छ्वया आसने फेतुना चित्रितगु पंखा ज्वना न्यासःह्म मिसातय्त सम्बोधन याना शास्तां कना बिज्यार्थेतुं धर्मदेशना यात । वैगु धर्मदेशना न्यना सकलें स्रोतापत्तिफले प्रतिष्ठित जुल । इपिं सकसिनं खुज्जुत्तरायात वन्दना यात "अम्मे ! थनिंनिसें छं बुलुगु ज्या याय्मते । जिमि मांयागु थासे व आचार्यया थासे च्वना शास्तायाथाय् वना वसपोलं देशना याना बिज्याइगु धर्म न्यना जिमित कंवा" धका धाल । वं अथे यायां लिपा त्रिपिटक धारिणी जुल । अले वैत तथागतं "भिक्षुपिं ! जि बहुश्रुत धर्मकथिकपिं उपासिका श्राविकापिंमध्ये अग्रह्म खुज्जुत्तरा खः" धया अग्रस्थाने तया बिज्यात । इपिं न्यासःह्म मिसातेसं नं वैत थथे धाल— "अम्मे ! शास्ता दर्शन याय्गु इच्छा जुल । जिमित वसपोल क्यनाब्यु । सुगन्धित स्वांमा आदि वसपोलयात पूजा याये ।"

"आर्या ! राजकुल धयागु साब क्यातु । छिपिं बोना पिने च्वनेमफू ।"

"अम्मे ! जिमित नाश याय्मते । जिमित शास्ता क्यना हे बीमाल ।"

"अथे जूसा छिपिं च्वंच्वनागु कोठाया अंगलें गवाय्कु याय्वले स्वये फैगु खः अपाय्कु याना हो-प्वा खना सुगन्धित स्वांमा काय्के

छ्वया स्वह्म सेठपिनि लुखाय् शास्ता बिज्याइबले उगु उगु थासे च्वना सो नं सो ल्हा च्वक्कंका वन्दना नं या, पूजा नं या।"

इमिसं अथे याना शास्ता बिज्याइबले व ल्याहाँ बिज्याइबले स्वया वन्दना नं यात, पूजा नं यात।

श्यामावती प्रति मागन्दियया षड्यन्त्र

अले छन्हुया दिने मागन्दिय थ:गु प्रासादं प्याहाँवया ल्वीथ्वी जुजुं इपिं च्वनीगु थासे वना कोठाया अंगले हो-प्वा: खना "थ्व छु ख: ?" धका न्यन। इमिसं शास्ताया प्रति वया ईख दुगु खँ मसिया "शास्ता थ्व नगरे बिज्याइबले जिपिं थन दना शास्तायात दर्शन नं याय्गु पूजा नं याय्गु" धका कँनेव "श्रमण गौतम थ्व नगरे वयेधुंकल खनिका। आ: जि वयात याय्गु स्यूका। थुपिं नं वया उपस्थायिकापिं ज्वी धुंकल। थुमित नं याय्गु स्यूका!" धका मत्तीतया जुजुयात कन—"महाराज! श्यामावती सहित अनच्वंपिनि पिनेच्वंपिं नाप सम्बन्ध दु। गोन्हुचा मदय्‌वं छ्यलपोलया ज्यान फाइतिनि।" इमिसं थथे याई धका जुजुं विश्वास मया। हानं धाल नं विश्वास हे मया। स्वक्व तक्क धयानं विश्वास मयासेंलि "महाराज! यदि जिगु खँस विश्वास मजूसा इपिं च्वनीगु थवथाय् स्वया बिज्याहुँ" धका धाल। जुजु वना सोवंबले कोठाया अंगले हो-प्वा: खना "थ्व छु ?" धका न्यंबले उक्त कारण कँसेलि इपिं खना तं पिमकासे छुं मधासे हो-प्वा:

तीके बिया क्याल‌ं क्वस्वय् जीक ब्याकं कोठाय् क्या दयेके बिल। क्वस्वय् ज्यूगु क्या अबलेसंनिसें दयावल। मागन्दियं इमित छुं यायमफया "श्रमण गौतमयात हे याय्माःगु याये" धका नगरवासीतय्त घूस बिया "श्रमण गौतम नगर दुने द्वाहाँ वया विचरण याइबले च्यो, ज्यामित नापं मिलेजुया बोबिया परिहास याना बिसिके छ्व" धका आज्ञा बिल। त्रिरत्नप्रति अप्रसन्न जूपिं मिथ्यादृष्टिकतेसं नगर दुने बिज्याह्म शास्तायात ल्यूल्यू वना—(१) खुं खः, (२) मूर्ख खः, (३) मोही खः, (४) ऊँठ खः, (५) दोहं खः, (६) गधाहा खः, (७) नरके वनीह्म खः, (८) पशु खः, (९) छंगु सुगति मदु तथा (१०) छ दुर्गति हे लाःवनीह्म खः धका थ्व फिगू प्रकारया आक्रोश वचनं बोबिया परिहास यात। थ्व न्यना आयुष्मान् आनन्द स्थविरं शास्तायात थथे बिन्ति यात—"भन्ते! थ्व नगरवासीतेसं झीत बोबिया च्वन, परिहास याना च्वन। थनं मेथाय् वनेनु।"

"आनन्द! गन वनेगु?"

"भन्ते! मेगु नगरे।"

"आनन्द! अनच्वंपिं मनूतेसं नं बोबिल धाःसा हानं गन वनेगु अले?"

"भन्ते! अनं नं मेगु नगरे।"

"अनच्वंपिसं नं बोबिल धाःसा गन वनेगुले?"

"भन्ते! अनं नं, अनं नं मेगु नगरे वने।"

"आनन्द ! थथे याय्गु योग्य मजू। गुगु थासे उत्पन्न जू गु झगडा खः व अन हे शान्त यानातिनि मेथाय् वने फय्के माः।"

"आनन्द ! सुनां बोबिया च्वन ?"

"भन्ते ! च्यो, ज्यामि आदि सकसिनं बोबिया च्वन" धका धाल।

"आनन्द ! जि जुलसां संग्राम भूमीस वंह्म किसि समान खः। संग्राम भूमीस द्वाहाँ वंह्म किसिनं प्यंगू दिशापाखें वोगु तीरयात सह्याना च्वनेमाः। अथे हे आपालं दुश्शीलतेसं धाःगु वचनयात सहन याय्गु भार जिगु खः" धया बिज्यासे थःगु हे कारणे धर्मदेशना याना बिज्यासे (धर्मपदया) नाग वर्गे च्वंगु स्वपु गाथा आज्ञा दय्का बिज्यात—

१. "अहं नागोव सङ्गामे चापातो पतितं सरं।
अतिवाक्यं तितिक्खिस्सं दुस्सीलोहि बहुज्जनो॥

२. "दन्तं नयन्ति समितिं दन्तं राजाभिरूहति।
दन्तो सेट्ठो मनुस्सेसु योतिवाक्यं तितिक्खति॥

३. "वरमस्सतरा दन्ता आजानिय्या च सिन्धवा।
कुञ्जरा च महानागा अत्तदन्तो ततो वर'न्ति॥"

अर्थ—

१–"संग्रामे वंह्म किसि कय्काहःगु तीरयात सह्याःथें जि नं कटुवाक्ययात सहन याय्। छाय्धाःसा दुश्शीलपिं हे आपलं दु।

२–"शिक्षितह्म किसियात संग्रामे यंकई, शिक्षितह्म किसिह्मे राजां गई, मनुष्यपिं मध्ये आत्मदमन दुह्म व कटुवाक्यमात सहन याय् फुह्मसित श्रेष्ठ धाई ।

३–"खच्चर, सिन्धव देशया मिह्म सल व तःधिकःह्म किसि—थुपिं शिक्षित जूसा श्रेष्ठ खः । व स्वया थःत थःमं दमन याना शिक्षित याय्गु श्रेष्ठ खः ।"

धर्मोपदेश जूबले उपस्थित जूपिंत सार्थक हे जुल । थुकथं धर्मदेशना याना "आनन्द ! चिन्ता काय्मते, थुमिसं न्हेन्हुतक्क जक बोबी, च्यान्हु दुखुनु सुमुक च्वनी । बुद्ध धैपिनिगु विषय कया ज्वीगु विवाद न्हेनु अपो त्यकेमजू । शास्त्रायात बोबीका बिसिकः छ्वय् मफया मागन्दियं "आः छ्याःसा जिई" धका मत्ती ल्वीकल—"थुपिं ध्वयात सहारा बीपिं खः । अतः थुमित कष्ट बीमाल" धका छन्हुया दिने जुजुया सुरापान याइगुथासे उपस्थान याना च्वच्वं थः ककाह्मसित पत्र च्वया छ्वत—"च्याह्म सीपिं गोंगत व च्याह्म स्वापिं गोंगत ज्वना वा । वयालि स्वान्हे फुसे च्वना थः वयागु खं निवेदन याना 'द्राहाँ वा' धका धासांतबि द्राहाँ मवोसे न्हापालाक स्वापिं च्याह्म गोंगत बियाहति । लिपा मेपिं ।" चौधिकःह्म सेवकयात नं 'जि धाःथें या' धया घूस नकल । मागन्दिय (ककाह्म) वया जुजुयात बिन्ति याका "द्राहाँ वा" धका धालनं "जुजुया त्वनीगु थासे द्राहाँ वयेमखु" धका धाल । उह्मस्यां (मागन्दिय महारानीं) चौधिकःह्म सेवकयात "तात ! जिमि ककायाथाय् हुँ" धका छ्वया बिल । व वना वं थ्यूपिं च्याह्म गोंगत ज्वनावया

"महाराज ! पुरोहितं कोसेलि बियाहल" धका धाल । जुजुं "असल जुल, फोत तरकारि उत्पन्न जुल । सुनां दय्का है ?" धका न्यन । मागन्दियं "महाराज ! श्यामावती प्रमुख न्याःह्म मिसात छुं ज्या मदया चाःचाःहिला जुयाच्वन, इमिथाय् छ्वया बिज्याहुं, इमिसं दय्का हई" धका धाल । जुजुं "हुं, मेपिनिगु ल्हाती मब्युसे थःसं हे स्याना दय्का हति धका इमित ब्यु" धका धया छ्वत । चोधिकह्म सेवकं "हवस महाराज" धया वना इमित अथे धाय्वं इमिसं "जिमिसं प्राणी हिंसा मयाना" धका प्रतिक्षेप याय्वं वया व खँ जुजुयात बिन्ति यात । मागन्दियं "महाराज ! इमिगु चाल खनला ! आः इमिसं प्राणी हिंसा याः मयाः धंगु सीकेत श्रमण गौतमया निंतिं दय्का बिया छ्व" धका धयाछ्वया बिज्याहुं" धका धाल । जुजुं अथे धया छ्वत । उह्मस्यां व कया यंकूथें च्वंक याना व गोंगत पुरोहितयात बिया सोंपि गोंगत इम्रिथाय् यंका "थुपिं गोंगत दय्का शास्तायाथाय् बीकेछ्व" धका धाल ।

"स्वामी ! आमला जिमिगु ज्या खः" धया न्ह्योनेवया काल । व जुजुयाथाय् वनेवं "छु खः ?" धका न्यसेंलि "श्रमण गौतमया निंतिं दय्का बियाछ्व" धका धाय्वं न्ह्योनेथ्यंक वया काल" धका बिन्तियात । मागन्दियं "खंला महाराज ! छपिंथें ज्याह्मसिया निंतिं इमिसं मया । इमि पिनेच्वंपिं लिसे सम्बन्ध दु धका धयां छलपोल पत्या जुया बिमज्या" धका धाल । व खँ न्यनानं सहन याना जुजु सुमुकं च्वन । मागन्दियं "आः छुयाय्माली" धका हानं मत्ती कल्पना यात ।

अबले जुलसां श्यामावती, वासुलदत्ता व मागन्दिय आदि

स्वह्म महारानीपिनि प्रासादे पालंपा याना जुजुं छगूहप्ता बिते याइगु जुयाच्वन। अले वं कन्हे वा कंस श्यामावतीया प्रासादे जुजु वनीतिनि धेंगु खँ सीका मागन्दियं ककाह्मसित पौ च्वया छ्वत—"वासलं सिला अर्थात् वा थ्वया सर्प छह्म बियाहति।" वं अथे याना बियाहल। थः ववंथाय् जुजुं हस्तिकन्तवीणा नं ज्वनावं। व वीणाया ग्वारापाखे प्वा-छ्प्वा दु। मागन्दियं व प्वालं सर्प दुतछ्वया स्वानं प्वा तिना बिल। सर्प निन्हु स्वन्हु तक्क वीणाया दुनेसं लात। मागन्दियं जुजु वनीखुनु "देव! थौं सुयागु प्रासादे बिज्याय्गु?" धका न्यन।

"श्यामावती यागु" धका धाय्वं "थौं जि मभिगु स्वप्न खना। देव! अन बिज्याय्मते।"

जुजुं "वंहे वने" धका धाल। वं स्वकोतक्क धया लिगन नं सानेमजूसेंलि "देव! थौं छु ज्वी तिनिथें धाय्मफु!" धया जुजु नापं हे वन। जुजु श्यामावती आदि पिसं ब्यूगु वस:, स्वां, सुगन्ध, आभरण आदि धारण याना सुस्वादित भोजन याना फुसपाखे तया खाटाय् गोतुल। मागन्दिय उखेथुखे ल्वीथ्वी याना जुया च्वंह्मथें च्वंक जुया वीणाया प्वालं स्वाँ लिकाल। निन्हु स्वन्हु तक्क नयेमखना च्वंह्म सर्प व प्वालं प्याहाँ वया सास पिकया फण चक्कंका खाटाय् गोतु वन। मागन्दियं व खना "महाराज! अन खँला सर्प!" धका तत:सकं हाला जुजुयात नं बोबिया "थ्व अलच्छिना अन्धाह्म जुजुं जिगु खँ मन्यं। थुपिं निर्लज्जी दुर्विनीता मिसात! जुजुयापाखें छु प्राप्त मजुलका! छिमिसं थ्व सित धाय्वं तिनि सुखपूर्वक जीविका याई, म्वानाच्वंतले

दुःखपूर्वक जीविका याई ! थौं जि मंभिगु स्वप्न खना श्यामावतीया प्रासादे वने योग्य मजू धका चिच्चेयाना हालानं छलपोलं जिगु खं न्यना बिमज्या" धका धाल । सर्प खना सीगु भयं ग्याना "थथे सम्मनं थुमिसं याः खनिका ! अहो पापित !! थ्वं "थुपिं पापीनोत" धका धालनं जि थ्वैगु खं विश्वास मयाना । न्हापा थःथःगु कोठाय् हो-प्वा खना च्वंच्वन । हानं जि छ्वयापिं गोंगतः नं लितछ्वया हल । थौं खाटाय् सर्प तोःता बिल !" धका क्रोधाग्नि हुरुहुरु छ्वया वोथें जुल ।

श्यामावती व मागन्दियया मरण

श्यामावतीनं थः न्यासःह्म मिसातय्त अववाद बिल—"अम्मे ! कीगु शरण मेगु मदु । जुजुया प्रति, देवीया प्रति तथा थःगु प्रति नं समानरूपं मैत्री ति । सुयागुं उपरे क्रोध याय्मते ।" जुजुं दोछि मनूतसें ल्ह्वनेमाःगु न्येकूया धनुष ज्वना धनुषयागु खिपः दाया विष त्वंकातःगु तीर धनुषे तया श्यामावतीयात न्ह्योने तया मेपिं सकसितं वया ल्यूने कोलाक तया श्यामावतीया छातिस तीर तोःतल । वंगु मैत्रीया प्रभावद्वारा व तीर लिकथं वया, वंगु लंपुं हे ल्याहाँ वया जुजुया छातिस द्वाहाँ वनेथें याना च्वंच्वन । जुजुं मत्ती ल्वीकल—"जि तोःतागु तीर लोहँ नापं फोचाया वं । आकाशे गनं हाइगु थाय् मदु । अथेजूसां तबी थ्व तीर ल्याहाँ वया जिपाखे हे वयाच्वन । थ्व प्राण व जीव मदुगु तीरं नापं थ्वया गुण स्यू, जि मनू जुयानं सीके मफुत" धका वं

धनुष तोःता ल्हा बिन्ति याना श्यामावतीया तुतिक्वे पुतूहुं च्वना थ्व गाथा धाल—

"सम्मुय्हामि पमुय्यामि सब्बा मुय्हन्ति मे दिसा।
सामावती मं तायस्सु त्वं च मे सरणं भवा'ति ॥"

अर्थ—

"जि सम्मोहित जुल, प्रमोहित जुल, जिगु निंति ब्याकं दिशा हे ख्युंसे च्वन। हे श्यामावती! जितः तरेयाना ब्यु! छ जिगु शरण जू!"

जुजुया खँ न्यना "देव! जिगु शरणे हुँ धका मधासे महाराज! गुह्मसिया शरणे जि वनाच्वनागु खः उह्मसिया हे शरणे छःपिं नं बिज्याःहुं" धका धाल—

१. "इदं वत्वा सामावती सम्मासम्बुद्धसाविका।
मा मं त्वं सरणं गच्छ यमहं सरणं गता ॥

२. "एस बुद्धो महाराज एस बुद्धो अनुत्तरो।
सरणं गच्छ तं बुद्धं त्वं च मे सरणं भवा'ति ॥"

अर्थ—

१—"थुलि धया सम्यक्सम्बुद्धया श्राविका श्यामावतीं थथे

धाल—'छ्पिं जिगु शरणे बिज्यायगु मखु परन्तु गुह्मसिया शरणे जि वनाच्वना उह्मसिया शरणे बिज्याहुँ'।"

२–"महाराज! वसपोल अनुत्तर बुद्ध खः। वसपोल बुद्धया शरणे बिज्याहुँ, अले छ्पिं नं जिगु शरण जुया बिज्याहुँ।"

वैगु खँ न्यना "आः जि क्वन हे ग्यात" धया जुजुं थ्व गाथा धाल—

"एस भिय्यो पमुय्हामि सब्बा मुय्हन्ति मे दिसा।
सामावती मं तायस्सु त्वं च मे सरणं भवा'ति ।।"

अर्थ—

"आः क्वन जि प्रमोहित जुल। जिगु निंति ब्याकं दिशा ख्युँसे च्वन। हे श्यामावती! जितः तरेयानाब्यु अले छ्हे जिगु शरण जू।"

अले वं न्हापायें हे प्रतिक्षेप यात।

"अथेजूसा छंगु नं शरणे वने शास्ता यागु नं; छंत बरदान नं बी" धका धाःसेंलि "महाराज! बरदान कयागु जुल" धका धाल। व शास्तायाथाय् वना शरणे वना निमन्त्रणा याना बुद्ध सहित भिक्षुसंघयात छगू सप्ताह तक्क महादान बिया श्यामावतीयात सःता "दें, बरदान का" धका धाल।

"महाराज! जितः लुँ वह आदियागु आवश्यकता मदु। थ्व

बरदान जित: बिया बिज्याहुँ, अथे नं याना बिज्याहुँ कि गथे याय्‌बले न्यास:ह्म भिक्षुपिं नापं शास्ता न्हियान्हिथं थन बिज्याइगु ख:; धर्म नं श्रवण याये।" जुजुं शास्तायात वन्दना याना "भन्ते! न्यास:ह्म भिक्षुपिं नापं न्हियान्हिथं थन बिज्याहुँ, श्यामावती प्रमुख मिसातेसं 'धर्म श्रवण यायेमाल' धका धयाच्वन धका बिन्तियात।

"महाराज! बुद्ध धैंपिं जुलसां न्हियान्हिथं छथाय्‌सं वनेगु योग्य मजू। महाजनपिसं नं आशाकया च्वनी।"

"भन्ते! अथेजूसा छह्म भिक्षुयात आज्ञा बिया बिज्याहुँ।"

शास्तानं आनन्द स्थविरयात आज्ञा दय्‌का बिज्यात। वसपोल न्यास:ह्म भिक्षुपिं बोना न्हियान्हिथं राजकुलस बिज्यात। व देवीपिसं नं न्हियान्हिथं स्थविरयात भोजन याका धर्म श्रवण यात। स्थविरयागु धर्मकथा न्यना प्रसन्न जुया इमिसं छन्हु न्यास:पु गा द्वारा पूजा यात। छपु छपु गा न्यास: न्यास: मू वं। इमिके छगू नक वस्त्र खना जुजुं "छिमिगु गा गो?" धका न्यन।

"जिमिसं आर्ययात बी धुन।"

"वसपोलं फुक्कं काललला अले?"

"ख:, महाराज! कया बिज्यात।"

जुजु स्थविरयाथाय्‌ वना वन्दना याना इमिसं गा ब्यूगु खँ न्यना, इमिसं ब्यूगु व स्थविरं ग्रहण या:गु खँ न्यना "भन्ते! आपलं वस्त्र जुल मखुला? थुलिमछि वस्त्र छुयाना बिज्याय्‌गु?" धका न्यन।

"महाराज ! जिमित माक्को कया बाकिगु चीवर भ्वाथःपिं भिक्षुपिंत बीगु ।"

"इमिसं थःगु पुलांगु चीवर छु याइले ?"

"अपो भ्वाथगु चीवरदुपिंत बिई ।"

"इमिसं थःके च्वंगु अपो भ्वाथगु चीवर छु याईले ?"

"दचलासा दयेकी ।"

"पुलांगु दचलासा छु याइले ?"

"बें लाय्‌गु याई ।"

"पुलांगु बें लायातःगुयात छु याइले ?"

"महाराज ! तुती ह्वीगु कापः याई ।"

"पुलांगु तुती ह्वीगु कापः छु याइले ?"

"टुक्रा टुक्रा योना चाःनापं बुला अंगले बें थिलि ।"

"भन्ते ! थुलितक्क जुयानं आर्यपिंत बियागु नाश मजू खनिका !"

"खः महाराज ।"

जुजु प्रसन्न जुया मेगुनं न्यासःगु गा काय्‌के छ्वया स्थविरया चरणकमले तय्‌के बिल । न्यासः मू वंगु वस्त्र जक दोछिपुया हिसाबं चरणकमले तयाब्यूगु सच्छिद्वोलको तक्क स्थविरयात प्राप्त जुल । दोछि मू वंगु वस्त्र दोछिपुया हिसाबं चरणकमले तयाब्यूगु दोछिको तक्क प्राप्त जुल । सच्छिदोल मू वंगु दोछिपुया हिसाबं चरणकमले तयाब्यूगु

सच्छिको तक्क प्राप्त जुल। छपु, निपु, स्वपु, प्यपु, न्यापु, फिपु आदि यानाँ लाभ जू गुया गिन्ति हे मदु। शास्ता परिनिर्वाण जुया बिज्याय् धुंका सकल जम्बुद्वीपे चाःचाः हिला स्थविरं सकल विहारे च्वंपिं भिक्षुपित थःके च्वंगु पात्र-चीवर बिया बिज्यात।

उगु समयस मागन्दियं "गुगु ज्या जि याय्गु खः व ज्या अथे मजुसे मेकथं हे जक ज्वीगु। आः छुयाय् मालिथें" धका मने कल्पना याना च्वंबले "छगू उपाय दु" धका जुजु उद्याने ह्यितेत वना च्वंबले थः ककायाथाय् खबर छ्वत—"श्यामावतीया प्रासादे वना कापयागु भण्डार व चिकंया भण्डार चाय्के बिया चिकंथले कापः थुना थामे हिना इपिं सकसितं छथाय्सं मुंका छगू क्वथाय् तया खापातिना पिनेपाखें तालंग्वया मुस्या ज्वना मि तःतं क्वाहाँ वया हुँ।"

वं प्रासादे थाहाँवना भण्डारत चाय्का चिकंथले कापः थुना वं थामे हिनेगु शुरुयात। अले श्यामावती प्रमुख मिसात वया "कका! थ्व छु?" धाधां वया न्ह्योने वल।

"अम्मे! जुजुं थां बल्लाकेत थां पत्तिकं चिकं थुनातःगु कापतं हिके ब्यूगु खः। जुजुपिनिगु छेँ यानाच्वंगु ज्या छुखः धका सीके थाकु। अतः अम्मे! जिथाय् न्ह्योने च्वनेमते।" थुलि धया वोपिं सकसितं कोठाय् दुतछ्वया खापातिना पिनेपाखें तालंग्वया च्वेनिसें मि च्याकु-च्याकुं क्वाहाँ वल। श्यामावतीं इमित अववाद बिल—"थाःगा मदुगु थ्व संसारे चाःहिला च्वंपिं झीपिं थुगु प्रकारं मिनया सिनावंगु आत्मभाव थुलि दु धका बुद्धज्ञानं नापं अन्त काय् अःपु ज्वीमखु। अंकि अप्रमादी

जू।" छें मिनया च्वंबले इमिसं 'वेदना-परिग्रह' धंगु ध्याने मनतया च्वंबले गुह्म द्वितियफल (=सकृदागामीफल) स, गुह्म तृतीयफल (=अनागामीफल) स थ्यंक वन। उकि धाःगु—"अले आपालं भिक्षुपिं भिक्षाटन याना ल्याहाँ वया भोजनं लिपा गन भगवान् दुगु खः अन वन। अन न्ह्योने थ्यंकाः भगवान्यात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुत। छखेलिक्क फेतुना च्वंपिं व भिक्षुपिसं भगवान्यात थथे बिन्तियात—'भन्ते! थन उदेन जुजु वगीचाय् वनाच्वंबले अन्तःपुर मि नया न्यासःह्म मिसात मन्त। भन्ते! श्यामावती प्रमुख व मिसातय्गु छु गति व छु अभिसम्पराय जुल ज्वी'?"

"भिक्षुपिं! व ईपिमध्ये स्रोतापत्ती, सकृदागामी तथा अनागामी जूपिं उपासिकापिं दु। भिक्षुपिं! ईपिं उपासिकापिं सकलें निस्फल मजुसे मन्त।" अले भगवानं उक्त कारण थ्वीका उगु समयस थ्व उदान (=प्रीतिवाक्य) प्रकट याना बिज्यात—

"मोहसम्बन्धनो लोको भब्बरूपोव दिस्सति।
उपधीसम्बन्धनो बालो तमसा परिवारितो।
सस्सतीविय खायति पस्सतो नत्थि किञ्चन'न्ति॥"

अर्थ—

"मोहं हित्तु हिना तःगु थ्व लोक भव्यरूपथें खनेदु। थ्व लोके च्वंपिं बाल-मूर्खत आशा व तृष्णां चीका अन्धकारं चाहुएका च्वंच्वन।

शाश्वतयें खनेदुगु थ्व लोकयात—बाँलाक स्वत घा:सा छुं सार खनेदै मखु[१] ।"

थुलि धयाबिज्याना "भिक्षुपिं ! सत्व-प्राणी धैंपिं संसारचक्रे चा:हुला जुया च्वनीबले न्ह्यावलेसं अप्रमादी जुया पुण्य-कर्म हे जक याना मजू । प्रमादी जुया पाप-कर्म नं या: । उकिं संसारचक्रे चा:हिला जूपिसं सुख नं दु:ख नं अनुभव या:" धया धर्मदेशना याना बिज्यात ।

"श्यामावतीया छेँ मिनल" धैंगु समाचार सिया जुजु वेगं वलनं मिमन:बले थ्यंकवये मफुत । वयेधुंका मि स्याके बिया, मने तस्सकं शोक जुया मन्त्रीपिसं चा:हुएका च्वना श्यामावतीयागु गुण खँ लुमंका "थ्व सुया ज्या ज्वी ?" धका मत्ती ल्वीका "मागन्दियं याकूगु ज्वीमा" धका सीका "वैके तप्यंक न्यनेबले फनी मखु । बुलुहुँ उपाय याना न्यनेमाल" धका मत्तीतल मन्त्रिपिंत धाल—"भो मन्त्रिपिं ! जि जुलसां थ्वयां न्हापा दंसां-दंघसां शंका उपशंका कया ज्वीमा । वं जिगु मौका जक माला ज्वीगु । आ:तिनि जिगु चित्त शान्त जुई व सुखपूर्वक दचनेदै ।"

"देव ! थ्व ज्या सुनां या:गु ज्वी ?"

"जिगु उपरे स्नेह दुपिं सुं गुह्मस्यां या:गु ज्वीमा ।"

---

१. थ्व खँ उदानपालि पृ. १६० उदेनसुत्तस उल्लेख जुया च्वंगु दु । थुकिया अनुवाद आयुष्मान् अमृतानन्दया बु. म. भा–१, पृ. २६३ ले दु ।

अले लिबक च्वनाच्वंह्म मागन्दियं थ्व खँ न्यना "मेपिसं सुनां याकेफै ! जि हे याकागु खः । जि जिमि ककायात आज्ञा बिया याकागु खः" धका कन ।

"छ बाहेक जिगु उपरे स्नेह याईपि मेपि सुं प्राणीपि मदु । जि प्रसन्न दु, छंत बरदान बी । थः ज्ञातिगणपित सःतके छ्व ।"

वं वया थःथितिपित खबर छ्वत—"जि खना जुजु प्रसन्न जुया च्वन, याकनं वा ।" वोवोपित जुजुं महान सत्कार यात । थ्व खँ न्यना वया थःथिति मखुपिसं नापं घुस बिया "जिपि नं मागन्दियया थःथितिपि खः" धका वल । जुजुं इपिं सकसितं ज्वंका, राजदरबारया न्ह्योने त्यपुचा तवक श्यनीगु प्रमाणं गाः म्हुइके बिया इमित अन फेतुका दचोने सु लाय्के बिया मि तय्के बिल । छंचगु नि पियेवं नःयागु हल जोतेयाके बिया टुक्रा टुक्रा याना बाला बाला याके बिल । मागन्दियया शरीरे जःगु चुपि आपा आपा दुगु थासं लाः च्यंका चिकँयागु कढाई भुतुली दचछुके बिया मढि छुइगुयें भुटे याके बिया वैत हे नकेबिल ।

श्यामावती व खुज्जुत्तराया अतीत खँ

धर्मसभाय् नं भिक्षुपिसं खँ पिकाल—"श्रद्धा सम्पन्नह्म उपासिकाया मरण थुगु प्रकारं ज्वीगु योग्य मजू !" शास्ता बिज्याना "भिक्षुपि ! छिमिसं थन छु विषयले खँ ल्हाना च्वनागु ?" धका न्यना बिज्याबले "थुगु थुगु" धका धाःसेंलि "भिक्षुपि ! थ्व आत्मभावे

श्यामावती प्रमुख मिसातेत थ्व अयोग्य खः। तर न्हापा यानावोगु कर्मयात धाःसा योग्य हे जूकथं थुमितः प्राप्त जुल" धया बिज्याबले "भन्ते ! थुमिसं न्हापा छु यानावल ? धया बिज्याहुँ" धका प्रार्थना यासेंलि अतीतयागु खँ कना बिज्यात—

अतीत समये (=परापूर्वकाले) बाराणशी नगरे ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंबले च्याह्म प्रत्येकबुद्धपिसं राजगृहे नित्य भोजन याना च्वंगु खः। न्यासःह्म मिसातेसं इमिगु उपस्थान याना च्वन। उकीमध्ये न्हेह्म हिमालपाखे वनीगु। खुसिसिथे छगू घाँय्-व्हाः दु, छह्म अन वना समापत्ति ध्याने च्वनीगु। अले छन्हुया दिने प्रत्येकबुद्धपिं वनेधुंका इपिं मिसात बोना जुजु लखे ह्मितेत वन। अन व मिसात न्हिंच्छियंकं लखे ह्मिता थाहाँवया चिवकुसे च्वंगुलिं मिपनेगु इच्छा याना "क्वीत मिच्याकेगु थाय् माले माल" धका उखेंथुखें सोजूबले व घाँय्-व्हाः खना 'घाँय् दो" धका समझे जुया उकिया छचाख्यरं च्वना उकी मिं तल। घाँय् मिनया कुटुं वनेव प्रत्येकबुद्धयात खना "आः धाःसा क्वींपिं फुत ! क्वींपिं फुत !! जुजुया प्रत्येकबुद्ध मिं दुने लात धका जुजुं सिल धाःसा क्वीत नाश याई; वैत बाँलाक हे छ्वय्का बी माल" धका सकस्यां उखेंथुखें सिं मुनाहया वयादचोने रास यात। सिदोंया महारास जुल। अले वसपोलयात सिं त्वपुया आःला भस्म जुया वनी" धका त्याहाँ वन। न्हापा इपिं असंचेतनिक जुया आः कर्मद्वारा चीका च्वन। अर्थात् न्हापा इमि मने 'स्याय्' धैगु चित्त मदु तर लिपा 'स्याये' धैगु चित्त दत। समापत्तिले च्वनाच्वंपिं प्रत्येकबुद्धपिंत जुलसां दोछिगू गाडाय् सिं हया मिच्याका व्यूसां मतिचा हे क्वाके फैमखु। उकिं वसपोल न्हेनु दुखुनु

समाधि दना थः माथाय् बिज्यात । इमिसं व कर्म याःगुलिं आपालं लाख वर्षतक्क नरकभोग याना वहे कर्मयागु विपाक बाकि दुगुलिं याना सच्छिगु आत्मभाव तक्क थुगु हे प्रकारं मिनःगु छें वुने लाना वन । थ्व इमिगु पूर्वकर्म जुल ।

अथे आज्ञा जुया बिज्याबले भिक्षुपिसं शास्तायाके न्यन—"भन्ते ! छु कर्मयाना खुज्जुत्तरा लंगडी जुल ? छुकियाना महाप्रज्ञावान् जुल ? छुकियाना स्रोतापत्तिफल प्राप्त यात ? छुकियाना मेपिनि दासी जुल ?"

"भिक्षुपि ! वहे जुजुं बाराणशीस राज्य याना च्वंबले वहे प्रत्येकबुद्धयाके भतिचा लंगडा स्वभाव दुगु खः । अले छह्म उपस्थायिका मिसा सांगां न्यया लुँयागु कलश ज्वना "की प्रत्येकबुद्ध थथेयाना न्यासि बिज्याइगु" धका लंगडी जुया वसपोल वनीगु लसि वय्का जुया क्यन । उकियागु हे प्रभावं लंगडी जू गु खः । न्हाप्पांयागु दिने इमिसं प्रत्येकबुद्धपिंत राजदरबारे फेतुका पात्र ज्वंका खीर जाय्क तया बीकल । क्वागु खीर जाय्क तयातःगु पात्र ल्हा हित्त हीका प्रत्येक-बुद्धपिसं कया च्वन । वसपोलपिसं अथेयाना च्वंगु खना व मिसां थःके च्वंगु दन्तया च्यापु चुरी बिया "थुकि तया कया बिज्याहुँ" धका धाल । अथेयाना कया बिज्यापि वसपोलपिसं वैत स्वया दनाच्वंबले—"भन्ते ! जितः थुकिया आवश्यकता मन्त, छलपोलपिंत हे परित्याग यानागु जुल, कया यंका बिज्याहुँ" धका धाल । वसपोलपि 'नन्दमूलक' धैगु पर्वत-पाखे बिज्यात । थौंया अदचापि व चुरीत सुरक्षित जुया च्वंगु दु धाई ।

व कर्मया प्रभावं आः व त्रिपिटक धारिणी महाप्रज्ञावान जुल। प्रत्येक-बुद्धपिंत सेवा सत्कार याःगु फलद्वारा स्रोतापत्तिफले थ्यंगु खः। थ्व जुलसां छह्म बुद्धया पालाय् दुने जू गु वया कर्म खः।

काश्यप सम्यक्सम्बुद्धयां समयस जुलसां बाराणशी सेठया म्ह्याय् छह्म न्यभाबीगु इले न्हाय्कं कया थःत समा यायां फेतुना च्वन। अले वया विश्वासिनी क्षीणास्रवी भिक्षुणी छह्म व नापलाः वन। भिक्षुणीपिं जुलसां क्षीणास्रवीपिं नं संध्याइले नं उपस्थायकपिनिगु कुले वना नापलाः वं। उगु समये जुलसां सेठया म्ह्याय्‌याथासे सुं ज्याब्वये बह्मपिं मदुगु खः। "आर्या! वन्दना याये, हुंकन च्वंगु जिगु तिसा बाकसचा छगः कयाहया बिया बिज्याहुं" धाल। स्थविरनीनं मने ल्वीकल—"यदि जि थ्व कया मबिल धाःसा जिगु उपरे द्वेषभाव तया नरके जन्मकाः वनी। यदि कयाबी धाल धाःसा मेपिनि दासी जुया जन्म काई। नरकयागु सन्ताप स्वया मेपिनि दासी ज्वीगु हे उत्तम" धका दयाया कारणं वं व कयाहया वैत बिल। वहे कर्मया प्रभावद्वारा मेपिनि ज्या यानाबीह्म दासी जू गु खः।

हानं छन्हुया दिने धर्मसभास खँ पिकाल—"श्यामावती प्रमुख न्यासःह्म मिसात छेँ मिनःगुली फुनावन। मागन्दियया थःथितिपिनि दथोने च्वंगु सुले मि तया नःयागु हलं विनाश जुल। मागन्दिय दाय्कातःगु चिकने मन्त। थन स्वीत म्वानाच्वंपिं धाई व स्वीत सिनावंह्म धाई?"

शास्ता बिज्याना "भिक्षुपिं! आः थन छिपिं छु खँ ल्हाना

च्वंच्वनागु ?" धका न्यनाबिज्याना "थ्व थ्व खँ" धका धायवं "भिक्षुपिं ! गुपिं प्रमादीपिं खः इपिं सच्छि दँ तक्क म्वानाच्वंसां तभि सिनाच्वंगु हे समान खः। गुपिं अप्रमादीपिं खः इपिं सिनावंसांनं, म्वानाच्वंसांनं मसीपिं हे खः धाई। अतः मागन्दिय म्वानाच्वंसां, सिनावंसां—सिनावंगु हे समान खः। श्यामावती प्रमुखपिं सिनावंसां म्वानाच्वंगु हे समान खः। भिक्षुपिं ! अप्रमादीपिं सिनावनी धैगु मदु" धया थ्व गाथा धयाबिज्यात—

१. "अप्पमादो अमतपदं पमादो मच्चुनो पदं।
अप्पमत्ता न मीयन्ति ये पमत्ता यथामता ।।

२. "एतं विसेसतो ञत्वा अप्पमादम्हि पण्डिता।
अप्पमादे पमोदन्ति अरियानं गोचरे रता ।।

३. "ते झायिनो साततिका निच्चं दल्हपरक्कमा।
फुसन्ति धीरा निब्बाणं योगक्खेमं अनुत्तर'न्ति ।।"

अर्थ—

१–"अप्रमादी जुया च्वनेगु अमृतपद समान खः, प्रमादी जुया च्वनेगु मृत्युपद समान खः। प्रमादीपिं सिनावनीथें अप्रमादीपिं सिनामवं।

२–"आर्यमार्गे लगेजुया च्वंपिं पण्डिततेसं अप्रमादया थ्व विशेषता सीका अप्रमादी जुया च्वनेगुयात प्रशंसा याई।

३–"धैर्यर्दुपिं ध्यानीपिसं न्ह्याबलें उदयोग याना दृढ जुया संसारे जन्म-मरण ज्वीम्वागु योग (=बन्धन) मदुगु, भय मदुगु, अनुत्तरगु निर्वाणयात साक्षात्कार यानाकाई।"

पदार्थ—थन च्वे च्वयातःगु "अप्पमादो" धैगु पदं तःधंगु अर्थ प्रकट याई। तःधंगु अर्थ धारणा याना च्वंगु दु। सारा त्रिपिटक-बुद्धवचन कंसा नं 'अप्पमाद' (=अप्रमाद) धैगु पदया दुने हे लाःवनी। उकिं धाःगु—"भिक्षुपिं! गथे सुं गुह्य जङ्गम प्राणीपिनी तुतीपालो दु व ब्याक्कं किसियागु पालि दुने द्वाहाँ वं। उक्त पालितमध्ये किसिया पालि हे अग्र धाई अर्थात् किसिया पालिख्वांय् हे दकसिबे तःपा धका धाइगु खः अथे हे भिक्षुपिं! छुं कुशलधर्म दुसा व ब्याकंया हाः (=मूल) अप्रमाद हे खः, अप्रमादया हे अन्तरगत जू। अप्रमाद हे उक्त धर्ममध्ये अग्र खनेदई[१]।" अर्थया हिसाबं काल धाःसा स्मृतिपाखें अलग्ग मजुसे न्ह्याबलें दयाच्वनीगु 'स्मृति' यागु हे नां खः। "अमतपद" धैगु अमृत धयागु निर्वाण खः। व जुलसां जन्म मजू गुलिं याना जीर्ण मजु। मसीगु जूयानिंति 'अमृत' धाःगु खः। गुकिं याना निर्वाणे थ्यंकवने फैगु खः उकियात 'पद' धका धाःगु खः। अमृतयागु पद=अमृतपद। अमृत प्राप्त यायगु उपाय धाःगु खः। "पमादो" धैगु भुलेजुया च्वनेगु स्वभाव खः। सत्ययागु स्मृति मदुगु अर्थात् होस मदेका च्वनेगु यात हे धाःगु खः। "मच्चुनो" धका मरणयागु धका धाःगु खः। "पद" धका उपाय अथवा मार्गयात धाई। प्रमादी जूपिसं जन्मयात त्याके

१. सं. नि. IV. पृ. ४३: पदसुत्तं, मग्गसंयुत्तं।

मफू । जन्म ज्वीवं बुढा नं जुई अले मृत्यु नं जुइगुलिं 'प्रमाद' धाःगु खः । "मच्चुनोपदं" धका मृत्युयाथाय् थ्यंकःवनी धाःगु खः । "अप्पमत्तो न मीयन्ति" धाःगु स्मृति युक्त जुया अप्रमादी जुया च्वंह्म सिना मवंह्म धाई । तर थथे धका अजरामरण ज्वी धाःगु मखु, जन्म ज्वीपिं सुं प्राणीनं अजरामरण ज्वीपिं मदु । प्रमादी जूह्मस्या संसारचक्रया अन्त मदु । अप्रमादी जूह्मस्या अन्त दु । अतः प्रमादी जूपिं जन्म आदि मुक्त मजू गुलिं याना म्वानाच्वंसां सिनाच्वंगु समान धाई । अप्रमादी जुलसा अप्रमादलक्षणयात क्रं क्रं बढेयाना याकनं मार्गफलादि साक्षात्कार याना द्वितीय, तृतीय आत्मभावस उत्पन्न मजू । उकिया निम्ति ईपिं म्वाना च्वंसां, सिनावंसां सिनामवंपिं जुई । "ये पमत्ता यथा मता" धैगु—गुपिं प्राणीपिं प्रमादीपिं खः ईपिं प्रमादरूपी मरणं जूपिं खः । गथे जीवितेन्द्रिय मदया मदुपिं मनुत विज्ञान मदुगु सिगोंयें खः अथे हे ज्वी । सीपिं प्राणीपिंथें गृहस्थोपिं जूसा—दान बी, शील पालन याय्, उपोसथ व्रत पालन याय् धैंगु छगू चित्त हे उत्पन्न ज्वी मखु; प्रव्रजित जूपिनि जूसा—आचार्य उपाध्यायपिनिगु सेवा सत्कार याय्; धुतङ्गादि शील पालन याय्, भावना वृद्धि याय् धैंगु आदि छगू हे चित्त उत्पन्न ज्वी मखु । थथे ज्वीबले मृत्युनापं छुं विशेषता मदु । उकिं धाःगु "ये पमत्ता यथा मता" धका ।

"एतं विसेसतो ञत्वा" धका—प्रमादी जूपित थ्व संसारचक्रं मुक्ति मदु, अप्रमादी जूपित दु । थ्वहे विशेषतायात 'विशेषता' धका सीकेगुयात धाःगु खः । अथे विशेषता सुनां स्यूले ? "अप्पमादम्हि पण्डिता" धाःथें—पण्डित, बुद्धिमानि, प्रज्ञावान्पिं थः अप्रमादले च्वना,

अप्रमादतायात बढेयाई, अले इमिसं हे थुगु प्रकारया विशेषतायात सीका काई। "अप्पमादो पमोदन्ति" धैगु—उक्त प्रकारं विशेषतायात थ्वीका थःगु अप्रमाद स्वभावे प्रसन्न जुई, न्हिलाख्वा याना सन्तुष्ट जुया च्वनी। "अरियानं गोचरे रता" धैगु—थुगु प्रकारं अप्रमादस प्रसन्न जुया उगु अप्रमादयात बढेयाना यंका आर्य, बुद्ध, प्रत्येकबुद्ध, श्रावक पिनिगु गोचररूपी प्यंगू सतिपट्ठाने (=स्मृत्युप्रस्थाने), स्वीन्हेगू बोधि-पाक्षिक धर्मे, गुंगू लोकोत्तर धर्मे लगेजुया, तल्लीन जुया च्वनी धका धाःगु खः।

"ते झायिनो" धैगु—व अप्रमादी पण्डितपिं—च्यागू समापत्ति स्वरूपगु ध्यानारम्मणद्वारा व विदर्शना मार्ग-फल स्वरूपगु लक्षण आरम्मणद्वारा धैगु थ्व निगू प्रकारया ध्यानद्वारा ध्यान याना च्वनीपिं। "साततिका" धैगु—अभिनिष्क्रमंनिसें कया अरहन्त मार्ग मध्यंतले तक्क सदां दयाच्वंगु कायिक व चैतसिक वीर्य खः। "निच्चं दल्हं परक्कम" धैगु—गुगु पुरुष साहसं, पुरुष वीर्यं, पुरुष पराक्रमं प्राप्त याना काय्माःगु खः व प्राप्त याना काये मफुतले वीर्ययात रोके याय्मखु धैगु वीर्यद्वारा लिचिला मवंसे नित्य प्रयत्न याना च्वनेगु दृढ पराक्रमद्वारा युक्तगु। "फुसन्ति" (=साक्षात्कार) धैगु निगू दु। ज्ञान-साक्षात्कार व विपाक-साक्षात्कार। थुकिमध्ये प्यंगू मार्गयात 'ज्ञान-साक्षात्कार' धाई। प्यंगू फलयात 'विपाक-साक्षात्कार' धाई। थुकिमध्ये थन 'विपाक-साक्षात्कार' धैगु अभिप्राय खः। आर्यफलद्वारा निर्वाण साक्षात्कार याईपिं धीर पण्डितपिसं विपाक-साक्षात्कारद्वारा साक्षात्कार याना निर्वाण साक्षात्कार याई। "योगक्खेमं अनुत्तरं" धैगु—गुगु प्यंगू

योगं[1] याना जनतायात संसार सागरे कोसीका तंगु खः उजागु कोसीकिगु भयं मुक्तगु निर्भय। सकल लौकिक लोकोत्तर धर्ममध्ये श्रेष्ठ जू गुलि अनुत्तर।

धर्मदेशनाया अन्तस आपालं मनुत स्रोतापन्न आदिपिं जुल। अहाजनपिनि निम्ति धर्मदेशना सार्थक जुल।

---

१. प्यंगू योग धयागु—कामयोग, दिट्ठियोग, सीलब्बतयोग व अत्तवाद-योग खः। विभङ्गपालि पृ. ४४९: खुद्दकवत्थुविभङ्गो।

२. कुम्भघोषकया कथा

"उट्ठानवतो" धंगु थुगु धर्मदेशना वेणुवने च्वना बिज्याह्म शास्तां कुम्भघोषकया कारणे कना बिज्यागु खः। राजगृहे जुलसां राजगृह सेठया छें अहिवातक धंगु रोग उत्पन्न जुल। व रोग उत्पन्न ज्वीबले न्हापालाक्क भुंजिनसें कया सा आदि पशुतनिं सिनावनी। अनंलि च्यो, भ्वाँतित सिना दकले लिपा छेंया मालिकह्म सिई। उकिया निम्ति उगुरोगं दकले लीपा सेठयात व सेठनीयात ज्वन। रोगलगे जूसेंलि सत्तिक च्वंच्वंह्म काय्ह्म खना मिखाय् खोबि जाय्क तया इमिसं वैत धाल—"पुता ! थ्व रोग ज्वीबले जुलसां अंगः तच्छ्याना बिस्युं वनिपिनि जीवन लाभ जू। छं जिमित वास्ता मयासे बिस्युंवना जीवन रहेजुया च्वन धाःसा हानं वया अमुकथासे पीगू कोटी धन जमीने गाडेयाना तयातयागु दु। व लिकया थःगु जीविका चलेया।" इमिगु वचन न्यना विलाप यायां मां-बौपिंत वन्दना याना मृत्युभयं ग्याना अंगः तच्छ्याना बिस्युं वना पर्वतीय प्रदेशे वना झिनिदँ तक्क अन च्वना लिपा व ल्याहाँ वल। अले ल्याय्ह्मबले वना सँ, डाढि, ग्वाय् ताहाक ज्वीका ल्याहाँ वोगुलिं याना वैत सुनानं ह्मसीके मफुत। व मां-बौपिसं कनावंगु चिं अनुसार धन दुथाय् थ्यंका धन छुं मजुनिगु भाव सीका मनेल्वीकल

—"थन जितः सुनानं ह्मस्यू । यदि जिं अनं घन पितह्या परिभोग यात धाःसा 'छह्म दरिद्रह्म मनूनं निधि लिकाल' धका जित ज्वनायंका सास्ति याय्फु । अतः च्यो ज्या याना हे जीविका याये ।" अले म्वाय्गु वस छजुं पुना "सुयातं ज्यामि छह्म माःला ?" धाधां ज्यामित जक च्वनीगु त्वाले थ्यंकः वन । अले वैत ज्यामितेसं खना "यदि छं जिमिगु ज्या छगू याना बीगु खःसा छंत जिमिसं भोजन ज्याला बी" धका धाल । वं "छु ज्यायें ?" धका न्यन । "थंज्बीगु ज्या ।" यदि छं याय्गु इच्छा दःसा सुथ न्हाप्पानं दना 'तात ! दंनाविसँ, गाडात जों, दोहंत जोतेया, किसि, सलतय्त घाँय्लः वनेगु ई जुल; अम्मे ! छिंपि नं दं, यागु दय्कि, जा थु' आदि धया चाःहिला न्यंकहुँ । वं "ज्यू" धका स्वीकार यात । अले वयात च्वनेत छगू छें बिल । वं न्हियान्हिथं व ज्या यात । अले छन्हुया दिने जुजु बिम्बिसारं वैगु सः ताल । वसपोल धाःसा न्ह्याह्मसियानं सः स्यूह्म (शब्दविज्ञ) जुया च्वन । उकिया निम्ति (थ्व सःला) अत्यन्त धनीह्मसिया सः खः धका धाल । अले जुजुयापाय् च्वंच्वंह्म परिचारिकां "जुजुं न्ह्योनेलागु खँ कनिमखु, थ्व खँ जिं सीकेमाल" धका मनेल्वीका "हुं, व मनू ह्मसीका वा" धका छह्म मनूयात छ्वयाबिल । व मनू बेगं नना वैत खना ल्याहाँ वया "छह्म ज्यामियापाय् च्यो ज्या याइह्म अत्यन्त गरीबह्म मनू खः" धका धाःगु खँ न्यना जुजुं विश्वास मया । हाकनं हाकनं "थ्व सः अत्यन्त धनवानह्म मनूया सः खः" धाल । "थुकी छगू कारण अवश्यं दय्माः; यथार्थ खँ सीका काय्माल" धका वं (=परिचारिकां) जुजुयात धाल—"महाराज ! दोछिसाई दाँ प्राप्त जूसा जिं थः म्ह्याय् ज्वना वना थ्व धन राजकुले

थ्यंकाबिये।" जुजुं वयात दोछिसाई दाँ बीके बिल। वं व दाँ कया थः म्ह्याय्यात म्वाथःगु वसतं पुंका व नापं राजकुलं थ्याहाँ वना, लँजुवायें च्वंक ज्यामित च्वनिगु त्वाले वना छखाछें द्वाहाँ वना "अम्मे ! जिपिं लँजुवात खः, छन्हुनिन्हुति थन विश्राम याना वने" धका धाल। "अम्मे ! थ्व छें मनूत यक्को दु, थन च्वनेथाय् मदु, थ्व कुम्भघोषकयागु छेँ खालि दु। अन हुँ।" व अन वना "स्वामी ! जिपिं लँजुवात खः। छन्हुनिन्हुति थन च्वने धाल। वं बारबार गन नं "स्वामी ! छन्हु जक च्वना कन्हे सुथन्हाप्पनं दना वने" धका घया थ्याहाँ वनेगु इच्छा मया। व मिसा अन हे च्वना कन्हेखुन्हु व बंगले वनेत्यंबले "स्वामी ! छिगु नय्गुवस्तु बियाथका दिसँ। छिगु निम्ति जिमिसं जाथुयातये" धका धाःबले "म्वा म्वा जिं हे जाथुयानये" धका धाःबले बारम्बार जित्ति यात। वं ब्यूगु नयेगु वस्तु अथें तया, बजारं थलबल व भिंगु जाकि नं काय्केछ्वया राजकुले दय्केगु छाँटं भिंगु जाकि सुस्वादिष्ट ज्वीक निता स्वता सूप व्यञ्जन आदि ब्वीका जंगलं ल्यहाँवोह्म वैत बिल। अले नयेधुंका मृदुचित्त जूह्म वैत "स्वामी ! स्यानुनि छन्हु निन्हु थनंतुं च्वने" धका धाल। वं "ज्यू" धका स्वीकार यात। अले वैत संध्याइले नं कन्हेखुनु नं सावक जाथुया बिल। मृदुचित्त भाव सीका "स्वामी ! छुं दिनतक्क थनसं च्वने" धका च्वंसेंलि छन्हुया दिने जःगु चूँप वया खातायागु दँया तःले च्वंगु खिपः उखेंथुखें चाना बिल। व वया खाटाय् फेंस्वी मात्रं लटके जुल। वं "छाय् थ्व खाटा थथे चःहिला वन ?" धका न्यन। "स्वामी ! ल्याय्ह्मस्त वया वया थनहे गोतु वइगु, रोकेयाय् मफू।" "अम्मे ! थ्व दुःख छिमिगु कारणं उत्पन्न

जुल । न्हापा जि गनं वनेबले खापा गोया वनेगु ।" "तात ! छुयाय् रोके यानां याये मफू ।"

थुगु हे प्रकारं निन्हु स्वन्हु खिपः चानाः, दिक्कताया व हाःसां अथे हे धया हानं छपु निपु खिपः जक ल्यंका बाकिगु चानाबिल । उखुनुया दिने उकी फेत्वी मात्रं ब्याक्कं खिपः वें कुटुंघना छचों व पुलि नापं जुया व छ्वारा च्यूंवन । अले दनाः "आः छु यायगु, आः गन वनेगु ! दचनेगु खाटा छगूया नापं अधिकार मदयका बिल" धका वं धाल ।

"तात ! आः छुयाय्, जःला खःलातय् मस्तेत रोके याये मफुत । ग्वाल, धन्दा काय्मते । आः थुगु इले गन वनेगु !" अले म्हाय्ह्मसित सःता "अम्मे ! छं दाइचित दचनेगुथाय् दय्काब्यू ।" छखेलिक्क दचना "स्वामी ! थन फ्रासं" धका वं धाल । मेह्मस्यांनं वैत "तात ! हुं, फेहेंचा नापं दंचहुं" धका धाल । व वनापं छगू खाटाय् दचना उखुनु हे काम संसर्ग यात । म्हाय्ह्म खवल । अले मांह्मस्यां वैके न्यन—"अम्मे ! छाय् खवयाःगु ?" "अम्मे ! थथे जुल ।" अथे जूसा "अम्मे ! छुयाय्ज्यू; छंतःनं भात छह्म, थ्वैतनं पादपरिचारिका माःहे माः' धया वयात जिलाजं यात । ईपि मिलेचले जुया च्वन । वं गोन्हुचा दय्का जुजुयाथाय् खबर छ्वत—"ज्यामित च्वनीगु त्वाले उत्सव न्याय्कादिसं । गुह्मसिया छें उत्सब याइमखु वैत थुलि दण्ड ज्वी धका घोषणा याका-दिसं ।" जुजुं अथे याकेबिल । अले ससमांह्मस्यां धाल—"तात ! ज्यामित च्वनीगु त्वाले राजआज्ञाद्वारा उत्सब याये माःगु जुल । आः कीसं छु यायगु ?"

"अम्मे ! ज्यामिज्या यानानं जि जीविका याये मफु, उत्सव छु याय्‌फै !"

"तात ! गृहस्थी च्वनिपिसं ऋण नं काई । जुजुयागु आज्ञा पालन मयासे च्वने मज्यू । ऋण धयागु म्ह्यागुं उपाय याना पुलेफु । हुं. वना छुं थासं छगू निगू कार्षापण ज्वना वा" धका धाल । व हाहीं वना पीगू कोटी धन दुगुथासं छगू जक कार्षापण कयाहल । वं व कार्षापण जुजुयाथाय् छ्वया थःकेच्वंगु कार्षापणं उत्सव याना हानं गुलिचां मदेवं अथे हे खबर छ्वत—"जुजुं हानं अथे हे उत्सव न्याय्‌का दिसँ । उत्सव मन्याय्‌कूपित थुलि दण्ड ज्वी धका आज्ञा बियादिसँ ।" हानं नं वैत अथे हे धया जिद्दि यासेंलि वना स्वंगू कार्षापण हयाबिल । वं व कार्षापण नं जुजुयाथाय् छोया हानं गोन्हुचा मदेवं खबर छ्वत—"आः मनू छ्वयाहया थ्वयात सःतके हयादिसँ ।" जुजुं छ्वयाहल । मनूत वना "कुम्भघोषक धैह्म गुह्म खः ?" धका न्यना माला स्वया वैत खना "हे पुरुष ! छंत जुजुं सःता च्वन" धका धाल । व ग्याना "जितः जुजुं ह्मसयू" आदि धया वनेगु इच्छा मया । अले वयात जबरजस्ति याना ल्हा आदि ज्वना सालाकाल । व मिसां इमित खना "अरे दुष्ट ! दुर्विनीतपिं ! जिमि जिलाजँयात ल्हा आदि ज्वने योग्य मजू" धका बोबिया "तात ! वा, ग्याय्‌मते जुजुयाथाय् वना छंगु ल्हा आदि जोंपिनिगु ल्हा हे स्वाल्हाका बिये" धका म्ह्याय्‌ह्म नाप्पं बोना न्ह्यो न्ह्यो वना जुजुया दरबारे थ्यंका भेष बदले याना सर्वालंकारं प्रतिमण्डित जुया छखेलिवक दना च्वन । उह्मसित नं सात्तु साला हे

यंकल । अले जुजु वन्दनायाना च्वंह्म वैंत जुजुं धाल—"छ कुम्भघोषक धैह्म ख:ला ?"

"महाराज ! ख: ।"

"छाय् आपालं धन तो:ता जीविका याना च्वनागु ?"

"देव ! गन धन दु धका ? ज्यामिज्या याना जीविका याना च्वना ।"

"थथे याय्‌मते, छाय् जिमित हेका च्वनागु ?"

"देव ! हेका मच्वना, जिके धन मदु ।" अले जुजुं व कार्षापण क्यना "थ्व स्वीगु कार्षापण अले ?" धका न्यन । वं ह्मसीका "अहो ! आधा:सा सित ! गय्‌जुया थ्व जुजुया ल्हाते थ्यनज्वी ?" धका उखेंथुखें सोवले ईपिं निह्मं बाँलाक तिसां तिया लुखा खलुई दनाच्वंगु खना, अहो थ्व ज्यां साब क्‌यातुल ! थुमित जुजुं हे छोयाह:गु ज्वीमा" धका सने ल्वीकल । अले जुजुं वयात "हे पुरुष ! धा, छाय् थथे यानागु ?" धका धाल ।

"महाराज ! जित: सहारा मदु ।"

"जिथें ज्याह्म सहारा मज्यूला ?"

"यदि महाराज जिगु सहारा जुयाबिज्यासा साब असल ।"

"भो ! जि जुयाबी । छंगु धन गुलि दु ?"

"देव ! प्योगू कोटी दु ।"

"आ: छन्त छु मालले ?"

"महाराज ! गाडात माल।"

जुजु अनेक शय गाडात तयार याका बिया छ्वया धन काय्के छ्वया राजाङ्गणे द्वंचिके बिया, राजगृहे च्वंपित मुंके बिया "थ्व नगरे च्वंपि सुयाकें थुलि धन दुला ?" धका न्यन।

"महाराज ! मदु।"

"थ्वयात छु याय् योग्य जू ?"

"महाराज ! सत्कार" धका धाय्‌व महान सत्कारद्वारा सम्मान याना वंत श्रेष्ठी-स्थाने तयाः म्ह्याय् बिल। अले व नाप्प शास्तायाथाय् वना वन्दना याना "भन्ते ! थ्व मनूयात स्वया बिज्याहुँ। थ्वथें धैयदुम्ह मनू मदु। पीगू कोटि वैभव दयानं हर्षित ज्वीगु वा अभिमान याय् धैगु मदु। दरिद्रथें च्वंक भ्वाथःगु वसतं पुना ज्यामिते त्वाले ज्यामिज्या याना जीविका याना च्वन। जि थ्व उपायद्वारा सिल। सीकालि जुलसां सःता धनी धैगु खं स्वीकार याकेबिया व धन काय्केछ्वया श्रेष्ठी-स्थाने तया म्ह्याय्‌मचा नं बिया। भन्ते ! जि थ्वयेंज्याम्ह धैर्य दुम्ह पुरुष थ्वयां न्हापा गुबलें मखनानि" धका धाल। व खं न्यना शास्तां "महाराज ! थुकथं जीविकायापिनि जीवन धार्मिक जीवन धाई। खुं ज्या आदि कर्मं थुगु लोके नं पीडा बिई परलोके नं उकियागु कारणं सुख धैगु दैमखु। धन हानी ज्वीगु बखते मनूतेसं ज्यामिज्या याना जीविका याय्‌गु हे धार्मिक जीविका खः। थुगुकथं वीर्य तथा स्मृति सम्पन्नम्हस्या, परिशुद्ध काय-वचन कर्म दुम्हस्यां, प्रज्ञाद्वारा बाँलाक ज्या याइम्हस्या, काय आदि संयम दुम्हस्या, धार्मिकरूपं जीवन हनाच्वंम्हस्या

तथा स्मृति मदेका मच्वनीह्मस्या श्रीसम्पत्ति वृद्धि हे जुयावं धका धयाः थ्व गाथा धयाबिज्यात—

"उट्ठानवतो सतिमतो, सुचिकम्मस्स निसम्म कारिनो।
सञ्ञतस्स च धम्मजीविनो, अप्पमत्तस्स यसोभि वड्ढती'ति ।।"

अर्थ—

"उदयोगी जुया, स्मृतिवान् जुया, बांलाक भिंगु ज्या याइह्मसिया, इन्द्रिय संयम याना धर्मपूर्वक जीविका याना अप्रमादी जुयाच्वंह्मसिया यश वृद्धि जुई।"

पदार्थ—अन अर्थात् थन च्वे "उट्ठानवतो" धैगु हतोत्साही मज्वीगु वीर्य दुह्मस्या; "सतिमतो" धैगु स्मृति बांलाक दुह्मस्या; "सुचिकम्मस्स" धैगु निर्दोषपूर्ण निरपराध कर्म आदिद्वारा सम्पन्न-ह्मस्या; "निसम्मकारिनो" धैगु थथे जुल धाःसा थथे याय्, अथवा थ्व ज्या थथे यात धाःसा थथे जुया वं धका—थुगु प्रकारं हेतुयात सीका रोगया उपचार यायेथें ब्याकं ज्या बांलाक बिचाःयाना याइह्मस्या; "सञ्ञतस्स" धैगु काय आदि संयम याना दोष मदुह्मस्या; "धम्म-जीविनो" धैगु गृहस्थी च्वंपिसं जूसा—तालाजुई बेइमानी याय्गु आदि तोःता बुंज्या, सा-म्ये लहीगुद्वारा; छें त्याग याना च्वंपिसं जूसा—वैदय ज्या, दूत ज्या आदि तोःता धार्मिकरूपं भिक्षाचरण याना जीविका याना च्वंह्मस्या; "अप्पमत्तस्स" धैगु स्मृति रहित मजूह्मस्याः

"यसोभिवड्ढति" धँगु ऐश्वर्य भोग सम्मान आदि व कीर्ति प्रशंसा सहित यश अभिवृद्धि ज्वी ।

गाथा सिधःबले कुम्भघोषक स्रोतापत्तिफले प्रतिष्ठित जुल । मेपिं नं आपलंसित स्रोतापत्तिफल प्राप्त जुल । थुगु प्रकारं जनतापित सार्थक धर्मदेशना जुल ।

---

३. चूलपन्थक थेरया कथा

"उट्ठानेनप्पमादेन" धैंगु थुगु धर्मदेशना वेणुवने च्वना बिज्याना च्वंह्म शास्तानं चूलपन्थक स्थविरया कारणे आज्ञा जुया बिज्यागु खः।

राजगृहे जुलसां धनसेठ कुलया म्ह्याय् ल्यास्य जुसेंलि माँ-बौपिसं वैत न्हेतंजागु प्रासादया च्वेच्वंगु तल्लाय् अत्यन्त आरक्षा याना तल। यौबनयागु मस्ततां याना, मिजंतयेगु लोलूपतां याना थःहे च्यो छह्म नापं संवास याना "मेपिसं नं थ्व ज्या सीकि" धका ग्याना थथे धाल "कींपि थुगु थासे च्वंच्वने मजिल, यदि जि माँ-बौपिसं थ्व दोष सीकल धाःसा जित टुकडा टुकडा यानाछ्वै, विदेशे वना च्वंवनेनु" धका इमिसं मूवंगु वस्तु कया मूलगु लुखां प्याहाँवना "थन अन धका मेपिसं मस्यूगु थासे वना च्वंवने" धका निह्मं प्याहाँ वन। छगू थासे च्वनाच्वंपिनि सहवासया कारणं वया प्वाथे दत। अले मचा ब्वीके त्यैथें च्वंका वनाप सल्हा यात—"जि मचाब्वीनथें च्वनावल थःथितिपिं सुंमदुथाय् मचा ब्वीकेगु की निह्मसितं दुःख ज्वी, अकिं थःगु छेंहे वनेनु।" "यदि जि अनवन धाःसा जिगु ज्यान दैमखु" धैंगु भयं ग्याना वं "थौं वने कन्हे वने" धाधां दिन बितेयाना च्वन। वं मनेतल—"थ्व मूर्ख, थःगु दोष तःधंगुलि

थाना वनेगु साहस मथा। माँ-बौ धैंपि अवश्यनं हितकामी खः। थ्व वनेमा चाहे मवनेमा जिला वने।" व छेँ प्याहांवना च्वंबले छेँच्वंगु वस्तुत बाँलाक तया थः थःछेँ वनेगु खँ जलाखला तयेत कना लँपुलिना वन। व छेँ वोबले वैत मखना जलाखला तय्के न्यना "थःछेँ वन" धाःगु ताया, बेगं ल्यूल्यू वना लँयाबिच्चे नापलाकल। वयानं अन हे मचाबुल। "भद्रे! थ्व छुबुल?" धका न्यन। "स्वामी! काय्मचा बुल" धका धाल। "आः छुयाय्गुले?" "गुगु ज्याया लागि झीपिं थःछेँ वने धका वयागु खः व ज्याला लँया बिच्चे हे सिद्ध जुल। आः थःछेँ वनां छुयाय्, ल्याहाँ वने" धका निह्मस्यां छगूचित्त जुया ल्याहाँ वन। व मचा लँय् बीचे बूह्म जूयानिंति वैत "पन्थक" धका नां छुत। चिरकाल बितेमज्वीवं हे वया हानं प्वाथेदत। व्याकं खँ न्हापाथें हे वर्णना याय्गु। व मचा नं लँया बिच्चे बूह्म जू गुलिं न्हापा बूह्मसित "महापन्थक" धका नां छुना लिपा बूह्मसित "चूलपन्थक" धका नां छुत। इपिं निह्मं मचात ज्वना थः च्वनेथाये हे वन। अन च्वना च्वंपिं इपिंमध्ये महापन्थक मचां मेमेपिं मचातय्सं "कका, तःबा, अजा, अजि" धका धया जू गु ताया माँह्मसिके न्यन "यो मा! मेपिं मस्तेसं अजा अजि धका धाः, झी सुं थःथितिंपिं मदुला?"

"खः, पुता! छिमि थन सुं थःथितिंपिं मदु। राजगृह नगरे जुलसां छिमि धनसेट्ठि धैह्म बाज्या दु।"

"माँ! अन छाय् मवनागुले?"

थः मवनागु कारण काय्ह्मसित मकंसे, काय्पिसं बारम्बार धाःसेंलि वं मस्ते बोह्मसित धाल—"थ्व मस्तय्सं जितः सारं हे पिरेयाना

च्वन। छु जिपिं खना मां-ब्वापिसं जिमिगु ला नैला ? वा, मस्तेत बाज्यापिनिगु कुल क्यने।"

"जिला ख्वास्वे फैमखु। छंतला यंकाबी।"

"ज्यू, न्ह्यागु यत्न याना जूसां मचातयेत बाज्यापिनिगु कुल छें क्यना बीमाः।"

मस्त ज्वना निह्म छ्यसिनिसें राजगृह नगरे थ्यंका नगरया ध्वाकाय् छगू शालास च्वना मचातय् मांह्म निह्म मचात ज्वना वयागु समाचार मां-बौपित धाय्के लगेयात। उगु समाचार न्यना इमिसं "संसारे चाहिला जुयाच्वंपिनि काय् म्ह्याय् ज्वी मनं धैपिं सुं दुगु मखु। इपिं जिमिगु निंतिं महाअपराधीपिं खः। इपिं जिमिगु न्ह्योने च्वने फैमखु। थुलि धन कया निह्मं थःत अनुकूलगु थासे वना जीविका या। मस्तेत जुलसां थन छ्वया हति" धका धन बियाः दूत छ्वया बिल। इमिसं छ्वयाहःगु धन कया वोह्म दूतया ल्हाती मस्त बिया छ्वत। मस्त बाज्येपिनि कुले हे अभिवृद्धि जुल। उकोमध्ये चूलपन्थक चीधितिनि महापन्थक जुलसां बाजेह्मनापं दशबलयाथाय् धर्मश्रवण याय्त वं। न्हियान्हिथं शास्तायाथाय् वनाच्वंह्मसिया मने प्रव्रज्या ज्वीगु मन वन। वं बाज्याह्मसित धाल—"यदि जितः अनुमति बिल धाःसा जि प्रव्रजित जुये।"

"तात! छु धयागु, सकल संसारे च्वंपिं मनूत प्रव्रज्या ज्वीगुसिनं छ प्रव्रज्या ज्वीगु कल्याणकर, यदि फुसा प्रव्रज्या जू।" थुलि धया वैत शास्तायाथाय् बोना यंकल।

"गृहपति ! छंत मस्त दतलाकि छु ?" धका धया बिज्यावले "भन्ते ! खः, थ्व जिह्म छयेमचा खः। छिंपिथाय् प्रव्रजित ज्वीगु इच्छा याना च्वन" धका धाल। शास्तानं छह्म पिण्डचारिक भिक्षुयात "थ्व मचायात प्रव्रजित या" धका आज्ञा जुया बिज्यात। स्थविरं वैत 'तचपञ्चक[1]' धैगु कर्मस्थान भावना कना प्रव्रजित यात। आपालं बुद्धवचन अध्ययन याना बैश पूर्ण जूसेंलि उपसम्पदा प्राप्त याना, स्मृति तय्‌गु ज्याखं यायां व अरहत्वले थ्यन। ध्यानसुख व फलसुखे च्वंच्वं वं मने ल्वीकल—"थ्व सुख चूलपन्थकयात नं बी फैलाथें ?" अले बाज्याह्म सेठयाथाय् वना थथे धाल "हे महासेठ ! यदि अनुमति बिल धाःसा जि चूलपन्थकयात प्रव्रजित याये।"

"भन्ते ! प्रव्रजित याना बिज्याहुँ।"

सेठ जुलसां बुद्ध शासनस प्रसन्न जूह्म खः। "थ्व मस्त गुह्म म्ह्याय्‌यापाखेंयापिं खः ?" धका न्यनीबले "बिस्युं वंह्म म्ह्याय्‌यापिं खः" धका धाये मछा। उकिं अपुक हे इमित प्रव्रजित याय्‌गु अनुमति बिल। स्थविरं चूलपन्थकयात प्रव्रजित याना शीले प्रतिष्ठित यात। प्रव्रजित जुयानं व अस्यह्म जुया च्वंगु खः।

"पदुमं यथा कोकनदं सुगन्धं,
पातो सिया फुल्लमवीत गन्धं।

---

१. 'केसा, लोमा, नखा, दन्ता, तचो' धैगु अर्थात् सँ, मिचिसं, लुसि, बा, छंचगु" धैगु थ्व न्याता यात 'तचपञ्चक' धाःगु खः।

अङ्गीरसं पस्स विरोचमानं,
तप्पन्त मादिच्च मिवन्तलिक्खे'ति ।।"

अथ—

"गथे सुथन्हाप्पनं ह्याउँगु सुगन्धित पलेस्वाँ ह्वइगु ख: अथे हे आकाशे प्रकाश जुयाच्वंगु सूर्दर्योथें प्रकाशमान जुयाच्वंह्म बुद्धयात सो।"
थ्व छगु गाथा हे प्यला दय्का नं वं न्वे वयेके मफुत।

व जुलसां काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया पालाय् प्रव्रजित जुया प्रज्ञावान् जुया सुं छह्म अस्यह्म भिक्षुं पाठ का:बले परिहास यात (=ह्येस्यात)। वं ह्येस्यागुलि याना लज्या चाया वं न पाठ काल, न ब्वन। व कर्मया कारणं याना व प्रव्रजित जुयानं मूढह्म (=नुगमदुह्म) जुल। छगू पद बोंसा मेगु पद लोमनिगु। थ्वहे गाथा छगु न्वे वयेकेत संसं वैत प्यला बितेजुल। अले वयात महापन्थकं धाल—"पन्थक! छ थ्व शासनस च्वने योग्य मजू। प्यला दय्कानं छगु गाथा हे न्वे वय्के मफु धासेंलि प्रव्रजित जुयागु ज्या जुलसां छं गय्याना सफल यायेफै? थ्व विहारं प्याहाँ हुँ" धका पितिना छ्वत। चूलपन्थक धा:सा बुद्धशासने दुगु स्नेहया कारणं याना गृहस्थी जूवनेगु इच्छा मया। उगु समये जुलसां महापन्थक भत्तुद्देसक (=भोजन व्यवस्था याइह्म) जुया च्वन। जीवक कौमार भृत्यं आपालं स्वाँ, सुगन्ध, विलेपन जोना थ:गु आम्रवने वना शास्तायात पूजा याना, धर्मश्रवण याना आसनं वना दशबलयात वन्दना याना महापन्थकयाथाय् वना "भन्ते! तथागतयाथाय् गुलि भिक्षुपिं दु?" धका न्यन।

"न्यासह्म भिक्षुपिं दु।"

"भन्ते! कन्हे शास्ता प्रमुख न्यासल भिक्षुपिं बोना जिमिछें भिक्षा का बिज्याहुँ।"

"उपासक! चूलपन्थक धैह्म मूढह्म धर्मे वृद्धि मजूह्म दु, वैत तो:ता मेपिनिगु निंतिं निमन्त्रणा स्वीकार याये" धका स्थविरं धाल। थ्व खँ न्यना चूलपन्थकं विचायात "स्थविरं उलिमछि भिक्षुपिनिगु निम्ति निमन्त्रणा स्वीकार याना जित: अलग याना बिज्यात। अवश्यनं जि दाजुया मन जिगु उपरे स्यनज्वी। आ: जित शासनया छु मतलब! गृहस्थी जुया दान आदि पुण्यकर्म याना जीविका याये" अले व कन्हेखुनु सुथन्हाप्पां चीवर तो:ते धका वन। शास्तानं सुथन्हाप्पां लोकपाखे स्वयाबिज्या:बले थ्व कारण खंका, न्हापालाक हे वना चूलपन्थक वनीगु लंप्वी च्वंगु लुखायाथाय् वसपोल चंक्रमण यायां च्वना बिज्यात। चूलपन्थक वंबले लँस तथागतयात खना न्ह्योने वना वन्दना यात। अले शास्तानं वैत "चूलपन्थक! थुगु इले छ गन वने त्यनागु?" धका न्यना बिज्यात।

"भन्ते! जित जिमिदाजुं पितिना हल। उकिं जि चीवर तो:त: वने त्यनागु।"

"चूलपन्थक! छंगु प्रव्रज्याला जिथाय् धका ख:। छं दाजुं पितिना ह:सा छाय् छ जिथाय् मवयागु? थन वा, गृहस्थी जुयां छन्त छु ज्वी! छ जिथाय्सं च्वं" धया चक्र चिं दुगु ल्हातं वया छंचले पित्त पिया, वैत बोनायंका गन्धकुटिया न्ह्योने फेत्तु का "चूलपन्थक!

पूर्वपाखे स्वया 'रजोहरणं-रजोहरणं' धाधां (च:ति) थ्व कापते हुत्त हुया थनसं फेतुना च्वं" धया ऋद्धिद्वारा दय्का बिज्यागु तेस्यच्वंगु कापः छकू चैत बिया समययागु सूचना बीवं भिक्षुसंघपिं नाप्पं जीवकया छें वना लायात:गु आसने फेतुना बिज्यात। चूलपन्थक नं सूर्य उदय जुयावोगु स्वस्वं "रजोहरणं-रजोहरणं" धाधां व कापते (च:ति) हुहुं फेतुना च्वन। (च:ति) हुहुं वया व काप हाकुसे च्वनावल। अले वं कल्पना यात—"थ्व काप टुकडा अतिकं यच्चुसे च्वंगु ख:। थ्व आत्मभावया कारणं याना न्हापायागु प्रकृति तो:ता थुगु प्रकारं हाकुसे च्वन। अहो! थ्व संस्कार ब्याक्कं अनित्य खनिका!" धका उत्पत्ति व विनाशया विषयले स्मृति तया विदर्शना-भावना वृद्धि यात। शास्तानं चूल-पन्थकया चित्त विदर्शना भावनास आरुढ जू:गु सीका "चूलपन्थक! छं थ्व कापछकु जक हाकुसे च्वन "फोहर फोहर" वा "खिति-खिति" धका मत्ती तयेमते, छंगु दुने च्वंगु रागरूपी खिति आदि दु, उकियात मदय्का छो" धका धया प्रकाश तो:ता छ्वया बिज्याना न्ह्योने च्वना बिज्याथें च्वंक खनेदय्का थ्व गाथा धया बिज्यात—

१. "रागो रजो न च पन रेणु वुच्चति,
रागस्सेतं अधिवचनं रजो'ति।
एतं रजं विप्पजहित्वा भिक्खवो,
विहरन्ति ते विगतरजस्स सासने॥

२. "दोसो रजो न च पन रेणु वुच्चति,
दोसस्सेतं अधिवचनं रजो'ति।

एतं रजं विप्पजहित्वा भिक्खवो,
विहरन्ति ते विगतरजस्स सासने ।।

३. "मोहो रजो न च पन रेणु वुच्चति,
मोहस्सेतं अधिवचनं रजो'ति ।
एतं रजं विप्पजहित्वा भिक्खवो,
विहरन्ति ते विगतरजस्स सासने ।।"

अर्थ—

१–"रागयात 'धू' धाःगु सिबाय 'धू' यात धाःगु मखु । रागयागु नां हे 'धू' खः । थ्व 'धू' यात सफायाना धूमदुगु शासने भिक्षुपिं च्वनि ।

२–"द्वेषयात 'धू' धाःगु सिबाय 'धू' यात धाःगु तखु । द्वेषयागु नां हे 'धू' खः । थ्व 'धू' यात सफायाना धूमदुगु शासने भिक्षुपिं च्वनि ।

३–"मोहयात 'धू' धाःगु खः सिवाय 'धू' यात धाःगु मखु । मोहयागु नां हे 'धू' खः । थ्व 'धू' यात सफायाना धूमदुगु शासने भिक्षुपिं च्वनि ।"

गाथा सिधबले चूलपन्थकं प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्व प्राप्त यात । प्रतिसम्भिदा सहित स्वंगू पिटकया ज्ञान नं प्राप्त जुल । न्हापा जुजु जुया च्वंबले नगर परिक्रमा याःबले, म्हे चःति वोबले नं परिशुद्धगु गां म्हे दुल । गा हाकुसे च्वन । "थ्व शरीरया कारणं याना थपाय्सकं यच्चुसेच्वंगु गा प्रकृति स्वभाव तोःता हाकुसे च्वन । थ्व संस्कार ब्यायकं

अनित्य खनिका" धका अनित्य-संज्ञा दयावल। वहे कारणं यानाः 'रजोहरण' धंगु हे अरहत्व प्राप्तिया लागि हेतु जुल। जीवक कौमार भृत्यंनं दशबलयात दक्षिणोदक[1] लल्हाना बिल। शास्तानं "जीवक! विहारे भिक्षुपिं दनि मखुला?" धका भिक्षापात्र ल्हातं त्वपुयाः बिज्यात।

महापन्थकं "भन्ते! विहारे सुं भिक्षुपिं मदु" धका धाल।

शास्तानं "जीवक! दनि" धका धया बिज्यात। अले जीवकं "भणे! अथे जूसा विहारे भिक्षुपिं दुला मदु धंगु स्वें सोकि" धका मनू छह्म छोया बिल।

उगु समयस चूलपन्थकं "जिमि दाजुं विहारे भिक्षुपिं मदु धका धया च्वन। विहारे भिक्षुपिं दु धंगु खें वंत क्यनाबी माल" धका आम्रवन छगूलि भिक्षुपिसं जायकल। उकीमध्ये गुलि भिक्षुपिसं चीवर, सुयाच्वन, गुह्मस्यां चीवर रंगं छिनाच्वन, गुह्मस्यां आखः ब्वनाच्वन। थुगु प्रकारं छह्मयें छह्म उत्थें मच्वंपिं दोछि भिक्षुपिं ऋद्धिद्वारा दयकल। व मनूनं विहारे आपालं भिक्षुपिं खना ल्याहाँ वया "आर्य! आम्रवनः छगूलि भिक्षुपिं जाः" धका जीवकयात कन। स्थविरं (महापन्थकं) जुलसां दुहे मदु धाल।

---

१. भोजन याके न्ह्यो दके न्हापां ल्हा सीकेत बीगु लयात 'दक्षिणोदक' धाई।

"सहस्सक्खत्तुं अत्तानं निम्मिणित्वान पन्थको ।
निसीदम्बवने रम्मे याव कालप्पवेदना'ति ।।"

अर्थ—

"सहस्रवार थ:त निर्माणयाना भोजन समय मत्योतले (चूल) पन्थक रमणीय आम्रवने च्वंच्वन ।"

अले शास्तानं व पुरुषयात धाल—"विहारे वना शास्तानं चूलपन्थक धा:ह्मसित सःता च्वन" धका धा । व वना अथे धाल । 'जि चूलपन्थक, जि चूलपन्थक' धका दोछिप्वा म्हुतुं धयाहल । व मनू वना "भन्ते ! सकस्यां हे चूलपन्थक खः धका धाल" धका कन । अथेजूसा वना "गुह्मस्यां जि चूलपन्थक खः धका न्हापालाक धाई, वैगु ल्हा जों । बाकिदुँपि सकलें अन्तरधान जुई ।" वं अथे हे यात । उतनाघरि हे दोछिह्म भिक्षुँपि ब्याक्कं अन्तरधान जुल । सःतःवोह्म मनूनापं स्थविर वन । भोजन याय्सिधेका शास्तानं जीवकयात सःता "जीवक ! चूलपन्थकयागु पात्र का, वं छिमित अनुमोदना याई ।" जीवकं अथे यात । स्थविरं सिंहनाद याना तरुणह्म सिंहथें स्वंगूलि पिटक संका अनुमोदना यात । शास्ता आसनं दना, भिक्षुसंघपिसं चाहुयेका विहारे बिज्याना भिक्षुपिसं याय्मा:गु कर्तव्य याय् सिधःसेंलि गन्धकुटिया न्ह्योने च्वना भिक्षुसंघयात सुगतं-अववाद बिया, कर्मस्थान कना, भिक्षुसंघपित छ्वया सुगन्धित बासनां बास वयाच्वंगु गन्धकुटी द्वाहां बिज्याना जवपाखें चुला सिंहशय्या याना

बिज्यात। अले संध्याइले भिक्षुपिं उखेंयुखें मुंवया ह्याउँस्यच्वंगु कम्बलं चाःहुयेका तःगुयें च्वंक फेतुना शास्तायागु गुण वर्णना याय्गु ज्याय् लगेजुल—"आवुसो! महापन्थकं चूलपन्थकया अभिप्राय थ्वीके मफया प्यलातवकं नं गाथा छपु हे ब्वंके मफुत। मूढह्म अर्थात् नुगः मदुह्म धका विहारं पितिना छ्वत। सम्यक्सम्बुद्धं जुलसां थःगु अनुत्तरगु धर्मराजताया कारणं याना छगू हे भोजन समयया दुने प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्व बिया बिज्यात। नापं त्रिपिटकया ज्ञान नं प्रतिसम्भिदा नापं प्राप्त जुल। अहो! बुद्ध धेंपिनिगु बल गुलि महान!" अले भगवानं धर्मसभास थ्व खं जुयाच्वंगु सीका, 'थौं जि अन वने योग्य जू' धका बुद्ध-शैय्यां दना, ह्याउँसेच्वंगु दोपट्टां न्यया, बिजुलि लताथें जनिखं चिना, ह्याउँगु कम्बल समानगु सुगत-महाचीवरं पुना, सुगन्धित गन्धकुटिं प्याहाँ बिज्याना, मस्तह्म किसि व प्रतापिह्म सिंहया चालं अनुपम बुद्धलीलां धर्मसभास बिज्याना, अलंकृत मण्डपया दथ्वी बाँलाक लायातःगु उत्तमगु बुद्धासने गया, खुगू प्रकारयागु उत्तमगु बुद्धरश्मि फैले याना, महासमुद्रयात संकुयें याना, युगन्धर पर्वत च्वकाय् नकतिनि लुयावोह्म सूर्दयों समानं आसनया दथ्वी फेतुना बिज्यात। सम्यक्सम्बुद्ध बिज्याय्साथं भिक्षुसंघपिं खं त्वाल्हाना सुमुकं च्वन। शास्तानं नाइसे च्वंगु मैत्रिचित्तं परिषद्यात स्वया, "थ्व परिषद् अत्यन्त स्वभायमान जू, छह्मस्या हे ल्हासं धंगु वा मुसुतःगु सः वा हाँछिकातःगु सः मदु। थुपिं सकलें बुद्ध-गौरवं गौरव तया, बुद्धयागु तेजं त्रसित जुया च्वंच्वन। छगूकल्प तक्क खं मल्हासे च्वंसानं जि खं पिमकातले थुमिसं खं पिकाइ मखु। खं पिकाय्गु ज्या धंगु जि हे

सीकेमाः। जि हे न्हापालाक खँ पिकाय्माल" धका मधुरगु ब्रह्मस्वरं भिक्षुपित सम्बोधन याना बिज्यासे "भिक्षुपि! थन छिपि छु खँ ल्हाना च्वंच्वनागु? छिमिगु खँया अन्त गुथाय्लाक जुल?" धका न्यना बिज्यासेंलि "थ्व थ्व" धका धाय्वं "भिक्षुपि! आः जक चूळपन्थक मूढ मखु, न्हापा नं मूढ हे खः। आः जक जि वया प्रतिष्ठा जुयागु मखु, न्हापानं जुयागु हे दु। न्हापा जुलसां जि थ्वयात लौकिक कुटुम्बिया मालिक याना बिया, आः लोकोत्तर कुटुम्बिया स्वामी याना बिया" धका धया बिज्यात। अले व खँ सविस्तररूपं न्यनेगु इच्छायाःपि भिक्षुपिसं प्रार्थना यासेंलि अतीत खँ हया बिज्यात।

अतीते बाराणशीवासी छह्म माणव तक्षशिलास वना शिल्प सय्केया निम्ति दिशाप्रमुख आचार्यया धर्म-अन्तेवासिक[१] जुया न्यासःह्म माणवकपिनि दथ्वी आचार्यया अत्यन्त उपकारी जुयाच्वन। तुती तीकेगु आदि ज्याक्क ज्या यानाच्वन। मूढह्म अर्थात् नुगः मदुह्म जूयानिंतिं वं छुं सय्का काय् मफु। "थ्व जिह्म उपकारी खः, थ्वैत स्यने-कने यानाबी माल" धका कुतः याःसां तबी आचार्यं छुं हे स्यनाबी मफुत। ताःकालतक च्वना नं वं गाथा छपु हे नं सय्का काय् मफुसेंलि उत्कण्ठित जुया 'वनेमाल' धका आचार्ययाके न्यन। अले आचार्यं मने ल्वीकल— "थ्व शिष्य छह्म उपकारक खः। थ्वैत पण्डित यानाबी मास्तिवो। तर यानाबी मफु। अवश्यनं थ्वयात जि प्रत्युपकार यायेमाः। थुजागु

---

१. गुजापित 'धर्म अन्तेवासिक' धाइ धयागु खँ आयुष्मान् अमृतानन्दया जा. सं. भा-३, पृ. ६४ ले उल्लेख जुया च्वंगु दु।

मन्त्र छपु दय्का थ्वैत बीमाल।" अले वयात जंगले बोनायंका "घट्टेसि घट्टेसि किं कारणा घट्टेसि अहम्पि तं जानामि जानामि" धँगु मन्त्र छपु दय्का ब्वंकेबिया, सलंसको बार दोहरे याके बिया "आः छन्त वलला ?" धका न्यना "वल" धका धाल। नुगः मदुह्मस्यां मेहनतयाना वेका काइगु शिल्प तनामवं" धका बिचाःयाना लँ-खर्चं बिया "हुँ, थ्व मन्त्रया कारणं याना जीविका यायेफै। लोमंका मछ्वेया निंति न्ह्याबलेसं थ्व मन्त्र पाठयाना च्वं" धका धया वैत छ्वत। व बाराणशीस थ्यंबले वया मामं "जि काय् शिल्प सय्का लिथ्यंकःवल" धका वयात महान सत्कार सम्मान यात।

उगु समयस बाराणशीयाह्म जुजुं "जिगु कार्यकर्मस छुं दोष दुला ?" धका बिचायाना सोबले थःत मयोगु ज्या छुं मखना "थःगु दोष धँगु थःत खने मदु, मेपित खने दय्यो, नगरे वना परीक्षा यानास्वे माल" धका मनेल्वीका सुनानं ह्मसीगु भेष कया स्वयं प्याहाँ वना "बन्हीसिगु नय्गु सिधेका च्वनाच्वनिपिं मनूते बिचे अनेक प्रकारया खँ ज्वीयो। यदि जि अधर्मपूर्वक राज्य याना च्वनागु दुसा—अधर्मिह्म जुजुं याना दण्ड व कर पुले माःगुलिं याना दुःख बिया च्वन धका धाई। यदि धार्मिकपूर्वक राज्य याना च्वनागु दुसा—जिमि जुजु दीर्घायु ज्वीमा आदि धया जिगु गुणगान याना च्वनी" धका मनेतया उगु उगु छेंया अँग लिना पिनें पिनें चाह्यू वन। उगु क्षणस कुलँप्वी वनीपिं खुँतसें निखा छेंया बिच्चे छपु लंपुं हे निखाछें वनेगु कुमार्ग दय्का च्वन। जुजुं इमित खना छेंयागु किचले वनाच्वन। कुलंपु दय्का छें द्वाहाँ वना मालसामान मालाच्वंबले माणव न्ह्यालं चाय्का व मन्त्र पाठ यायां

"घट्टेसि घट्टेसि किं कारणा घट्टेसि अहम्पि तं जानामि जानामि" धका धाल। इमिसं व न्यना "थ्वं सीकल। आः थ्वं कीत नाश याइतिनि" धया पुनातःगु वस नापं तोःता ग्याना अनं अनं हे बिस्युंवन। जुजुं इपिं बिस्युं वंगु खना, उह्मस्यां मन्त्र ब्वनाच्वंगु ताया, नगर चाहुला निवासस्थाने द्राहाँ वन। चाकटे ज्वी धुंसेलि सुथन्हाप्पनं छह्म मनूयात सःता "भणे ! हुँ, फलानागु सडके गुगु छें अंगः प्वाखना तःगु दु उगुछें तक्षशिलास शिल्प सय्का वोह्म माणव छह्म दु। वंत बोनाहति।" व वना "जुजुं छंत सःता च्वन" धका धया माणवयात बोनाहल। अले वयात जुजुं धाल "तात ! छ तक्षशिलास शिल्प सयेका वयाह्म माणव खःला ?"

"देव ! खः।"

"जिमित नं व शिल्प स्यनाब्यु।"

"ज्यु, महाराज ! समानगु आसने फेतुना कया बिज्याहुँ।"

जुजुं अथे याना (मन्त्र) सय्का कया "थ्व छंत आचार्य-भाग जुल" धका द्वछिसाइ दाँ बिल। उगु बखते सेनापति जुजुया नौचित धाल "जुजुयात दाढी खाकेगु गुबले ?"

"कन्हे वा कँस।"

वं वयात दोछि दाँ बिया "ज्या छगू दु" धका धाःबले "स्वामी ! छु ज्या ?" धका धाय्‌वं "जुजुयात दाढि खाकेय्‌ याना खोचा साबसंक जय्‌का गःपःया हिनु त्वाल्हानाब्यु। छ सेनापति ज्वी जि जुजु ज्वी।" वं "ज्यू" धका स्वीकार यात। जुजुया दाढी खाकी खुनु सुगन्धित लखं

दाढी प्याका खोचा च्वला कपाले ज्वना खोचा मचा मनःथें च्वं, छकतलं गःपःया हिनु त्वाल्हाय्‌माः धका हानं छखे दना खोचा जय्‌कल। उगु बखते जुजुया थःगु मन्त्र लुमंस्यवया पाठ यायां "घट्टेसि घट्टेसि किं कारणा घट्टेसि अहम्पि तं जानामि जानामि" धका धाल। नौचियां कपालं भ्वीचःति हाल। "थ्व कारण जुजुं सीकल" धका ग्याना खोचा बें वांछ्वया गोतुला तुतिपालि भोप्पुल। जुजु धँपिं चलाक ज्वीयो। उकिं वैत थथे धाल "अरे दुष्ट नौ! छंतः जुजुं मस्यु धका च्वनाला?"

"देव! जितः अभय बिया बिज्याहुँ।"

"म्वाल का, ग्याय्‌मते धा।"

"देव! सेनापतिं जितः दोछि दां बिया 'जुजुया दाढी खाकेथें याना गःपःया हिनु त्वाल्हानाब्यु। जि जुजु जुया छंत सेनापति यानाबी' धका धाल।"

जुजुं "जि आचार्यया कारणं जिगु ज्यान बचेजुल" धका मत्तील्वीका सेनापतियात सःतके छ्वया "सेनापति! जिगुपाखें छन्त छु जक प्राप्त मजूगु दु? आः जिं छंत स्वयेफै मखुत, जिगु राज्यं प्याहाँ हुँ" धका धया वैत देशं पितिना छ्वया आचार्ययात सःतके छ्वया "आचार्य! छं याना जिगु ज्यान बचेजुल" धया महानसत्कार याना वैत सेनापतिस्थान बिल।

उगु समयस व चूळपन्थक जुयाच्वंगु खः। शास्ता जुलसा दिशाप्रमुख आचार्य।

थुकथं शास्तानं अतीतयागु खँ हया "भिक्षुपिं ! थुगु प्रकारं न्हापानं चूलपन्थक मूढह्म जुयाच्वंगु खः। अबले नं वया प्रतिष्ठा जुया वैत जि लौकिक कुटुम्बिले तयाबिया" धका धया बिज्यात। हानं छन्हु "अहो शास्ता ! चूलपन्थकया प्रतिष्ठाता जुया बिज्यात" धैगु खँ ल्याहाँ वोबले चूलसेट्ठिजातके[1] अतीतयागु खँ कना—

"अप्पकेनपि मेधावी पाभतेन विचक्खणो।
समुट्ठापेति अत्तानं अणुं अग्गिव सन्धमन्ति ।।"

अर्थ—

"भतिचा मियात पुत्तुपुया आपा दय्केथें भतिचा धनद्वारा नं बुद्धिमानी मनूखं उपाय कौशल्यताद्वारा थःत थकया आपा धन दय्की।"

धैगु गाथा धया बिज्याना "भिक्षुपिं ! आः जक जि थ्वया प्रतिष्ठाता जुयागु मखु न्हापानं प्रतिष्ठाता जुयागु हे दु। न्हापा जुलसां थ्वयात लौकिक कुटुम्बया मालिक याना बिया, आः लोकोत्तर कुटुम्बया। अबले जुलसां चूलअन्तेबासिक चूलपन्थक जुयाच्वंगु खः। चूलसेट्ठि जुलसां जि हे जुया च्वनागु खः" धका जातक क्वचाय्का बिज्यात।

हानं छन्हु धर्मसभास खँ पितहल—"आवुसो ! चूलपन्थकं प्यलातक्कं प्यंगू पद दुगु गाथा छपु हे वयेके मफुह्म जूसांतभि वीर्यपात

---

१. 'चूलसेट्ठिजातक' जा. अ. क. I. पृ. ९१ ले दु। जातक नं. ४.

मतोतुसे अरहत्वे प्रतिष्ठित जुया आः जुलसां लोकोत्तर कुटुम्बया स्वामी जुल ।" शास्ता विज्याना "भिक्षुपिं ! थन छु खँ ल्हाना च्वंच्वनागु ?" धका न्यना बिज्याना "थुगु खँ" धका धायूवं "भिक्षुपिं ! जिगु शासने उद्योगवान भिक्षुपिं लोकोत्तर धर्मया स्वामी हे जुई" धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"उट्ठानेनप्पमादेन सञ्ञमेन दमेन च ।
दीपं कयिराथ मेधावी यं ओघो नाभिकीरती'ति ।।"

अर्थ—

"बुद्धिवानपिसं उद्योग याना, अप्रमादी जुया, संयम व चित्त-दमन याना, खुसीबाः वैगुलिं च्वीकयंके मफैगु द्वीप दय्के फय्केमाः ।"

पदार्थ—अन "दीपं कयिराथ" धैगु वीर्य नां जुयाच्वंगु जाग्रतद्वारा, स्मृति विमुख मज्वीगु धैगु अप्रमादद्वारा, प्यंगू पारिशुद्धि शील[१] नां जुयाच्वंगु संयम व इन्द्रिय दमन धैगु थज्या थज्यागु कारण-द्वारा, प्यंगू धर्म उत्पन्न जू गु प्रज्ञाद्वारा सम्पन्नह्म ज्ञानी पुरुषं प्रतिष्ठान-द्वारा अति दुर्लभ जुयाच्वंगु, अति गम्भीरगु संसार सागरस थःगु प्रतिष्ठा ज्वीगु अरहत्-फलरूपी द्वीप दयेका काय् फय्की, अथवा दय्का काय्फु

१. छु छु यात 'प्यंगू पारिशुद्धि शील' धाई धयागु खँ आयुष्मान् अमृतानन्दया बु ब्रा. भा–३, पृ. ४९२ या पादटिप्पणीले स्पष्ट याना तःगु दु ।

धंगु अर्थ खः। गज्यागु ? "यं ओघो[१] नाभिकीरति" गुकियात प्यंगू प्रकारयागु क्लेशरूपी खुसीबाः वैगुलि त्वप्पुये फैमखु, विध्वंस याय् फैमखु। अरहत्वयात क्लेशरूपी बाढीं चिच्चादंका छ्वेफै मखु।

गाथा सिधःबले आपालं मनूत स्रोतापन्नादि जुल। थुगु प्रकारं मुनाच्वंपिं मनूतेत सार्थक धर्मदेशना जुल।

---

१. "ओघ=बाढी" धका छुकियात धाइ धयागु खँ आयुष्मान् अमृतानन्दया बु. प. भा-१, पृ. ३९१ स उल्लेख जुयाच्वंगु दु।

४. मूर्खंते उत्सब

"पमादमनुयुञ्जन्ति" धंगु थ्व धर्मदेशना जेतवने विहार याना च्वना बिज्याह्म शास्तानं बालनक्षत्र[1]या कारणे आज्ञा जुया बिज्यागु खः। छगू समय जुलसां बालनक्षत्र धंगु उत्सबया घोषणा जुल। थ्व नक्षत्रे बाल-मूर्खपिं शरीरे नौ व सौ इला न्हेनुतक्क असभ्य वचन ल्हाना चाःचाःहिला ज्वीगु। थुगु बखते थःथितिपिं अथवा प्रव्रजितपिं खना लज्जा चाः धैपिं मदु। लुखाय् लुखाय् दना असभ्य वचन धया च्वनी। इमिगु असभ्य वचन न्यने मफया थःथःगु गच्छे अनुसार छटका वा बाटका दां मनूतेसं बियाछ्वै। ईपिं इमि लुखाय् प्राप्त जू जूगु दां कया वनी। उगु समय जुलसां श्रावस्तीस न्यागू कोटीति आर्यश्रावकपिं दुगु खः। इमिसं शास्तायाथाय् खबर छ्वत—"भन्ते भगवान्! न्हेनुतक्क भिक्षुसंघपिं नाप नगरे द्वाहाँ बिमज्यासे विहारेसंतुं च्वना बिज्याहुँ।" व छगू सप्ताहतक्क जुलसां भिक्षुसंघपिनि निर्मित विहारेसं यागु भोजन आदि तय्यार यानाः थःपिं नं छें प्याहाँ मवं। नक्षत्र-उत्सब सिधेका च्यान्हु दुखुनु बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघपित निमन्त्रणा याना नगरे दुने बिज्याका महादान बिया छखेलिक्क फेतुना "भन्ते! अति दुःखपूर्वक थ्व

---

१. 'बालनक्षत्र' धयागु फागु ह्मितेथें ज्याःगु उत्सब खः।

न्हेनु कटेजुल । बालमूर्खंते असभ्य वचन न्यना जिमिगु न्हाय्‌पं हे प्वागना वनीथें च्वन । सुं खना सुं लज्जा मचाः । उकिया निर्मित्त जिमिसं छपित नगरे दुने द्वाहाँ मबिज्याकागु । जिपिनं पःथःगु छें प्याहाँ मवया" धका धाल । इमिगु खं न्यना शास्तानं—"मूर्खपिनि ज्या धैंगु अथे हे खः । प्रज्ञावान्‌पिसं जुलसां सारगु धन रक्षा याय्‌थें अप्रमादयात रक्षा याना अमृत महानिर्वाण सम्पत्ति प्राप्त याना काई" धका धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

१. "पमादमनुयुञ्जन्ति बाला दुम्मेधिनो जना ।
अप्पमादञ्च मेधावी धनं सेट्ठ व रक्खतति ।।

२. "मा पमादमनुयुञ्जेथ मा कामरति सन्थवं ।
अप्पमत्तो हि झायन्तो पप्पोति विपुलं सुख'न्ति ।।"

अर्थ—

१—"मूर्खपिं प्रमादी जुया जुई, तर पण्डितपिसं श्रेष्ठगु धन रक्षा याय्‌थें अप्रमादयात रक्षा याई ।

२—"प्रमादी ज्वीमते, पञ्चकामगुणे आसक्त ज्वीमते । अप्रमादी जुया ध्यान यात धाःसा तधंगु सुख प्राप्त जुई ।"

पदार्थ—अन "बाळो" धैंगु मूर्खतां युक्तपिं, इहलोक व परलोकया अर्थ मस्यूपिं । "दुम्मेधिनो" धैंगु प्रज्ञा विहीनपिं । उजापिसं प्रमादयागु दोष खंके मफया प्रमादस लगेज्वी, प्रमादपूर्वक

समय बितेयाई । "मेधावी" धैगु धर्मरसरूपी प्रज्ञांयुक्तह्म पण्डितं कुलपरम्परां वोगु उत्तमगु सप्तरत्न धनयातथें अप्रमादयात रक्षा याई । गथे कि उत्तमगु धनया कारणं याना कामगुण सम्पत्ति लाभ याना काय्, काय् कलाँपि पोषण याय्, परलोक वनेगु मार्ग परिशुद्ध याय् धका धनयागु आनिसंस खंकोह्मस्यां धन रक्षा याई अथे हे पण्डितं नं अप्रमादी जुया प्रथमध्यान आदि साक्षात्कार याना काय्, मार्गफलादि प्राप्तयाना काय्, स्वंगू विद्या, खुगू अभिज्ञा साक्षात्कार याना काय् धका अप्रमादया आनिसंस खंका उत्तमगु धनयातथें अप्रमादयात रक्षा याई धैगु अर्थ खः । "मा पमादं" धैगु उकियानिंति छिपिं प्रमादस लगेज्वी मते, प्रमादी जुया समय बितेयाना च्वने मते । "कामरति सन्थवं" धैगु वस्तु-काम व क्लेश-कामस रति संख्यातगु तृष्णा नापं नं सम्बन्ध तया च्वने मते, चिते याय्मते, लाभ याना काय्गु इच्छा याय्मते । "अप्पमत्तो हि" स्मृतियात न्ह्योने तया अप्रमादी जुया ध्यान याइह्म पुरुषं विपुल उदारगु निर्वाणसुख प्राप्त याई ।

गाथा सिधःबले आपलं स्रोतापन्नादि जुल । महाजनपिनि निम्ति सार्थक धर्मदेशना जुल ।

---

५. महाकाश्यप स्थविर कथा

"पमादं अप्पमादेन" धैंगु थ्व धर्मदेशना जेतवने बिज्याना च्वंह्म शास्तानं महाकाश्यप स्थविरया कारणे आज्ञा दयेका बिज्यागु खः। छन्हुया दिने स्थविर पिप्फलीगुफास च्वनाच्वंबले राजगृहे भिक्षाटन याना, भिक्षाटनं लिपा भोजन सिधेका आलोक (कसिण) वृद्धियाना प्रमादीपिं नं अप्रमादीपिं नं जल-थल-पर्वतादिस च्युतजूपिं व उत्पन्नजूपिं सत्वपिनि प्रति दिव्यचक्षुद्वारा स्वया च्वना बिज्यात। "थौं जि पुत्र काश्यप गुगु ध्याने च्वंच्वन खनि" धका शास्तानं जेतवने च्वना हे दिव्यचक्षुद्वारा स्वया बिज्याबले "सत्वपिं च्युत ज्वीगु व उत्पन्न ज्वीगु स्वया च्वंच्वन" धका सीका "सत्वपिं च्युत ज्वीगु व उत्पन्न ज्वीगु धैंगु खँ बुद्धज्ञानद्वारा हे नं अन्तकाये मफु; मांयागु गर्भे प्रतिसन्धि जुया मां-बौपित मसीक च्युत ज्वीपिं सत्वपिनि अन्तकाये मफु। काश्यप ! व सीकेगु छंगु विषय मखु। छंगु विषय अल्पमात्र दु। सर्वप्रकारं च्युत ज्वीपिं व उत्पन्न ज्वीपिं सीकेगु खंकेगु धैंगु बुद्ध विषय खः" धका धया रश्मी फैले याना न्ह्योनेसं फेतुना च्वंथें च्वंक याना थ्व गाथा धया बिज्यात—

"पमादं अप्पमादेन यदा नुदति पण्डितो,
पञ्ञापासादमारुय्ह असोको सोकिनिं पजं ।
पब्बतट्ठोव भुम्मट्ठे धीरो बाले अवेक्खती'ति ।।"

अर्थ—

"गथे अप्रमादं प्रमादयात नाश याना, शोक याय्‌मा:गु कारणं मुक्तजूह्म पण्डितं, प्रज्ञा-प्रासादे च्वना; पर्वत च्वकाय्‌ च्वंच्वंह्म व्यक्ति पर्वतक्वे च्वंपिं प्राणीपिंत स्वंगु खः अथे हे शोकागारे दुनाच्वंपिं प्राणीपिंत स्वई ।"

पदार्थ—अन "नुदति" धैगु गथे कि पुखली द्वाहाँ वनीह्मस्यां न्हूगु ल व पुलांगु ल यात संका, वैत मौका मब्यूसे, थ:गु छ्यनं छ्यनं जुनावंगुयात छखे चीका छ्वई, अथे हे धैथें पण्डितपिसं अप्रमाद लक्षणयात वृद्धियाना प्रमादयात अवकाश मब्युसे, गथे अप्रमादया बेगं वैत स्याका छखे चीका छ्वई, अले व प्रमादयात स्याका च्वे थाहाँवंगु धैगु हिसाबं परिशुद्धगु दिव्यचक्षु धैगु प्रज्ञाप्रासादया अनुरूपं प्रतिपद् पूरा याना, वहे प्रतिपदरूपी स्वान्हें प्रासादे थाहाँ वनेथें थाहाँ वना, शोकशल्य मदुह्म जूयानिंति—अशोकी; शोकशल्यत दुपिं जूयानिंति—शोकी प्रजापिं, सत्वपिं—च्युतजूपिं व उत्पन्नजूपिं प्राणीपिंत दिव्यचक्षुद्वारा सीकी, खंकी । छुथें धा:सा—"पब्बतट्ठोव भुम्मट्ठे" गथे पर्वतया च्वकाये च्वना क्वेच्वंपित अथवा प्रासदतले च्वना क्वे आंगने च्वंपिंत अ:पुक हे खंकी, अथे हे व धैयंदुह्म पण्डित महाक्षीणास्रव व्यक्ति संसार

चकया बीज विनाश मजूंपि मूर्खंपि च्युत जुया च्वंगु व उत्पन्न जुयाः च्वंगुयात खंका काई ।

गाथा अवशान जूबले आपास्यां स्रोतापत्तिफलादि साक्षात्कार याना काल ।

---

६. प्रमादी अप्रमादी निह्म पासा भिक्षुपिनि कथा

"अप्पमत्तो पमत्तेसु" धैगु थ्व धर्मदेशना जेतवने बिज्याना च्वंह्म शास्तानं निह्म पासा भिक्षुपिनि कारणे कना बिज्यागु खः। शास्तायाथाय् कर्मस्थान कया इपिं निह्म आरञ्ञक विहारे द्वाहाँ वन। इपिमध्ये छह्मस्यां इले हे सिं हया मकः तैय्यार याना, ल्याय्ह्म श्रमणपिं नापं खँ ल्हाल्हां, मीं कुना प्रथमयाम बितेयाना च्वनीगु। मेह्मस्यां अप्रमादपूर्वक श्रमण-धर्म याना उह्मसित अववाद याइगु—"आवुसो! थथे याना च्वनेमते। प्रमादी ज्वीपिंत प्यंगू नरक थः यथनेगु छें समान ज्वी। बुद्ध धैपिंत छलकपटद्वारा प्रसन्न याय्फै मखु।" थं धैगु अववाद मन्यं। मेह्मस्यां "थ्व आज्ञाकारी मजू" धका वैत वास्ता याना मच्वंसे अप्रमादी जुया श्रमण-धर्म याना च्वन। अलसीह्म स्थविरनं प्रथमयामे मीं कुना मेह्म चंक्रमण याना च्वथाय् द्वाहाँ वनीबले द्वाहाँवना "महा अलसी! गोत्त्‌ला वचनेया निंति जंगले द्वाहाँ वयागुका मखुला! छु, बुद्धयाथाय् कर्मस्थान कया जाग्रत जुया श्रमण-धर्म यायेमोला!" धका धया थः च्वनेगु थासे द्वाहाँवना गोत्त्‌ला दयनीगु। मेह्मस्यां मध्यमयामस विश्राम कया पश्चिमयामे दँना श्रमण-धर्म याना च्वनी।

थुगु प्रकारं अप्रमादपूर्वक वासयाना च्वँच्वँ याकनं हे वं प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्व प्राप्त यात। मेह्म चाहिं प्रमादी हे जुया च्वन। वर्षावास सिधेका शास्तायाथाय् वना वन्दना याना इपिं छ्खेलिक्क फेतुत। शास्तानं इपिं नापं कुशलवार्ता यासे "छु, अप्रमादी जुया श्रमण-धर्म याःला? छु, छिमि प्रव्रजित कार्य सफल जूला?" धका न्यना बिज्यात। प्रमादीह्म भिक्षुं धाल—"भन्ते! थ्वयात गनं अप्रमाद दै; वंसांनिसें गोत्तुला दंचजक दयना समय बितेयात।"

"भिक्षु! छं ले?"

"भन्ते! जि जुलसां दयलं हे सिं हया मकः दय्का प्रथमयाम भरि मीं कुना फेतुना, न्ह्यो मवेकुसें हे समय बितेयाना।"

अले वैत शास्तानं "प्रमादपूर्वक समय बितेयाना, अप्रमादी जुया धका छं धयाच्वन। अप्रमादी जुयाच्वंह्मसित धाःसा प्रमादी धका धया च्वन। जि पुत्रया न्ह्योने छ बेग मबुह्म दुर्वलह्म सल समान खः। थ्व जुलसां छंगु न्ह्योने बेग दुह्म—ब्वांवनीह्म सल समान खः" धका धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"अप्पमत्तो पमत्तेसु सुत्तेसु बहुजागरो।
अबलस्संव सीघस्सो हित्वा याति सुमेधसो'ति॥"

अर्थ—

"प्रमादीपिंमध्ये अप्रमादी, दयनाच्वंपिंमध्ये न्हेलं चाःह्म, दुर्बलपिं

सलमध्ये बलवानह्म सल न्हापालाक वनीगुयें मूर्खंपिमध्ये बुद्धिवानह्म न्हापालाक वनी ।"

पदार्थ—अन "अप्पमत्तो" धंगु वैपुल्य स्मृतिया कारणं अप्रमाद सम्पन्नह्म खीणास्रवी । "पमत्तेसु" धंगु स्मृति मदेका च्वनीपिं सत्वपिं मध्ये । "सुत्तेसु" धंगु स्मृति व जागरणता मदुगुया कारणं व्याक्कं ईर्य्यापथे न्ह्यो वयेका च्वनीपिं मध्ये । "बहुजागरो" धंगु महानगु स्मृति व जाग्रतताय् च्वंह्म । "अबलस्सं व" धंगु लंगडागु तुती व बल मदुह्म दुर्वलह्म सलयात बेगं ब्वांय् वनीह्म सिन्धव सलंथें । "सुमेधसो" धंगु उत्तमगु प्रज्ञा दुह्मस्यां (उजाह्म अलसीयात) ब्वनेगुली नं, साक्षात्कार याय्‌गुली नं लिपयाना वनी । प्रज्ञा मदुह्मस्यां छपु सूत्र ब्वनेगु कोशिश यात्तलें प्रज्ञा दुह्मस्यां छगू वर्ग ब्वने धुंकी । थुगुप्रकारं प्रथमतः ब्वनेगुली लिपयाना वनी । प्रज्ञा मदुह्मस्यां रात्रीस्थान व दिवास्थानादि दयेका च्वंत्तलें, कर्मस्थान कया पाठयाना च्वंत्तलें, प्रज्ञा दुह्मस्यां पूर्वभागे नं मेपिसं दय्‌का तःगु रात्रीस्थान व दिवास्थाने द्वाहांवना कर्मस्थान परामर्श याना, व्याक्कं क्लेशयात क्षय याना, नवलोकोत्तर धर्मयात ल्हाती लाकी । थुगु प्रकारं साक्षात्कार याना काय्‌गुली नं मेपिंत लिपयाना वनी । संसारया कारणयात चप्फुना, तोःता संसारं मुक्त जुया वनी ।

गाथा अवशान जूबले आपास्यां स्रोतापत्तिफलादि प्राप्त यात ।

---

७. महालीप्रश्न कथा

"अप्पमादेन मघवा" धैगु थ्व धर्मदेशना वैशालीया आश्रय कया कूटागार शालास च्वना बिज्याह्म शास्तानं शक्र देवराजया कारणे आज्ञा दय्का बिज्यागु खः। वैशालीस महाली धैह्म लिच्छवी दुगु खः। वं तथागतया शक्र प्रश्न सूत्र[१]या धर्मदेशना न्यना तःगु खः। सम्यक्सम्बुद्धं (व सूत्रस) इन्द्रयागु सम्पत्तियात तद्धंक वर्णना याना तःगु दु। "(व सम्पत्ति तथागतं) खंका धया बिज्यागुला कि अथवा मखंका, शक्रयात (वसपोलं) ह्मस्यूला कि ह्मसस्यू खनि। थ्व खँ वसपोलयाके न्यने" धका मत्ती त्वीकल। अले महाली लिच्छवी गन भगवान् दु अन वन, अन न्ह्योने वना भगवान्यात अभिवादन याना छखेलिक्क फेतुत। छखेलिक्क फेतुनाच्वंह्म महाली लिच्छवीं भगवान्-यात पथे धाल—"भन्ते! भगवानं शक्र देवराज इन्द्रयात खना बिज्यागु दुला?"

"महाली! जि शक्र देवराज इन्द्रयात खनापु दु।"

"भन्ते! व शक्र थें च्वंह्म जक ज्वीमा, भन्ते! शक्र देवराज इन्द्रयात खंके थाकु मखुला?"

---

१. थ्व सूत्र दी. नि. II. पृ. १९७ स दु।

"महाली ! जि शक्र देवराज इन्द्रयात नं ह्लस्यू, शक्र ज्वीगु धर्मंयात नं स्यू । गुगु धर्मंयात बांलाक पालन याना शक्रं शक्रत्व प्राप्त यात व नं स्यू । महाली ! शक्र देवराज इन्द्र न्हापा मनू जुया च्वंबले 'मघ' धैह्म माणव जुयाच्वंगु खः । महाली ! न्हापा मनू जुया च्वंबले शक्र देवराज इद्रं न्हापा न्हापालाक दान बिल उकिं (वयात) 'पुरिन्दद' धका धाःगु । महाली ! न्हापा मनू जुया च्वंबले शक्र देवराज इन्द्रं सत्कारपूर्वक दान बिल उकिं (वयात) 'शक्र' धका धाःगु । महाली ! न्हापा मनू जुया च्वंबले शक्र देवराज इन्द्रं आवासत (=वासस्थान) बिल उकिं (वयात) 'वासव' धका धाःगु । महाली ! शक्र देवराज इद्रं दोछिगू कारण नं घोपलखं बिचा याय्फु उकिं (वयात) 'सहस्राक्ष' अर्थात् द्वछिगः मिखा दुह्म धका धाःगु । महाली ! शक्र देवराज इन्द्रया 'सुजा[1]' धैह्म असुरकन्या प्रजापति उकिं (वयात) 'सुजम्पति' धका धाःगु । महाली ! त्रयस्त्रिंश भवने च्वंपिं देवतापिनि अधिपति जुया शक्र देवराज इन्द्रं राज्य याना च्वन उकिं (वयात) 'देवानमिन्द्र' धका धाःगु । महाली ! न्हापा मनू जुया च्वंबले शक्र देवराज इन्द्रं न्हेगू व्रतचर्या बांलाक पालन यागु, समादान यागुलिं याना शक्र शक्रत्वस थ्यंकः वन । व न्हेगू छु छु धाःसा ?—

१. "जन्मकाछि मां-बौपिंत भरण-पोषण यात ।

२. "जन्मकाछि थःगु कुलेच्वंपिं थकालिपिंत सन्मान यात ।

३. "जन्मकाछि नाइस्य च्वंक खँ ल्हाइह्म जुल ।

---

१. गनं गनं 'सुजाता' धका नं च्वयातःगु दु ।

४. "जन्मकाछि चुगलि खँ मल्हाइह्म जुल ।

५. "जन्मकाछि लोभ भाव मदुगु चित्त तया, परित्याग यायेगुली ल्हा चक्कंह्म जुया, त्याग यायेगुली मन दुह्म जुया, फोने बहःह्म जुया तथा दानसंविभाजने मन दुह्म जुया गृहस्थी च्वन ।

६. "जन्मकाछि सत्यवादी जुल ।

७. "जन्मकाछि तँचाय् मयोह्म जुल । 'यदि जिके तँ व्याहाँ वलधाःसा याकनं हे वँत मदयेका छ्वये' धँगु विचार दुह्म जुल ।

"महाली ! न्हापा मनू जुया च्वंबले थ्व न्हेगू व्रत-चर्या बाँलाक पालन याःगु, समादान याःगु दुगु खः । गुकियात बाँलाक पालन याःगुलिं याना शक्र शक्रत्वस थ्यंक वन ।"

१. "मातापेत्ति भरं जन्तुं कुले जेट्ठापचायिनं ।
सण्हं सखिलसम्भासं पेसुणेय्यप्पहायिनं ॥

२. "मच्छेरविनये युत्तं सच्चं कोधाभिभुं नरं ।
तं वे देवा तावत्तिसा आहु सप्पुरिसो इती'ति ॥"

अर्थ—

१-२-"मां-बौपित भरण-पोषण याइह्म कुलगृहे च्वंपिं थकालिपिंत सन्मान याइह्म, नायुगु तथा ययेपुगु खँ ल्हाइह्म, चुगुलि मयाइह्म,

लोभ मदेकेगुली युक्तह्म, सत्यवादी तथा क्रोधयात त्याकीह्म पुरुषयात त्रयस्त्रिंशवासी देवतापिसं 'सत्पुरुष' धाई ।"

"महाली ! मघमाणव जुया च्वंबले शक्र यानावोगु ज्या म्वहे खः" धका धया हानं वं "भन्ते ! मघमाणवं गथेयाना (व्रतचर्या) पाले यातले ?" धका वया प्रतिपत्तिया बारे विस्तारपूर्वक खँ न्यनेगु इच्छा याना न्यंसेंली—"अथेजूसा न्यना का" धका धया अतीत खँ हया बिज्यात—

अतीते मगध राष्ट्रे मचल धेंगु गामे मघ धैह्म माणव गाँयापि ज्या याना च्वंथाय् वना थः दना च्वंथाय् तुति चा खित्त खिना रमणीय ज्वीक थाय् दयेका च्वन । मेह्मस्यां वँत ल्हातं दाया अनं हटेयाना छ्वया स्वयं वयासे च्वन । वं व खना तंपिमकासे मेथाय् वना रमणीय याना च्वन । अनं नं वयात मेह्मस्यां ल्हातं दाया अनं हटेयाना छ्वया स्वयं अन च्वन । वं वया उपरे नं तंपिमकासे मेथाय् वना रमणीय याना च्वन । थुगु प्रकारं छें प्याहाँ ववको मनूतेसं ल्हातिं दाया सफा याववो-याववो यासं वँत हटेयाना छ्वत । वं "इपिं सकलें सुखी जुल, थुगु कर्म यांना जितः सुखदायक ज्वीगु पुण्यकर्म ज्वीमा:" धका मत्तीतया कन्हेखुनु तःकू जोना दाईं याय्गु थाय् पाय्कुगु थाय् रमणीय यात । सकलें वना अन हे च्वन । अले वं इमित चिकुगु समये मि च्याका बिल । अले वं "रमणीय थाय् धैंगु सकस्यां यो खनी, आवंली जि लँ मार्गे वंका ज्वीमाल" धका मत्तीतया सुथन्हाप्पनं प्याहाँ वया लँ मार्गे वंका बीगु ज्या यायां, त्वाल्हाना छ्वे मार्गे च्वंगु सिमा कचात त्वाल्हाल्हां विचरण यात । अले वँत मेह्मस्यां खना धाल—"सौम्य ! छु याना च्वनागु ?"

"सौम्य ! स्वर्ग वनेगु जिगु लँपु दयेक जुया च्वनागु ।"

"अथेजूसा जि नं छनापं पासा ज्वी ।"

"सौम्य ! ज्यू, स्वर्ग धंगु आपासितं यो ।"

अबलेसंनिसें ईपिं निह्म दत । ईपिं खना अथे हे खं न्यना लिसः नं न्यना मेपिं नं इमी सहायकपिं जुल । थुगु प्रकारं मेपिं नं मेपिं नं याना जम्मा स्वीस्वंह्म दत । ईपिं सकलें तःकू ज्वना लं माथं वंकु वंकु छगू योजन निगू योजन तक्क नं वन । ईपिं खना गाँ-नायोनं मत्तीतल "थुपिं मनूत अयोग्यगु ज्याय् लगेजुया च्वन । यदि थुमिसं जंगलं न्या-ला हल धाःसा, अय्ला वा दय्का स्वंसा अथवा अज्यागु मेगु छुं ज्या याःसा जितः नं छुं भति भति लाभ ज्वी खै ।" अले वं इमित सःता न्यन "छु याना जुया च्वनागु ?"

"स्वामी ! स्वर्ग वनेगु लँपु (दय्का जुया च्वनागु) ।"

"छें च्वनीपिसं थथे याये योग्य मजू । जंगलं ला-न्या हयेगु, अयेला दयेका त्वनेगु अथवा नाना प्रकारया ज्या यायेमाः ।"

इमिसं वंगु वचनयात प्रतिक्षेप यात । बारंबार धालनं प्रतिक्षेप हे यात । व तंचाया "थुमित स्यंके माल" धका जुजुयाथाय् वना "देव ! खुँत बथाँ बथाँ मुना चाःहिला जुया च्वंगु खना" धका धाल । "इमित ज्वनाहति हुँ" धका धासेंली अथेयाना इमित जुजुया न्ह्योने यंकल । जुजुं परीक्षा मयासे हे "किसिं न्हुइकाब्यु" धका आज्ञा बिल । मघं मेपित अववाद बिल—"सौम्यपिं ! मैत्री बाहेक मेगु फोगु शरण

मखु। छिमिसं सुयागुं उपरे कोप मयासे जुजुया उपरे, गाँ-नायोया उपरे, न्हुइत वोह्य किसिया उपरे तथा थःगु उपरे समानरूपं मैत्रीचित्त ति।" इमिसं अथे हे यात। अले इमिगु मैत्रीया प्रभावं याना किखि न्ह्योने वये मफुत। व खँ न्यना जुजुं "आपालं मनूत खना न्हुइ मफुगु ज्वी। सुखुंलि त्वपुया न्हुइकी" धका धाल। इमिसं सुखुंलि त्वपुया न्होइकेत छोबले किसि यानंनिसें हे ल्ह्याहाँ वल। थ्व खँ न्यना जुजुं "थुकी छुं कारण दय्‌मा" धका इमित सःतके छ्वया न्यन—"तात! जिगु कारणं छिमित छु प्राप्त मजुल ?"

"देव! थ्व छु धया बिज्यानागु ?"

"छिपिं जुलसां पुचः पुचः मुना खुं जुया जंगले चाःहिला बुया च्वनहँ!"

"देव! सुनां थथे धाल ?"

"तात! गाँया नायोनं।"

"देव! जिपिं खुं मखु। थःगु स्वर्ग वनेगु लंपु शुद्धयायां जिमिसं थुजा थुजागु ज्या याना जुया च्वना। गाँया नायोनं जिमित अकुशल ज्या-खें लगे याःबले जिमिसं वयागु खँ मन्यंगुलिं तंम्वेका सेंकेगु मनेतया थथे धाःगु खः।"

"तात! थ्व पशुं छिमिगु गुण स्यू। मनू जुयानं जि सीके मफुत; जितः क्षमाया।"

थथे धया कला काय्-म्ह्याय्‌पिं सहित गाँया नायोयात, इमि च्योयाना बिल, गयेत किसि तथा व गाँ समेत माकथं परिभोग या धका

इमित बिल। "यानागु पुण्यया फल थनसं फीतः प्राप्त जुल" धका इपिं अतिकं प्रसन्न चित्तजुया किसि पालंपा गया वना च्वच्वं इमिसं सल्हा यात—"आः फीसं कन् अपो पुण्य यायेमा। छु याय्‌गु ? प्यपु लंपु चूलाना च्वंगु दुबाते स्थावर याना जनतापिं विश्राम यायिगु धर्मशाला दयेके माल।" अले इमिसं कःमित सःतकेछ्‌वया धर्मशाला स्थापना यात। मिस्तेप्रति इच्छा मदुपिं जूया निंति उगु धर्मशालाया पुण्य मिस्तेत मब्यू।

मघया छें जुलसां नन्दा, चित्ता, सुधम्मा व सुजाता धैपिं प्यह्म कलापिं मिस्त दु। इपिंमध्ये सुधम्मां कःमि नापं मिलेजुया "दाजु ! थ्व धर्मशालाया जेठिह्म जित यानाब्यु" धया घूस बिल।

"ज्यू" धका स्वीकार याना वं न्हापलाक हे कर्णिकसिमाया सिं स्वाल्हाना गंका छाटेयाना प्वाखना कर्णिका[१] सिधेका "सुधर्मा धैगु धर्मशाला खः" धका आखः किया कापतं भुना तल। अले धर्मशालाया ज्या सिधेका कर्णिका (कण्डिका) तयेगु दिने "आर्य, आर्य ! छुता चीज लुमंके मफुत" धका धाल।

"भो ! व छु ?"

"कर्णिका।"

"अय्‌सा हया बो।"

---

१. छेँया च्वकाय् तयेगु चाकलाःगु सिं अर्थात् गजु दिकेगु सिया चक्का वा प्यकुंलागु यात 'कर्णिका' धका धाई।

"आ: त्वाल्हानागु सिनं वयेके मफु । न्हापा हे त्वाल्हाना वय्का तःगु कर्णिका प्राप्त यायेमाः ।"

"आ: छुयाय् मालले ?"

"यदि सुयां छें वय्का तयातःगु विक्री याइगु कर्णिका दुसा व मालास्वे माल ।"

इमिसं माला स्वस्वं सुधर्माया छें खना द्वछिसाई दां बिया नं काय्मफुत । "यदि जितः धर्मशालाया पुण्यस सहभागी यात धाःसा बी" धका धाःबले "जिमिसं मिसातय्त पुण्य भाग मबिया" धका धाल । अले इमित कःमिनं धाल "आर्यपि ! छिमिसं छु याय्गु ? ब्रह्मलोक छगू तोःताः मिसात मदु धैगु थाय् मेथाय् मदु । कर्णिका कयादिसँ । थथे जूसा क्वीगु ज्या सम्पूर्ण ज्वी ।" "ज्यू" धया कर्णिका कया इमिसं धर्मशालाया ज्या सिधेका स्वभाग थल । छगू भागे तःतःधंपि चवनेगु थाय् वय्कल । छगूली गरीबगुरुवात चवनेगु व छगूली उसाय् मदुपि तयेगु थाय् दय्कल । स्वीस्वह्मसिनं स्वीस्वपु सिपु लाया किसियात संकेत बिल—"आगन्तुक वया गुह्मसिगु लायातःगु सिपुति फेत्वी वैत यंका सिपु थुवाया हे छें तंब्यू । वैत तुति सीकेगु, पिढा लाया बीगु, नके त्वनेगु, दचनेगु थाय् आदि सकतां सिपु थुवाया हे माला ज्वी ।" किसि वोवोपित यंका सिपु थुवाया छें यंकल । वैत वं उखुनुया दिने यायेमाःगु ज्या याइगु । मघं धर्मशालाया सत्तिक कोविदार सिमा पिना स्वयाक्वे पतिंचिगु लोहँतं सिल । धर्मशालास द्वाहीं ववको-ववकोसिनं

कणिकाय् स्वया आख: बोना "थ्व सुधर्मा धर्मशाला खनि" धका धाइगु। स्वोस्वह्लासिगु नां खने मदु।

नन्दां मनेल्वीकल "थुमिसं थ्व धर्मशाला दयेका जिमित पुण्यया सहभागी मया। सुधर्मां चाहिं थ:गु बुद्धिमानीताया कारणं पुण्यया सहभागिनी जुल। जि नं छु न छु यायेमाल। छु यायेगु?" अले वया मत्ती थथे लुल "धर्मशालाय् वैपिंत त्वनेगु ल: व मोल्ह्वीगु ल: मा:। अकिं पुखु म्हुइका बीमाल" धका वं पुखु दय्कल। चित्तां कल्पना यात "सुधर्मां कणिका बिल। नन्दां पुखु दय्कल। जि नं छुनं छु यायेमाल। छु याये?" अले वया मने थथे लुल—"धर्मशालास वैपिसं ल: त्वना, मो ल्हुया वनीबले माला कोखाया वने योग्य जू। अकिं स्वांया बगीचा दय्के माल।" अले वं रमणीयगु स्वांयागु बगीचा दय्कल। आपलं याना उगु बगीचाय् फलानागु स्वांमा, फलानागु फलमा मदु धका धाय्मा:गु मदुगु ख:। "जि जुलसां मघया पाजुया म्हाय् ख:, पादपरिचारिका नं ख:। थ्वं या:गु ज्या जिगु हे ज्या ख:, जि यानागु नं थ्वयागु हे ख:" धका मनेतया छुं मयासे थ:गु शरीर जक छाय्पे याना सुख्याता जुलसां च्वंच्वन। मघं मां-बौ सेवा याय्गु, छेँ च्वंपि थकालिपिंत माने याय्गु, सत्यवादी, चुपिसमानगु खँ मल्हाय्गु, चुगलि खँ मल्हाय्गु, नुग:स्याह्म मज्वीगु, अक्रोधी धैगु थुलि न्हेगू व्रतपद पूरायात।

१. "मातापेत्ति भरं जन्तुं कुले जेट्ठापचायनं।
सण्हं सखिलसम्भासं पेसुनेय्यप्पहायिनं।।

२. "मच्छेरविनये युत्तं सच्चं कोधाभिभुं नरं।
तं वे देवा तावतिंसा आहु सप्पुरिसो इती'ति[१] ।।"

थुगु प्रकारं प्रशंसनीय जुया जीवन सिधःसेंलि त्रयस्त्रिंश भवने शक्र देवराज जुया उत्पन्न जुल। ईपि पासापिं नं अन हे उत्पन्न जुल। कःमि बिश्वकर्मा देवपुत्र जुया उत्पन्न जुल। उगुबखते त्रयस्त्रिंश भवने असुरपिं च्वनाच्वंगु खः। "न्हूपिं देवपुत्रपिं उत्पन्न जुल" धका इमिसं दिव्यपान तय्यार यात। शक्रं थः परिषद्यापिं सुयातं मत्वनेगु संकेत बिल। असुरपिं त्वना थ्वंकाल। शक्रं "थ्व साधारणगु राज्यं जितः छु याई" धका परिषद्यात संकेत बिया इमिगु तुति ज्वंका महासमुद्रस वांछ्वके बिल। ईपि छ्योंक्वे लाना समुद्रे कुतुं वन। अले इमिगु पुण्यया प्रभावं सुमेरुया क्वे पाखे असुर-विमान धैगु उत्पन्न जुल। चित्तपाटली धैगु मं उत्पन्न जुल।

देव असुरपिनि संग्रामे जुलसां असुरपिं पराजित जूबले झिदोल योजन दुगु त्रयस्त्रिंश देव नगर धैगु उत्पन्न जुल। उकिया पूर्व व पश्चिम ध्वाकाया बिच्चे झिदोल योजन दु। अथे हे दक्षिण व उत्तर ध्वाकाया बिच्चेनं। व नगरे जुलसां दोछिगू ध्वाका दुगु खः। बगीचा पुष्करिणिद्वारा प्रतिमण्डित जुया च्वन। उकिया दथ्वी धर्मशालाया प्रभावं स्वसः योजन तःजागु ध्वजा प्रतिमण्डितगु न्हेसः योजन तःजागु वैजयन्त धैगु प्रासाद थाहांवल। लुंयागु कठीस मणिमय ध्वजा दुगु

१. थुकिया अर्थ च्वे च्वयेधुंगु दु।

खः। मणियागु कठीस लुँयागु ध्वजा, भिपूया कठीस मोतियागु ध्वजा, मोतियागु कठीस भिपूयागु ध्वजा, न्हेगु रत्नमयगु कठीस न्हेगु रत्नयागु ध्वजा। थुगु प्रकारं धर्मशालायागु प्रभावं दोछिगु तज्जागु प्रासाद न्हेगू रत्नं युक्त जुया हे उत्पन्न जुल। कोबिद्वार सिमाया प्रभावं छचाखेरं सच्छिगू योजन चाहुएका पारिच्छत्तक (पारिजात वृक्ष) उत्पन्न जुल। पर्तिचिगु लोहँया प्रभावं पारिच्छत्तक सिमाव्वे हाकलं छ्वीगू योजन, ब्याँ न्येगू योजन, जाःपाखें फिन्यागू योजन, जयसुमन स्वाँथें ह्याउँसे च्वंगु पण्डुकम्बल शैलासन उत्पन्न जुल। गुकी फेत्वीबले बाह्य शरीर दबेज्वीगु। दनेबले दबेजू गु हानं माथें वं।

किसि ऐरावण देवपुत्र जुया उत्पन्न जुल। देवलोके जुलसां पशुत धँपि दँमखु। उकि वं उद्यानक्रिदाया निंति प्याहाँ वनीबले थःगु आत्मभाव तोःताः सत्या योजन दुह्य ऐरावण धँह्य किसि जइगु। वं ईपि स्वीछह्मसित छचाख्यरं स्वंगू गावुत व (हाकलं) बागु योजन पायधंगु स्वोस्वंगः छ्यों दय्की। सकलसिया दथ्वी शक्रया लागि सुदर्शन धँगु स्वीगू योजन दुगु छ्यों निर्माण याई। वयादचोने फिनिगू योजन दुगु रत्नमय मण्डप दु। उकिया बिचे-बिचे सप्तरत्नमय छगू योजन ताजागु ध्यांय् थाहाँ वई। सिथे-सिथे किङ्किणिजाल खाया तई। बुलुं-बुलुं वँगु फसं कइबले न्यागू प्रकारया बाजं सलं ल्वाकज्याःगु दिव्य स्ये हालाच्वंगु सःथें सः गुकिं प्याहाँ वई। मण्डपया दथ्वी शक्रया निंति छगू योजन दुगु मणिमय आसन दु। अन शक्र च्वनी। स्वीस्वंगः छ्यों मध्ये छगः छगः छँचले न्हेपु न्हेपु दँ दयेकी। उकीमध्ये छपु छपु दँ न्येगू योजन हाक जू। छपु छपु दँले न्हेगू न्हेगू पुखुत दु। छगू छगू पुखुली

न्हेमा न्हेमा पलेस्वांमा दु । छमा छमा पलेस्वांमाय् न्हेफो-न्हेफो स्वां दु । छफो छफो स्वाँले न्हेहः न्हेहः दु । छहः छहःले न्हेह्म न्हेह्म देवकन्यापिं प्याखंहुया च्वनी । थुगु प्रकारं छचाह्यरं न्येगू योजन दुगु थासे किसि दंले हे प्याखंयागु मेला ज्वी । थथिज्यागु महानगु यश अनुभव यायां शक्र देवराजा चाःहिला ज्वी ।

सुधर्मा नं सिनावना अन हे वना उत्पन्न जुल । वया सुधर्मा धंगु गुसःगु योजन दुगु देवसभा उत्पन्न जुल । वयासिनं बांला धंगु मेगु थाय् मदु । लच्छिया च्यान्हु धर्मश्रवण अनसं जू । थौंया अदद्यापि नं रमणीयगु थाय् खना 'सुधर्मा देवसभा थे'' धका धाः । नन्दा नं सिनावना अन हे उत्पन्न जुल । वया न्यासःगू योजन दुगु नन्दा धंगु पुखु उत्पन्न जुल । चित्ता नं सिनावना अन हे उत्पन्न जुल । वया नं न्यासःगू योजन दुगु चित्तलताबन धंगु पुष्पोदयान उत्पन्न जुल । गन पूर्वनिमित्त खना उत्पन्न जूपिं देवपुत्रपिंत यंका मोहित याना चाःहिको । सुजाता जुलसां सिनावना छगू पर्वते बोहनी जुया उत्पन्न जुल ।

शक्रं थः परिचारिकापिं सोबले "सुधर्मा थन हे उत्पन्न जुल, अथे हे नन्दा व चित्ता नं । सुजाता छह्म जक गन उत्पन्न जुलखनि ?" धका बिचायाना सोबले व अन उत्पन्न जूगु खना "मूर्ख ! छं पुण्य मयासे तिरश्चीन योनिस उत्पन्न जुलका ! आः जुलसां पुण्य याकां थन बोनाहये माल" धका यःगु भेष तोःताः अज्ञात भेष कया वयाथासे वना "थन छु याना च्वनागु ?" धका न्यन ।

"स्वामी ! छ सु खः ?"

"जि छं मात; मघ खः।"

"स्वामी ! गन उत्पन्न जुलले ?"

"जि त्रयस्त्रिंश देवलोके उत्पन्न जुल। छं पासापिं उत्पन्न जू गु थाय् स्यूला ?"

"स्वामी ! मस्यू।"

"ईपिनं जिगु थासे हे उत्पन्न जुल। छं पासापिं सो वने न्ह्याला ?"

"गय्याना जि अन् वने ?"

"जि यंका बी" धका धया शक्रं वैत ल्हाते तया देवलोके यंका नन्दायागु पुखुली तोःताः मेपिं स्वह्मसित धाल—"छिम्ह पासा सुजावा-यात स्वये न्ह्याला ?"

"देव ! व गन दु ?"

"नन्दा पुखुया सिथे दु।"

ईपिं स्वह्मं वना "अहो ! उजागु प्रकारं आत्मभाव बांलाका च्वंगुया फल ! आः सो थ्वया त्वा, सो तुति, सो जँ, आहा गुलि बांला थ्वया आत्मभाव खः ला !" धका ह्येस्याना ल्याहाँ वन। हानं शक्र वयाथासे वना "छं पासापिं खन ला ?" धका धाःबले "जि खनाः जित ह्येस्याना वन, जितः अन हे यंकी" धका धाय्‌व वैत अन हे यंका लखे. तोःताः "इमिगु सम्पत्ति खनला ?" धका न्यन।

"देव ! खन।"

"अन उत्पन्न ज्वीगु उपाय छं नं यायेमाल।"

"देव ! छुयाये मालले ?"

"जि बियेगु अववादयात रक्षा याये फुला ?"

"देव ! रक्षा याये।"

अले वयात पञ्चशील बिया "बाँलाक रक्षा या" धया ल्याहाँ वन। वं अनंलि स्वयं सीपि न्यात जक माला नल। गोन्हुति दय्का शक्र वैत परीक्षा याना स्वेया लागि व दुथाय् वना फिया दघोने सीह्म न्यार्थे च्वंक गोतुला च्वन। वं खना 'सीह्म न्या' धका जोना। नुना छ्वेत संबले न्यां न्हिप्यं संकल। वं 'म्वाह्म न्या खनिका' धका लखे तो:ता: बिल। घौछि लिपा हानं व वया न्ह्योने थस्सपाया च्वन। हानं वं 'सीह्म' धका जोना नुना छ्वत संबले न्हिप्यं च्वका संकल। व खना 'म्वाह्म न्या खनिका' धका तो:ता: बिल। थुगु प्रकारं स्वको तक्क परीक्षा याना 'बाँलाक शील रक्षा याना च्वंगु दु' धया थ:त ह्मसीके बिया "जि छन्त परीक्षा याना स्वय्‌या लागि वयागु ख:। बाँलाक शील रक्षा याना च्वं। थथे रक्षायाना च्वन धाय्‌व ताकाल मदेवं हे जिगु थासे उत्पन्न ज्वी। अप्रमादी जुया च्वं" धया ल्याहाँ वन। व बोहनी नं अबलेसंनिसें सीह्म न्या लुसां मलुसां; मलुसेंलि गुलिच्चा मदेवं हे गंसी जुया सिनावना वंगु शीलयागु फलद्वारा बाराणशीस कुह्माया म्ह्याय् जुया जन्म जुल। अले व फिन्यादँ फिखुदँति दुबले शक्रं "व गन जन्म जुल खनि" धका आवर्जन याना सोबले खंका "आ: जि अन वने माल" धका तुसिबंजाया भेष कया न्हेगू रत्नं रथ जाय्‌का,

व रथ न्ह्याकु-न्ह्याकुं बाराणशी द्वाहाँ वना "तुंसि न्याना का" धका घोषणा यायां सडके वन। मू, माय् आदि ज्वना वोंपित जुलसां "मूल्य कया बी मखु" धका धाय्‌व "गथे याना बीगुले ?" धका न्यसेंली शील रक्षा याना च्वंह्म मिसायात बीगु" धका धाल।

"स्वामी ! शील धैंगु गज्यागु खः ? छु व हाकुस्य च्वंलाकि अथवा वाउँसे आबि च्वं ?"

"शील धैंगु हे छिमिसं गज्यागु धका मस्यूसा गय्‌याना छिमिसं उकियात रक्षायाई ? शील रक्षा यानाच्वंह्मसित बिये।"

"स्वामी ! थ्व कुह्माया म्ह्याय् 'शील रक्षा याना' धका जुयाच्वन। वयात ब्यु।"

वं नं "स्वामी ! अथेसा जितः ब्यु" धका वैत धाल।

"छ्ह सु खः ?"

"जि पञ्चशील मतोःताःह्म खः।"

"छंगु हे लागि थ्व हयागु खः" धया पाडा न्ह्याका वया छें वना, मेपिसं यंकेमफैगु याना, तुसिबंजाया भेषं देवतापिसं बीगु धन बिया, पःत ह्मसिके बिया "थ्व जुलसां छंत जीविकाया लागि धन जुल। पञ्चशील खण्डन मयासे रक्षा या" धया ल्याहाँ वन। व नं अनं सिनावना असुर भवने असुरया नायोया म्ह्याय् जुया, शक्रया वैरिया छें उत्पन्न जुल। निगू आत्मभावस शील रक्षा याःगु कारणं याना, सुवर्णवर्णी, साधारणरूप श्रीं युक्तह्म अभिरूपिणी जुल। वेपचित्ति

असुरेन्द्रं वो-वोंपिं असुरतेत 'छिपिं जि म्हाय्‌यात योग्य मजू" धका वैत सुयातं बिया मछ्‌वसे "जि म्हाय्‌नं थःथमं हे थःत योग्यह्म मात लयया काई" धका असुर सेना मुंकेबिया "छंत योग्यह्म मात ल्यया का" धका धया वयाल्हाते स्वांमा बिल। उगु क्षणस शक्रं व उत्पन्न जू गु थाय् बिचायाना सोबले थ्व खँ सीका "आः जि वना वयात कयाहये माल" धका बुढाह्म असुरया भेष कया वना परिषद्‌पिनि अन्तस दना च्वन। वं उखेथुखे स्वस्वं न्हापा नाप्वं च्वना वयेधुंगु कारणं उत्पन्न जू गु प्रेमया लहरं तोपुगु हृदय जुया "थ्व जिह्म मात खः" धका वं वयाँ गःपते स्वांमा थ्वखाय् कल। "जुजुं थौंतक म्हाय्‌यात योग्यह्म मिजं ल्वीके मफया आः ल्वीफल! आः थ्वहे वाज्या सियानं बुढाह्म म्हाय्‌यात लोह्म जुलका!" धका लज्जाचाया असुरत ल्याहाँ वन। वैत कया शक्रं "जि शक्र खः" धका घोषणा याना आकाशपाखे ब्वया वन। "जिमित बुढा शक्रं छलेयात" धका असुरतसें वैत ल्यूवन। मातलि संग्राहकं वैजयन्त रथ हया लें बिच्चे च्वंच्वन। वयात उकी तया शक्र देवनगरपाखे स्वया वन। अले वंगु रथ सिम्बळी वनस थ्यंबले रथया सः ताया गरुडया मचात ग्याना हालाहल। इमिगु सः ताया शक्रं मातलियाके न्यन "थुपिं हालाच्वंपिं सु खः?"

"महाराज! गरुडत खः।"

"छाय् हाःगु ले?"

"रथयागु सः ताया सीगु भयं हाःगु।"

"छह्मस्या कारणं थुलिमछि प्राणिपिं रथयागु वेगं चुं-चुं दला थमवनेमा। रथ लितयंकी।"

वं दोछिह्म सलतेत कोर्ड़ा क्यना रथ लित हल । थ्व खना असुरतय्सं "बुढा शक्र असुरनगरं बिस्युं वना आः हानं रथ लित हया च्वन । अवश्यनं वैत तिवा बीपिं दतज्वी" धका मत्तीतया ल्याहाँ वया, वोगु लँपुंतुं असुरनगरे द्वाहाँ वना हानं असुरतेसं छ्यों हे ल्ह्वना मसो । शक्रं सुजा असुर कन्यायात देवनगरे यंका निदोलत्या कोटी अप्सरातय् जेठोह्म याना तैबिल । वं शक्रयाके वर फोन—"महाराज ! थ्व देवलोके जि माँ-बौ अथवा दाजु-क्यहेँपिं सुं मदु उकिं गन गन स्वःपिं बिज्यायगु खः अन अन जितः नं ब्वना यंका बिज्याहुँ ।" "ज्यू" धया वयात प्रतिज्ञा बिल । अबलेसंनिसें चित्तपाटली (स्वाँ) ह्वइबले "की दिव्य पारिच्छत्तक स्वाँ ह्वइगु समय जुल" धका असुरत युद्धया लागि शक्र दुथाय् वनी । शक्रं समुद्रया क्वे नागतय्त पाः तल । अनंली गरुडतय्त, कुम्भण्डतय्त, यक्षतय्त अनंली चतुर्महाराजापिंत । थकले सकले च्वे जुलसां देवनगरया छ्वाखाय् वज्रायुध ज्वनाच्वंह्म इन्द्रयागु मूर्ति तल । नाग आदितय्त त्वाल्हाना असुरत वोसां नं इन्द्रया प्रतिमा खना 'शक्र प्याहाँ वल' धका बिस्युं वनीगु ।

"महाली ! थुगु प्रकारं मघ माणवं अप्रमाद प्रतिपदायात पालन यात । थुगु प्रकारं अप्रमादी जुया थुजागु ऐश्वर्य प्राप्तयाना निगूलिं देवलोके राज्य यात । अप्रमाद धैगुयात बुद्ध आदिपिसं प्रशंसा याई । अप्रमादया कारणं सकल लौकिक लोकोत्तरया विशेषतायात प्राप्त याना काय्फु" धका धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"अप्पमादेन मघवा देवानं सेट्ठतं गतो ।
अप्पमादं पसंसन्ति पमादो गरहितो सदा'ति ।।"

अथ—

"अप्रमादं याना इन्द्र, देवतापिंमध्ये श्रेष्ठह्म जुल (उकि) प्रमाद-यात निन्दायासे अप्रमादयात प्रशंसा याई।"

अन "अप्पमादेन" धैगु मचल गामे भूमिप्रदेश सफासुघर यायगु आदि याना याःगु अप्रमादद्वारा; "मघवा" धैगु आः मघवा धका प्रख्यात जूह्म मघ माणव, निगू देवलोकया जुगु जुया देवतापिनि श्रेष्ठ जुल। "पसंसन्ति" धैगु बुद्ध आदि पण्डितपिसं अप्रमादयात हे जक स्तुति याई, वर्णना याई; छाय् धाःसा ? सकल लौकिक लोकोत्तरया विशेषतायात लाभ याना बीगुया कारण जूगुलिं। "पमादो गरहितो सदा" धैगु प्रमादयात जुलसां ईपि आर्यपिसं न्ह्यावलेसं घृणा व निन्दा याई; छाय् धाःसा ? सकल विपत्तिया हाः जुया च्वंगुलिं; मनूतयगु दुर्भाग्य, अपाय उत्पत्ति आदि व्याकंया मूल कारण प्रमाद खः।

गाथा अवशान जूबले महाली लिच्छवी स्रोतापत्तिफले प्रतिष्ठित जुल। मुनाच्वंपि आपालं मनूत नं स्रोतापन्नादि जुल।

---

८. सुंछह्म भिक्षुया कथा

"अप्पमादरतो भिक्खु" धंगु थ्व धर्मदेशना जेतवने बिज्यानाच्वंह्म शास्तानं सुं छह्म भिक्षुया कारणे कना बिज्यागु खः। वं छुलसां शास्तायाथाय् अरहन्त तक्कयागु कर्मस्थान कंका जंगले दाहाँ वना कोशिश व मेहनत यानानं अरहत्व प्राप्त याये मफुत। "विशेषरूपं कर्मस्थान कंकेमाल" धका अनं प्याहाँ वया शास्तायाथाय् वयाच्वंबले लँया बिच्चे तःधंक मिनयाच्वंगु खना बेगं छगू नांगागु पर्वते थाहाँवना जंगले च्याना च्वंगु मि स्वया वं आरम्मण ग्रहण यात—"गथे थ्व मि तःधंगु व चीधंगु सित मि ननं वनाच्वन, अथे हे आर्यमार्गरूपी अग्नि नं तःधंगु व चीधंगु संयोजनत मि नका छ्वयेमाःगु ज्वीमा।" गन्धकुटीस च्वना बिज्यानाच्वंह्म शास्तां वैगु मनोभावयात सीका: "भिक्षु! अथे हे खः, तःधंगु व चीधंगु सितथें थ्व सत्वपिनि अभ्यन्तरे उत्पन्न ज्वीगु चीधंगु व तःधंगु संयोजनत, ज्ञानरूपी अग्नि भस्मयाना उत्पन्न जू वयेस्वाह्म ज्वी योग्य" धका आभाष फंले याना व भिक्षुयात न्ह्योने च्वना बिज्याथें च्वंक वयना थ्व आभाष गाथा धया बिज्यात—

"अप्पमादरतो भिक्खु पमादे भयदस्सि वा ।
संयोजनं अणुं थूलं डहं अग्गीव गच्छती'ति ।।"

अर्थ—

"प्रमादे भय कया अप्रमादे मन लगे याइह्म भिक्षुं, संसारे जन्म काय् मालिगु तद्धंगु व चिकिधंगु संयोजनत मिं भस्म यायेथें भस्म याई ।"

पदार्थ—अन "अप्पमादरतो" धंगु अप्रमादस तल्लीन ज्वीह्म, विशेषरूपं तल्लीन ज्वीह्म, अप्रमादपूर्वक च्वनाच्वंह्म धंगु अर्थ खः । "पमादे भयदस्सि वा" धंगु नरक आदिस उत्पन्न ज्वीगुली ग्याइह्म, अथे उत्पन्न ज्वीगुया मूल जूगुलिं प्रमादयात भय समान खंकीह्म । "संयोजन" धंगु संसार दुःख नापं ज्वरे याय्गु, बन्धन यायेगु, प्रजापित संसाररूपी समुद्रे कोसिका बी फंगु झिगू संयोजनत[१] । "अणुं थूलं" धंगु तःधंगु नं चीधंगु नं । "डहं अग्गीव गच्छति" धंगु गथे ञ्व मिं तःधंगु नं चीधंगु नं सियात भस्म यायां वनी, व अप्रमादे तल्लीनह्म

१. झिगू संयोजन धयागु—(१) कामराग-संयोजन, (२) प्रतिघ-संयोजन, (३) मान-संयोजन, (४) दृष्टि-संयोजन, (५) विचिकित्सा-संयोजन, (६) शीलव्रत-परामर्श-संयोजन, (७) भवराग-संयोजन, (८) ईर्ष्या-संयोजन, (९) मात्सर्य-संयोजन तथा (१०) अविद्या-संयोजन । विभं. पा. पृ. ४७०: खुद्दकवत्थुविभङ्गो ।

भिक्षु नं अप्रमादयात प्राप्तयाना, ज्ञानरूपि अग्नि थ्व संयोजनयात भस्म यायां हानं उत्पन्न जू वये मोकथं याना वनी।

गाथा सिधःवले व भिक्षु फेतुना च्वंकं हे व्याकं संयोजनत भस्म याना, प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्व प्राप्त याना, आकाशं वया सुवर्णमय तथागतया वर्णना याना, प्रशंसा याना, वन्दना याना ल्याहाँ वन।

६. निगमवासी तिस्सत्थेरया कथा

"अप्पमादरतो" धंगु थ्व धर्मदेशना जेतवने बिज्याना च्वंह्म शास्तां निगमतिश्य स्थविर धैह्मस्या कारणे कनाबिज्यागु खः। छगू समयस जुलसां श्रावस्तीया सत्तिक निगमगामे जन्मजुया हुकें जूह्म छह्म कुलपुत्र शास्ताया शासने प्रव्रजित जुया उपसम्पदा लाभयाना निगमतिश्य स्थविर धका नां जुया अल्पेच्छी, संतोषी, वकान्तप्रेमी, उदचोगिह्म धका प्रख्यात जुल। व न्हिंन्हि थ:थितिपिनिगु गामे हे भिक्षा वनीगु। अनाथपिण्डिक आदिपिसं महावान बीबले नं, प्रसेनादि कोशलं असदृश्य दान यां:बले नापं श्रावस्ती मवं। "थ्व निगमतिश्य स्थविर दंघसां दंसां ज्ञातिसंसर्ग याना जुया च्वन। अनाथपिण्डिक आदिपिसं महावान बीबले नं, प्रसेनादि कोशलं असदृश्य दान ब्यूबले नापं मवं" धका खं पिकया भिक्षुपिसं शास्तायात बिन्ति यात। शास्तानं वैत सःतकेछ्वया "भिक्षु! छं थथे यानागु धात्थें खःला?" धका न्यना बिज्याबले "भन्ते! ज्ञातिपि नापं जिगु संसर्ग मदु। थुपिं मनूतयेगु कारणे जितः थःत जीविका याय्त गाच्छि मात्र लाभ जू। साःगु जूसां मसाःगु जूसां जीवन यापन यायेत गाच्छि आहार प्राप्त जूसेंलि हानं

छाय् आहार खोजि वायेगु" धका मेथाय् मवनागु खः। भन्ते! जिके ज्ञाति संसर्ग धैगु मदु" धका धासेँलि वैगु प्रकृति स्वभावं हे वैगु विचार स्वीका शास्तानं "साधु! साधु!! भिक्षु" धका वयात साधुकार बिया "भिक्षु! जिथें जाःह्म आचार्य प्राप्त याना छ अल्पेच्छ जू गु आश्चर्य मखु। थ्व अल्पेच्छता धैगु जुलसां जिगु सन्तति तथा परम्परा खः" धया भिक्षुपिसं प्रार्थना यासेँलि अतीतयागु खँ हया बिज्यात—

अतीत समये हिमाल प्रदेशे गंगाया सिथे छगू उदुम्बर बने दोलंदो सुगात च्वनाच्वंगु खः। अन छह्म सुगाया राजा थः च्वनाच्वंगु सिमाया फल फुसेँलि बाकि दयाच्वंगु अंकुर, सिमाहः, सिमाख्वला वा छु दुगु खः व नया गंगाया लः त्वना, अत्यन्त अल्पेच्छी व संतोषी जुया मेथाय् गनं मवं। वैगु अल्पेच्छता व सन्तोषभावया गुणया प्रभावं शक्र भवन कम्पित जुल। शक्रं आवर्जन याःबले व खना वैत परीक्षा याय्‌या लागि थःगु प्रभावं व सिमायात सुखुंचिका बिल। ह्व ह्व दया सिमा थनातःगु थाँ थें जक च्वन। फसं कइबले 'त्वा-त्वा' याःथें च्वंक सः थ्याहाँ वया च्वन। व ह्वतं सिचु थ्याहाँ वइगु। व नया गंगाया लः त्वना सुगाया राजा मेथाय् मवंसे फय् व निभायात वास्ता मतसे उदुम्बर सिमायाँया दथोनेसं च्वंच्वन। वैगु अत्यन्त अल्पेच्छता स्वभाव सीका "मित्र धर्मगुण कंकेबिया वैत वरदान बिया, उदुम्बर सिमायात अमृतफल समान याना ल्याहाँ वये" धका शक्र छह्म हंसराज जुया, सुजा असुरकन्यायात न्ह्योने तया, उदुम्बर बने वना, सत्तिक सिमा छमाया कचाय् व नापं खँ ल्हासे थ्व गाथा धाल—

"सन्ति रुक्खा हरितपत्ता दुमा नेकफला वहु।
कस्मानु सुक्खे कोलापे सुवस्स निरतो मनो'ति[1] ।।"

अर्थ—

"वाउँसे च्वंगु हः व फल दुगु मेमेगु सिमात यक्को दु, छाय् थुजागु ग्वाम्हःगु गंगु सिमाय् सुगाया (छंगु) मन वन ?"

ब्याकं जातकया खँ दसकनिपाते[2] वोगु कथं विस्तृत यायेमाः। अर्थोत्पत्ति जक अन व थन पाः, बाकि खँ धाःसा छगू हे समान खः। थ्व धर्मदेशना हया शास्तानं 'उगु अवस्थाय् शक्र जूम्ह आनन्द खः, सुगाया राजाला जि हे खः' धका धया "भिक्षुपिं! थुगु प्रकारं अल्पेच्छता धंगु जिगु सन्तति व परम्परा खः। जिम्ह पुत्र निगमतिश्य जिथें ज्याम्ह आचार्य प्राप्त जुया अल्पेच्छी ज्वीगु आश्चर्य मखु। भिक्षु धँपि निगमतिश्य थें अल्पेच्छी ज्वीमा। थज्याम्ह भिक्षु मार्गफलं परिहानी ज्वीमखु। बरु निर्वाणया हे सत्तिक वनी" धका धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"अप्पमादरतो भिक्खु पमादे भयदस्सि वा।
अभब्बो परिहानाय निब्बानस्सेव सन्तिके'ति ।।"

---

१. जा. पा. I. पृ. १८२, नं. ४३०.

२. जा. अ. क. IV. पृ. १०: चुल्लसुकजातक, नं. ४३०.

अर्थ—

"प्रमादे भय कया, अप्रमादे मन लगे याइह्म भिक्षु, निर्वाणयागु न्ह्योने हे जक थ्यंक वनी सिवाय पतन ज्वीमखु।"

पदार्थ—अन "अभब्बो परिहानाय" धंगु व उजाह्म भिक्षु समथ व विदर्शना धर्मं बा मार्गफलं बा परिहानी ज्वीगु धंगु सम्भव मदु। न थ्यंगुथासं परिहानी ज्वी। न प्राप्त मजुतिगुलि प्राप्त मज्वी। "निब्बाणस्सेव सन्तिके" धंगु क्लेश निर्वाण व अनुपाद निर्वाणया सत्तिक हे दु।

गाथा सिधःबले निगमतिश्य स्थविरं प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्व प्राप्त यात। मेपिं नं आपालं स्रोतापन्नादि जुल। महाजनपिन्त नं महत्फलदाई धर्मदेशना जुल।

अप्रमाद वर्ग वर्णना सिधल

निगूगु वर्ग

३. चित्तवग्गो

१. मेघिय स्थविरया कथा

"फन्दनं चपलं चित्तं" धंगु थ्व धर्मदेशना चालिका पर्वते च्वनाच्वंह्म शास्तानं आयुष्मान् मेघियया कारणे कना बिज्यागु खः। थ्वंगु खँ प्रकाश यायेत थ्याकं मेघिय सूत्रत[१] विस्तार यायेमाः। स्वंगू वितर्कं आसक्त जुया उगु आम्रवने च्वना ध्यानयाये मफया वोह्म मेघिय स्थविरयात सःता शास्तानं जुलसां "मेघिय! छं तःधंगु भूल यात; मेघिय! जि याकचा तिनि मेह्म सुं भिक्षु मदुतले आसे धका धायक धायकं जितः याकचा तोःता वंह्म भिक्षुं थुगु प्रकारं चित्तया वशे च्वनेगु उचित मजु। थ्व चित्त धयागु लघु परिवर्तन ज्वीयो; उकियात थःगु वशे तये फय्केमाः" धया थ्व निपु गाथा धया बिज्यात—

---

१. उदा. पा. पृ. १०२: मेघियसुत्तं, मेघियवग्गो; अं. नि. नवकनिपात, पृ. ६: मेघियसुत्तं, सम्बोधिवग्गो।

१. "फन्दनं चपलं चित्तं दुरक्खं दुन्निवारयं ।
उजुं करोति मेधावी उसुकारोव तेजनं ।।

२. "वारिजोव थले खित्तो ओकमोकत उब्भतो ।
परिफन्दतिदं चित्तं मारधेय्यं पहातवे'ति ।।"

अर्थ—

१–"बुद्धिवान्‌पिसं चंचल-चपलगु, रक्षायानां याय् थाकुगु चित्तयात, वाणकारकं वाणयात तप्यंकइगुथें थःगु चित्तयात तप्यंका काई ।

२–"लखे च्वंह्म न्यायात स्थले तय्‌गु समये गथे छट्‌पटे ज्वीगु खः, अथे हे थ्व चित्त नं मार बन्धनं छुटे याय्‌गु समये छट्‌पटे जुई ।"

पदार्थ—अन "फन्दनं" धैगु रूपादि आरम्मणे तिंतिन्हुया च्वंगु । "चपलं" धैगु छगू ईर्यापथे मच्वनीगु, गांयांपि मस्तथें छगू आरम्मणे च्वना मच्वनीगु जू गुलिं 'चपल' । "चित्तं" धैगु विज्ञान चवनीगु भूमि, आरम्मण क्रियादिचित्त जू गुलिं थ्वैत चित्त धाःगु खः । "दुक्खं" धैगु फोहर-फिहरगु थासे फोहर नइह्म दोहंथें अनुकूलगु छगू हे आरम्मणे तये थाकुगुलिं रक्षा याये थाकु । "दुन्निवारयं" विषम आरम्मणे वनीगुयात रोके याये थाकुगुलिं निवारण याये मफुगु । "उसुकारो व तेजनं" धैगु गथे वाण देकीह्मस्यां जंगलं कठिछपु कयाहया खवला तासेयाना जाति इला मकःयागु मी ब्वाका सिमाया कापी वयंका बेको मज्वीक

तप्यंका, सँयात नं कय्के योग्य याई। थथे याना दय्का राजमहामात्यार्पित शिल्प क्यना आपालं सत्कार सम्मान लाभ याई। थुगु प्रकारं हे बुद्धिमानी, पण्डित, विज्ञपुरुषं तिंतिन्हुया ज्वीगु स्वभाव दुह्म चित्तयात, धुतङ्गपालन व जंगलवासद्वारा ख्वला मदेकेथें मोटागु क्लेश मदेका, श्रद्धारूपि चिल्लोले प्याका, कायिक चैतसिक वीर्यद्वारा क्वाका, समथ विदर्शनाया कापि त्यला तप्यंगु, बेमकोगु, ज्या काय् योग्यगु याई; अथे यानालि संस्कारया प्रति बिचा: याना महानगु अविद्या स्कन्धयात तछ्याना, स्वंगू विद्या, खुगू अभिज्ञा, गुंगू लोकोत्तर धर्म धँगु आदियात हस्तगत याना अग्रदक्षिणेय्यताय् प्राप्त जुई।

"वारिजोवा" धँगु न्याथें। "थले खित्तो" धँगु ल्हातं बा तुतिं बा जालं आदिमध्ये छुं छगूलिं बें तया बीगु। "ओकमोकतो उब्भतो" धँगु "ओकपुण्णेहि चीवरेहि" धा:थें ल:यात 'ओक' धा:गु ख:। "ओकं पहाय अनिकेत सारी" धँगु आलय = छेँ ख:; तर थन निगूलिं अर्थ लगेजू। 'ओकमोकतो' धका थन 'ओकमोकतो' धा:गु ल: रूपि छेँयात धा:गु ख:। "उब्भतो" धँगु लखं लिकया मेथाय् तयेगु। "परिफन्दतिदं चित्तं" धँगु गथे व (न्यायात) लखं लिकया बें तइबले, ल: मदया न्या छटपटे ज्वी, अथे हे तुं पञ्चकामगुणे अभिरमण याना ज्वीह्म चित्तयात उँकि थतकया, मारया बन्धन जुयाच्वंगु संसारचक्रं थतकया, विपश्यना कर्मस्थाने च्वंगु चित्तयात कायिक व चैतसिक वीर्यद्वारा सन्तप्त यायेबले छटपटे ज्वी, स्थिर जुया च्वने फँमखु; थथे जूसां तसी लक्षयात मतोतुसे प्रज्ञावान् पुरुषं उक्तप्रकारं चित्तयात तप्यंका, कर्मण्य याई धँगु अर्थ ख:। मेगु कथं धाल धा:सा—थ्व मारया

बन्धन जुयाच्वंगु संसार चक्रयात मतोतुसे च्वनाच्वंह्म चित्त, व न्यार्थे छुटपटे ज्वी । उकिया निंति मारया बन्धनयात तो:ते मा:; क्लेशरूपि मारबन्धनद्वारा हे छुटपटे ज्वी, उकि उकियात तो:ते मा: ।

गाथा सिधःबले मेघिय स्थविर स्रोतापत्तिफले प्रतिष्ठित जुल । मेपि नं आपालं स्रोतापन्नादि जुल ।

---

२. सुंछह्म भिक्षुया कथा

"दुन्निग्गहस्स लहुनो" धँगु थ्व धर्मदेशना श्रावस्तीस बिज्याना च्वंह्म शास्तानं सुंछह्म भिक्षुया कारणे कना बिज्यागु खः। कोशल जुजुया राज्यस पर्वतक्वसं मातिक गाँ धँगु आपालं मनूत वासयाना च्वंगु गाँ छगू दुगु खः। अले छन्हुया दिने ख्वीह्मति भिक्षुपि शास्तायाथाय् अरहन्त तक्क यागु कर्मस्थान कंका व गामे वना भिक्षाटन्या लागि द्वाहाँ वन। अले इमित गुह्म व गाँया मातिक धँह्म मालिक खः वया माँह्मस्यां खना छें फेतुका अनेक प्रकारया अग्ररसं युक्तगु यागु भोजनं तृप्त याका "भन्ते! गन बिज्याय् त्यनागु?" धका न्यन।

"महाउपासिके! गन सुविस्ता जुल अन वने।"

"आर्यपिसं वर्षावास याय्गु थाय् मालाच्वंगु ज्वीमा" धका सीका, पालिक्वे भोस्युना "यदि आर्यपि थ्व स्वलातक्क थन च्वना बिज्याःसा जि त्रिशरण व पञ्चशील कया उपोसथ कर्म याये" धका धाल। भिक्षुपिसं "छीसं थ्वया कारणे भिक्षाया बारे कष्ट ज्वी मवाक, भवसागरं उत्तीर्ण जुयेफै" धका मत्तीतया स्वीकार यात। वं इमित च्वनेगु विहार दय्का बिल। ईपि अन च्वंसे छन्हुया दिने सकलें मुना

परस्पर अववाद यात—"आवुसो! छीपिं प्रमादी जुया च्वने योग्यमजू। छीगु निंति च्यागू महानरकया लुखा थःगु छेँ थें चालाच्वंगु दु। छीपिं जुलसां जीवमान बुद्धया थासं कर्मस्थान कया वया च्वना। बुद्धधैंपित स्यूल्यू जुया जूसांनं शठताद्वारा खुशि याय् मफु। बुद्धया इच्छानुसारद्वारा हे सन्तुष्ट यायेफु। अतः अप्रमादी जू। छथाय्सं निह्म दना च्वने मज्यू, न फेतुना च्वनेज्यू। संध्याइले स्थविर उपस्थान यायेबले व सुथे भिक्षाटन् याय्गु इले जक छथाय् मुने, मेगु इले निह्म छथासं च्वनेमखु। छुं जुया सुं उसाय्मंत धाःसा, व उसाय् मदुह्म भिक्षु वया विहार दथ्वीच्वंगु गं थाइबले, गँया सःयागु संकेतं वया वैत वासः याये।" ईपिं थुगु प्रकारं नियम दय्का विहार याना च्वंबले, छन्हुया दिने व उपासिका च्यो, चिकं, मट्ठा आदि ज्वंका च्यो भ्वातितय्सं चाःहुएका, संध्याइले उगु विहारे वना विहारया दथ्वी भिक्षुंपिं मखना "आर्यपिं गन वन ज्वी?" धका मनूतय्के न्यना "आर्या! थःथःगु रात्रीस्थान व दिवास्थाने च्वंच्वनज्वी" धका धाःसेंलि "गथेयाना दर्शन याये फैले?" धका न्यन। अले भिक्षुसंघया नियम स्यूपिं मनूतेसं वैत धाल—"आर्या! गं थालधाःसा मुंवई।" वं गं थाके बिल। गँया सः ताया भिक्षुंपिं "सुं संचमन्तज्वी" धका थःथःगु थासं प्याहाँ वया विहारया दथ्वी मुन। निह्म व्यक्ति छगू लँपुं वोगु धैंगु मदु। छगू छगू थासं छह्म छह्म जक वोगु खना उपासिकां "जि पुत्रपिं थवंथः ल्वापुयात ज्वीमा" धका बत्तीतया भिक्षुसंघपिंत वन्दना याना न्यन—"भन्ते! कलह याना विज्यानाला कि छु?"

"महाउपासिके! मयाना।"

"भन्ते ! यदि फलह मदु धंगु जूसा छाय् जिथाय् छें बिज्याय्-बलेथें सकलें नापं बिमज्यासे छगू छगू थासं छह्म छह्म बिज्यानागु ?"

"महाउपासिके ! छगू छगू थासे च्वना श्रमण-धर्म याना च्वना।"

"तात ! श्रमण-धर्म धंगु छु ख: ?"

"महाउपासिके ! शरीरयागु स्वीनिगू भागे ध्यान याना, थ्व आत्मभावस क्षय-व्यय ज्ञान तया च्वना।"

"भन्ते ! छुले थ्व शरीरयागु स्वीनिगू भागे ध्यान याय्गु व थ्व आत्मभावस क्षय-व्यय ज्ञान तये धयागु छलपोलपिसं जक याय्ज्यूगु लाकि अथवा जिमिसं नं याय्ज्यू ?"

"महाउपासिके ! स्वैत नं निवारण याना त:गु मदु।"

"अथेजूसा जित: नं स्वीनिगू शरीरया भागे ध्यान याय्गु ध्यान कना बिज्याहुँ, थ्व आत्मभावस क्षय-व्यय ज्ञान तयेगु खँ नं कना बिज्याहुँ।"

"महाउपासिके ! अथेजूसा का" धया ब्याकं स्यना बिल।

अबलेसंनिसें शरीरयागु स्वीनिगू भागे ध्यान याना, थ:गु आत्मभावस क्षय-व्यय विचार तया भिक्षुपिं सिबेनं न्हापलावक ब उपासिकां स्वंगू मार्गया स्वंगू फल प्राप्त यात। मार्ग नापं हे वयात प्यंगू प्रतिसम्भिदाज्ञान व लौकिक अभिज्ञा समेतं प्राप्त जुल। मार्ग-फल-सुखं दना दिव्यचक्षुद्वारा स्वसे वं "जि पुत्रपिसं गुबले थ्व धर्मयात

अवबोध यात खनि" धका बिचायाना सोबले "थुपिं सकलें सरागी, सद्वेषी तथा समोहीतिनि, विपश्यना ध्यान मात्र नं इमिके मदुनि। छु जिमि पुत्रपिंके अरहत्वया उपनिश्रय दुलाकि मदु खनि" धका आवर्जन याना "दु" धँगु खंका "शयनासन अनुकूल जकं मदुलाकि छु" धका आवर्जन याना "व नं दु" धँगु खंका, "पुद्गल अनुकूल जकं प्राप्त मजूलाकि छु" धका आवर्जन याना "पुद्गल अनुकूल नं दु" धका खंका "आहार अनुकूल जकं प्राप्त मजूलाकि छु" धका बिचायाना सोबले "आहार अनुकूल इमित प्राप्त मजू" धका खंका, अनंनिसें नाना प्रकारया यागु, अनेक प्रकारया खाद्य, नाना प्रकारया अग्ररस युक्त भोजन दयेका, भिक्षुपिंत थःगु छें फेतुका, दक्षिणोदक बिया "भन्ते! छलपोलपिंत छु छु यो व द कया भपा बिज्याहुँ" धका लल्हाना बिल। इमिसं इच्छानुसार यागु आदि कया नल। अनुकूल आहार प्राप्त जुया इमि चित्त एकाग्र, (=एकचित्) जुल। इमिसं एकाग्रगु चित्तं विपश्यना बढेयाना प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्व प्राप्त याना मत्तो ल्वीकल—"अहो! महाउपासिका जिमि प्रतिष्ठा जुल! यदि थ्व: अनुकूल आहार लाभ मजू गु जूसा मार्गफल साक्षात्कार मजुलज्वी। आः वर्षावास सिधेका पवारणा याना शास्तायाथाय् वनेमाल" धका मनेतया "शास्तायागु दर्शन यायेगु इच्छा जुल" धका इमिसं महाउपासिकायाके न्यन। "ज्यू आर्यपिं" धया ल्यू ल्यू वना "भन्ते! हानं नं जिमित स्वया बिज्याहुँ" धका आपालं प्रियवचन ल्हाना उपासिका ल्याहाँ वन। इपिं भिक्षुपिं नं श्रावस्ती वना शास्तायात वन्दना याना छखेलिक्क फेतुना च्वंपिंके "भिक्षुपिं! छु छिमित क्षमनीय जूला? छु छिमि यापन बाँलाक जूला?

भिक्षाद्वारा कष्टला मजूला ?" धका न्यंसेंलि "भन्ते ! जिमित क्षमनीय व यामनीय जू , भिक्षाद्वारा कष्ट नं मजू । जिमि मातिकमाता धैह्म उपासिकां जिमि चित्ताचारयात सीका 'अहो, जिमित थुजागु आहार दयेका ब्यूसा ज्यूखे' धका मने ल्वीकेबले मने ल्वीकुथें आहार दयेका बिल" धका वया गुण खँ कन ।

छह्म भिक्षुं वया गुण खँ न्यना अन वनेगु इच्छायाना शास्तायाथाय् कर्मस्थान कया "भन्ते ! जि व गामे वनेतेना" धका शास्तायाके न्यना जेतवनं प्याहाँ वया छसिंनिसें व गामे थ्यंका विहारे द्वाहाँ वंखुनु हे मने ल्वीकल—"थ्व उपासिकां जुलसां मनेतःगु खँ स्यू । जि जुलसां लें वयागुलिं त्यानुयाच्वन । विहारे बँपुये फैमखु । अहा ! विहार सफायाना बिइह्म मनू छह्म छ्वयाहःसा गुलि ज्यूखे !" छें च्वना च्वंच्वं हे उपासिकां आवर्जन याःबले व खँ सीका "हुँ, विहारे वना सफा यानाब्यु" धका मनू छ्वया हल । मेह्मस्यां हानं "लः त्वने मास्तिवो, अहा ! जितः साखःति लः दयेका छ्वयाहःसा ज्यूखें" धका मत्ती ल्वीकल । उपासिकां छ्वया हल । कन्हे खुनु सुथन्हाप्पनं "नाइस्यच्वंगु यागु सहित मधिचधि हःसा ज्यू" धका मनेतल । उपासिकां अथे हे यात । यागु त्वना वं "अहा ! जितः थुजागु खाद्यपदार्थ छ्वया हःसा ज्यूखें" धका मत्तीतल । उपासिकां व नं छ्वयाहल । अले वं मने ल्वीकल—"थ्व उपासिकां जि मने तःथें ब्यावकं छ्वयाहल । जित व स्वयेमास्तिवल । अहा ! जिगु निंति नाना प्रकारया रसयुक्तगु भोजन ज्वंका स्वयं वोसा ज्यू ।" उपासिकां "जि पुत्रं जितः स्वेगु इच्छा याना च्वन । जि वइगु आशा कया च्वन" धका भोजन ज्वंका विहारे वना

वँत (भोजन) बिल। भोजन याये सिधय्का वं "उपासिके ! मातिक-माता धँह्म छहे खःला ?" धका न्यन।

"खः, पुता !"

"छं मेपिनिगु मनया खँ स्यूला ?"

"तात ! छाय् जिके न्यना च्वनागु ?"

"जि मने तःतःथें ब्याक्कं यानाबिल, उकिं न्यना च्वनागु।"

"तात ! मेपिनि मनया खँ स्यूपिं भिक्षुपिं यक्को दु।"

"उपासिके ! जि मेपिंके न्यना च्वनागु मखु। छंके न्यना च्वनागु।"

अथे खःसांतभि उपासिकां "मेपिनि मनया खँ स्यू" धका मधासे "तात ! मेपिनि मनया खँ मस्यूपिसं थथे याइला ?" धका धाल।

"अहो ! थ्व बरो भयानकगु ज्या जुल ! पृथकजन धँपिसं भिंगु नं मभिंगु नं मत्ती ल्वीकेफु। यदि जि छुं मखुगु मने ल्वीकल धाःसा, दसि सहित खुँयागु आगँस ज्वनेथें याना जिगु बेइज्जत यायेफु। जि थनं बिस्युं वनेमाल" धका मने तया "उपासिके ! जि वनेत्यल" धका धाल।

"आर्य ! गन बिज्याय्गु ?"

"उपासिके ! शास्तायाथाय्।"

"भन्ते ! अन थनसं च्वना बिज्याहुँ।"

"उपासिके ! च्वने मखु। वं हे वने" धका प्याहां वया

शास्तायाथाय् वन । अले वँके शास्तानं "भिक्षु ! छु, छंत अन बास प्राप्त मजुलला ?" धका न्यना विज्यात ।

"खः, भन्ते ! अन च्वने मफु ।"

"भिक्षु ! छाय् ?"

"भन्ते ! व उपासिकां मने तःतःगु खँ स्यू । पृथग्जन धँपिसं भिक्षु नं मभिगु नं मने ल्वीकेयो । यदि जि छुं अयोग्यगु मत्तीतल धाःसा दसि सहित खुंया आगंसा ज्वनेथें जितः बेइज्जत यायेफु धका मतीतया वयागु खः ।"

"भिक्षु ! छ अन हे च्वने माः ।"

"भन्ते ! मफु । जि अन च्वने मखु ।"

"भिक्षु ! अथेजूसा छता चीजयात रक्षा यायेफुला ?"

"भन्ते ! व छु खः ?"

"छंगु चित्तयात जक रक्षा या । चित्त धँगुयात रक्षा यायेथाकु । थःगु चित्तयात हे निग्रह या, मेगु छुं मने तयेमते । चित्त धँगुयात निग्रह यायेथाकु" धका धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"दुन्निग्गहस्स लहुनो यत्थकामनिपातिनो ।
चित्तस्स दमथो साधु चित्तं दन्तं सुखावहं'ति ।।"

अर्थ—

"पलख पलखं उत्पत्ति ज्वीह्म, कजेयानां कजेयाय् थाकुह्म, थः

नन्दुयाय् वनीह्म, थुजाह्म चित्तयात वशे काय्गु अशल खः; चित्त वशे तःह्मसित हे सुख जुई।"

पदार्थ—अन चित्त धैगु दुःखपूर्वक निग्रह याये माःगु जूया निंति "दुन्निग्गहं" धाःगु। तुरन्त उत्पन्न जुया निरुद्ध ज्वीगुलिं "लहु" धाःगु। उजागु निग्रह याये थाकुगु लहु परिवर्तन ज्वीगु यात "दुन्निग्गहस्स लहुनो" धाःगु। "यत्थ कामनिपातिनो" धका गन मन्दत अन वनीगु स्वभाव दुह्म, थ्वं लाभज्वीगु थाय्, अलाभज्वीगु थाय्, अथवा अयोग्यगु थाय् धका मस्यू। न वं जाति सो, न गोत्र सो, न वंश सो। गन गन इच्छा जुल अन अन हे वनीह्म जूया निंति 'यत्थ कामनिपातिनो' धाःगु खः। उजागु थुगु प्रकारयागु चित्तयात "चित्तस्स दमथो साधु" अर्थात् प्यंगू आर्यमार्गद्वारा दमन यायेगु स्वभाव अर्थात् गथे याना दमन यायेबले शान्त ज्वीगु खः अथे यायेगु असल। छाय् धाःसा थ्व "चित्तं दन्तं सुखावहं" चित्तयात दमन यायेगुलिं सुख ज्वी। दान्त यायेगु, शान्त यायेगुद्वारा मार्ग-सुख व परमार्थ निर्वाण सुख हया बिई।

देशना सिधःबले मुनाच्वंपिं मनूत आपलं स्रोतापन्नादि जुल! महाजनपित सार्थक धर्मदेशना जुल।

शास्तानं व भिक्षुयात थ्व अववाद बिया "भिक्षु! छुं, मेगु छुं चित्तं मतःसे अन हे च्वं" धका छ्वया बिज्यात। व भिक्षु शास्ताया थासं अववाद प्राप्त याना अन वन। पिनेयागु मेगु छुं खं कल्पना मया। महाउपासिकां नं दिव्यचक्षुद्वारा सोबले स्थविरयात खना "आः अववाद बीह्म आचार्य लाभ याना जि पुता हाकनं थन वल" धका थःगु ज्ञानं

परिच्छेद याना वंत योग्यगु आहार दयेका बिल। अनुकूलगु भोजन सेवन याना गोन्हुचा मदेवं हे व अरहत्वले थ्यना मार्गफल सुखले च्वना "अहो महाउपासिका! जिगु प्रतिष्ठा जुल। जि थ्वया कारणं संसारं उत्तीर्ण जुल" धका मत्ती त्वीका "थुगु आत्मभावे जुलसां थ्व जिगु प्रतिष्ठा जुल। जि संसार चक्रे चाचाहिला जुया च्वनाबले मेमेगु आत्मभावे नं थ्वं जिगु प्रतिष्ठा जुललाकि मजू खनि" धका बिचा याना सोबले ग्वीगू आत्मभावया खं लुमंकल। ग्वीगू आत्मभावे वया पत्नी जुया मेविनि प्रति आसक्त जुया थःगु ज्यान काल धका वं खंकल। अले स्थविरं वैगु उलिमछि अगुण खँया द्वं खंका "अहो! थ्व उपासिकां अति भयानकगु ज्या यात" धका मने त्वीकल। छें च्वच्वं महा-उपासिकां "छु जि पुत्रया प्रव्रजित ज्या सफल जुललाथें" धका बिचायाना सोबले "व अरहत्वस प्राप्त जूगु खं सीका वयानं च्वे बिचायाना सोबले जि पुत्र अरहत् जुया "अहो! थ्व उपासिका जिगु महान प्रतिष्ठा जुल" धका बिचायाना "अतीत समये नं थ्व जिगु प्रतिष्ठा जूगु दुलाकि मदु खनि धका बिचायाना सोबले ग्वीगू आत्मभाव अनुस्मरण यात।" जि जुलसां ग्वीगू आत्मभावस मेपिं नापं मिलेजुया थ्वयागु ज्यान कया खनि। थुलिमछि जिगु अगुण खं द्वं खंका "अहो! थ्व उपासिकां तःधंगु हे अपराध यात!" धका मत्ती त्वीकल। "संसारे चाहिला जुया च्वनाबले जिं जि पुत्रयात उपकार यानागु दु हे मदुलाकि छु?" धका बिचायाना सोबले वयांउखे सच्छिगू आत्मभावयागु खं लुमंका, "सच्छिगू आत्मभावे जि थ्वया पत्नी जुया छथाय् ज्यान कायगु थासे थ्वयात जि जीवनदान बियागु दु। अहो! जिं जि पुत्रयात महान उपकार यानागु दु" धका

छें च्वना हे "वयासिकं च्वे विशेष याना बिचा याना सो" धका धाल। वं दिव्यश्रोतधातुद्वारा व सः ताया विशेष याना सच्छिगू आत्मभावया खँ लुमंका, अन वं थःत ज्यान ब्यूगु खँ खंका "अहो! जितः थ्व महा-उपासिकां न्हापा उपकार याःगु दु खनिका!" धका सन्तुष्ट जुया अन हे वैंत प्यंगू मार्गफलया बारे प्रश्न कना अनुपादिशेष निर्वाण[1] धातुस परिनिर्वाण जुल।

---

१. 'अनुपादिशेष निर्वाण' धयागु निर्वाण सहित पञ्चस्कन्ध नं निरुद्ध ज्वीगु यात धाःगु खः। 'सउपादिशेष निर्वाण' धयागु क्लेश निरुद्ध जूगुयात धाई। धयागुया मतलब छु धाःसा 'सउपादिशेष निर्वाण' धायूवं क्लेश निर्वाण जूगु धाःगु खः। क्लेश निर्वाण जूसां पञ्चस्कन्ध चाहिं बाकि दनि। पञ्चस्कन्ध समेतं मदुगुयात 'सउपादि-शेष निर्वाण' धाई।

३. उत्कण्ठित जूह्म सुंछह्म भिक्षुया कथा

"सुदुद्दसं" धैगु थ्व धर्मदेशना श्रावस्तीस च्वना बिज्यानाच्वंह्म शास्तानं सु ं छह्म उत्कण्ठित जूह्म भिक्षुया कारणे कना बिज्यागु खः। शास्ता श्रावस्तीस बिज्याना च्वंबले छह्म श्रेष्ठीपुत्र थ:गु छें वइह्म स्थविरया न्ह्योने वना "भन्ते ! जि दुःखं मुक्तज्वी मास्तिवल। जितः दुःखं मुक्त ज्वीगु उपाय छगू कना बिज्याहुँ" धका धाल।

"आवुसो ! ज्यू, यदि दुःखं मुक्त ज्वीगु इच्छा जूसा शलाक-भोजन ब्यु, पाक्षिक-भोजन ब्यु, वर्षावासिक-भोजन ब्यु, चीवर आदि प्रत्ययत ब्यु, थ:गु सम्पत्ति स्वभाग यला छगू भाग ज्या-खें लगेया, छगू भागं कला-कायपिं पोषण या, छगू भाग बुद्धशासने ब्यु" धका धाल।

"ज्यू, भन्ते !" धया वं धा:गु क्रमानुसार ब्याक्कं याना ह्यानं स्थविरयाके न्यन—"भन्ते ! वयांउखे मेगु छु छु याय्‌गु ?"

"आवुसो ! त्रिशरण का, पञ्चशील का।"

व नं कया वयां च्वेयागु खँ न्यन। "अयेजूसा दशशील का।" वं "ज्यू, भन्ते !" धया काल। थुगु प्रकारं थ्व सिनिसें पुण्यकर्म या:गुलिं

'अनुपूर्व श्रेष्ठी पुत्र' धैगु नां च्वन। 'भन्ते! थ्वयां उखे छु यायेमानिगु दु ला?" धका हाकनं न्यंबले—"अथेजूसा प्रव्रजित जु" धका धासेंलि थ्याहाँ वया प्रव्रजित जुल! अभिधर्म सःह्म छह्म भिक्षु वया आचार्य जुल। विनय सःह्म छह्म उपाध्याय जुल। उपसम्पदा प्राप्तज्वी धुंसेंलि वया आचार्यं थःगु थासे वइबले अभिधर्म सम्बन्धी प्रश्न कनिगु—"बुद्धशासने थुगु याय् ज्यू, थुगु याय् मज्यू।" उपाध्यायं नं थःगु थासे वइबले वैत विनय सम्बन्धी प्रश्न कनीगु—"बुद्धशासने थ्व याय् ज्यू, थ्व याये मज्यू; थ्व याये त्यो, थ्व याये मत्यो।" अले वं बिचायात—"अहो! बडो क्यातुगु ज्या जुल। दुःखं मुक्त ज्वीगु इच्छा याना जि प्रव्रजित जुया। थन ला ल्हा चवकंकेगु थाय् नापं खने मदु। गृहस्थी च्वना हे दुःखं मुक्त ज्वीफु। जि गृहस्थी हे जुये माल।" अनंनिसें व उत्कण्ठित जुया, मन लगे मजुया, स्वीनिगू शरीरया भाग अध्ययन नं मया, पाठ नं मका। क्वेंकालि ज्वीक गंसि जुया, रूक्ष जुया, आलस्यपनया वशेच्वना, चासु जक वयेका च्वन। अले वयात ल्याय्‌मह्म श्रामणेरं "आवुसो! छाय् छ दंसा दनंतुं, फेतुसां फेतुना हे जक च्वंच्वनागु? पाण्डु रोगं थ्यूह्मथें गंसि जुया, रूक्ष जुया, चासुवेगुलि व्यस्त जुया च्वन; छं छु याना?" धका न्यन।

"आवुसो! उत्कण्ठित जुया च्वना।"

"छु कारणं?"

वं व प्रवृत्ति कन। अले इमिसं वया आचार्य उपाध्यायपित कन। आचार्य व उपाध्यायं वैत बोना शास्तायाथाय् वन। शास्तानं "भिक्षुपिं! छाय् वयागु" धका न्यना बिज्यात।

"भन्ते ! थ्व भिक्षु छलपोलया शासने उत्कण्ठित जुया च्वन ।"

"भिक्षु ! थथे खः ला ?"

"भन्ते ! जि जुलसां दुःखं मुक्तज्वी धका प्रव्रजित जुयागु खः । व जितः आचार्यं अभिधर्मया खँ कना बिज्याई । उपाध्यायं विनयया खँ कना बिज्याई । थन जित लहा चक्कंकेगु थाय् हे नं मदु । भन्ते ! गृहस्थी जुयानं दुःखं मुक्त जुये फु । अतः गृहस्थी जुये धका निश्चय याना ।"

"भिक्षु ! यदि छं छताजक रक्षा याये फुसा मेगु बाकिगु रक्षा याय्माःगु ज्या मदु ।"

"भन्ते ! व छु खः ?"

"छंगू चित्त जक रक्षा याये फुला ?"

"भन्ते ! फु ।"

"अथेजूसा थःगु चित्त छता जक रक्षा या" धका थ्व अववाद बिया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"सुदुद्दसं सुनिपुणं यत्थ कामनिपातिनं ।
चित्तं रक्खेथ मेधावी चित्तं गुत्तं सुखावहं'ति ।।"

अर्थ—

"खंकां खंके थाकुह्म, अतिकं सुक्ष्मह्म, थः मन दुथाय् वनीह्म; थुजाह्म चित्तयात—मेधावी (पण्डित) पिसं वशे तय्माः, चित्त वशे तःसातिनि सुख प्राप्त जुई ।"

पदार्थ—अन "सुदुद्दसं" धैगु धात्थें हे खंके थाकुगु। "सुनिपुणं" धैगु बाँलाक हे निपूर्णगु अर्थात् अतिसुक्ष्मगु। "यत्थ कामनिपातिनं" धैगु जाति आदि वास्ता मयासे, लाभ याये ज्यूगु, लाभ याये मज्यूगु, योग्य अयोग्य आदि गन मन दत अन वनीगु स्वभाव दुगु। "चित्तं रक्खेथ मेधावी" धैगु अन्धमूर्खं, बुद्धि मदुम्हस्यां थ:गु चित्तयात रक्षा यानातये फुपि मदु। चित्तया वशे चवना दु:ख कष्टले थ्यनी। मेधावी जूम्ह पण्डितं हे जक चित्तयात रक्षा यायेफै। उकि छं नं चित्तयात हे जक गोप्य या, रक्षा या। "चित्तं गुत्तं सुखावहं" थ्व चित्तयात रक्षा याये फत धा:सा थ्वं मार्गसुख, फलसुख तथा निर्वाण-सुख आदि हया बिई।

देशना सिधःबले व भिक्षु स्रोतापत्तिफले थ्यन। मेपिं नं आपालं स्रोतापन्नादि जुल। महाजनपिनि निंति सार्थक धर्मदेशना जुल।

---

४. भागिनेय्य संघरक्खित थेरया कथा

"दूरङ्गमं" धैगु थ्व धर्मदेशना श्रावस्तीस च्वना बिज्याह्म शास्तानं संघरक्खित (=संघरक्षित) धैह्मस्या कारणे कना बिज्यागु खः। श्रावस्ती जुलसां छह्म कुलपुत्र शास्ताया धर्मदेशना न्यना प्याहाँ वया प्रव्रजित जुया उपसम्पदा प्राप्त ज्वी धुंसेंलि 'संघरक्षित स्थविर' धैह्म जुया गोन्हुचा मदय्‌वं अरहत्वले थ्यन। वया किजाया काय्‌ बुया स्थविरया नां क्वकया तल। व 'भागिनेय्य संघरक्षित' धैह्म जुया ल्याय्‌ह्म जुसेंलि स्थविरया थाय्‌ प्रव्रजित जुया उपसम्पदा प्राप्त जुसेंलि छगू गांयागु विहारे वर्षावास च्वना, छकू न्हेकु हाकःगु, छकू च्याकु हाकःगु निकू वर्षावासिक काप प्राप्त जुया "च्याकू हाकःगु जिमि उपाध्याययात ज्वी" धका बिचायाना "न्हेकू हाकःगु जित ज्वी" धका मनेतया वर्षावास सिधःसेंलि "उपाध्याययागु दर्शन याः वनेमाल" धका वयाच्वंबले लँ बिच्चे भिक्षाटन्‌ यायां वया, स्थविर विहारे मवनिबले हे

विहारे द्वाहाँ वना, स्थविरया ग्हिने च्वनेगु थासे बँ पुया, तुति सिलेगु लः तया, आसन लाया वइगु लँ स्वया फेतुना च्वन। अले वसपोल बिज्यागु खना लँ सोवना पात्र-चीवर कया "भन्ते! फेतुना बिज्याहुँ" धका स्थविरयात फेतुका तालया पंखा कया पंखां गायेका लः बिया तुतिसिला द्वाहाँ वयेवं व काप: हया पालिक्वे तया "भन्ते! थ्व परिभोग याना बिज्याहुँ" धका धया पंखां गाय्का च्वन।

अले वैत स्थविरं धाल—"संघरक्षित! जिके चीवर परिपूर्ण दु। छंहे परिभोग या।"

"भन्ते! जितः प्राप्त जूबलेनिसें थ्व छलपोलयात हे धका मत्तीतया। परिभोग याना बिज्याहुँ।"

"मोल संघरक्षित! जित त्रिचीवर परिपूर्ण दु। छं हे परिभोग या।"

"भन्ते! थथे याना बिज्याय्मते, छलपोलं हे परिभोग यात धा:सा जितः महत्फल दई।"

अले वं बारम्बार धाल नं स्थविरं इच्छा मया। अथे थुगु प्रकारं पंखां गाय्का दना च्वच्वं हे वं मत्ती ल्वीकल—"जि गृहस्थीबले स्थविरया भिचा[१] (भागिनेय्य) खः। प्रव्रजित जुये धुंका नापं च्वनीह्म (शिष्य) खः। थथे जुयानं उपाध्यायं परिभोग याना बिज्याय्गु इच्छा

१. च्वे वंगु खँयात ध्याने तयेवले थन 'काय्चा' धाय्मा:गुथे च्वं।

मया। परिभोग मयासेँलि थ्वसपोल नापं च्वना श्रमण-धर्मयां छु प्रयोजन ! गृहस्थी जुये।"

अले वया मने थथे जुल—"गृहस्थी धयागु च्वने थाकु। गृहस्थी जुया छु ज्या याना जीविका याये ?" अले हानं मत्ती ल्वीकल "च्याकू हाकःगु कापः मिया च्वलेचा छह्म काये। च्वले धँह्मस्यां याकनं मचा ब्वीकु। अले जिं ब्वीकुपिं मिया छयबा दय्का कला छह्म हये। वं काय्‌मचा ब्वीकि। अले वयात जिं पाजुयागु नां छुना चिकिचाधंगु रथे फेतुका जि काय् नं कला नं ज्वना पाजु वन्दना याय्‌त वये। वया च्वनीबले लँ बिच्चे जि कलायात धाये—'जि मचा छको हति, मचा जिं यंके।' वं 'छं मचा यंकेस्वा, वरु थ्व रथ न्ह्याय्‌की' धका धया मचा कया 'जि हे यंके' धका धया मचा ल्ह्वने मफया घःचा वनीथाय् तोःता बिई। अले वया शरीरया दचौनं घःचा वनी। अले जिं वंत 'छं जिह्म मचा न जितः बिल, न छं हे कोवी फत। छं जितः नाश यात' धया कथि जंधुली दाये।"

वं थथे मत्ती ल्वीकु ल्वीकुं दना पंखां गाय्‌का च्वँच्वं स्थविरया छँचले तालया पंखां दाल। स्थविरं "संघरक्षितं जितः छाय् दाल खनि"? धका बिचायाना सोबले वं कल्पनायागु, यागु खँ ब्याक्कं सीका "संघ-रक्षित ! मिसायात दाय् मफुत; थन बुढाह्म स्थविरया छु दोष दु !" धका धाल। वं "अहो ! आः धाःसा विनाश जुल। जिं मने ल्वीका च्वनागु खँ उपाध्यायं सीकल। जितः श्रमण धर्मं छु याई" धका धया तालया पंखा तोःता बिस्युं वनेत सन।

अले वयात ल्याय्ह्मपिं श्रामणेरपिसं नं लित्तु लिना ज्वना शास्तायाथाय् वन। शास्तानं इपिं भिक्षुपिं खना "भिक्षुपिं! छाय् वयागु? छिमित्त भिक्षु छह्म प्राप्त जुलला?" धका न्यना बिज्यात।

"भन्ते! खः। उत्कण्ठित जुया बिस्युं वना च्वंह्म छ्व ल्याय्मह्मसित ज्वना छ्यलपोलयाथाय् वयागु खः।"

"भिक्षु! थथे खःला?"

"भन्ते! खः।"

"भिक्षु! छाय् छं थुजागु भयानकगु ज्या यानागु? छ छह्म उद्योगीह्म छह्म बुद्धया पुत्र मखुला? जिथें ज्याह्म बुद्धया शासने प्रव्रजित जुया थःत दमन याना स्रोतापन्न धका बा सकृदागामी धका बा अनागामी धका बा अरहन्त धका धाय्के मफुत। छाय् थुजागु भयानकगु ज्या यानागु?"

"भन्ते! उत्कण्ठित जू गुलि।"

"छु कारणं उत्कण्ठित जुल?"

अले वं वर्षावासिक कापः प्राप्त जूगु खँनिसें कया स्थविरया छँचले तालया पंखां दायागु खँ तक्क ब्याक्कं खँ कना—"भन्ते! थ्वहे कारणं याना बिस्युं वनागु खः" धका धाल। अले वयात शास्तानं "भिक्षु! चिन्ता काय्मते; चित्त धंह्म तापाक्क च्वंगु आरम्मणयात नं ग्रहण याना काइह्म खः। राग, द्वेष तथा मोहयागु बन्धनं मुक्त ज्वीत उद्योग याये फय्केमाः" धका धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"दूरङ्गमं एकचरं असरीरं गुहासयं ।
ये चित्तं सञ्ञमेस्सन्ति मोक्खन्ति मारबन्धना'ति ।।"

अर्थ—

"तापाक्क वनीह्म, याकचा चाःचाः हिलीह्म, शरीर मदुह्म तथा गुफाय् च्वनीह्म चित्तयात गुह्मस्यां संयम याई व मारबन्धनं मुक्त जुई ।"

पदार्थ—अन "दूरङ्गमं" धैगु चित्त जुलसां माकचिया जालया सुका छपु मात्र नं पूर्वदिशा आदिपाखें वनी धयागु मदु । तर तापाक्क च्वंगु आरम्मणयात नं ग्रहण याना काई । उकिं तापाक्क वनीह्म धका नां च्वंगु । न्हेगू च्यागू चित्त जुलसां छथासं छपुचः मुना छगू क्षणे हे उत्पन्न ज्वीफै धयागु मदु । उत्पन्न ज्वीबले छगू छगू जक हे चित्त उत्पन्न जुई व निरुद्ध ज्वीवं हानं मेगु छगू जक हे चित्त उत्पन्न ज्वीगुलिं "एकचरं" याकचा वनीह्म धाःगु । चित्तयागु शरीर आकार वा वंचु आदि यागु कथं वर्णभेद नं मदु; उकिं "असरीरं" शरीर मदुह्म धाःगु । "गुहा" धयागु चतुर्महाभूत रूपी गुफा खः । थ्व जुलसां हृदयरूपयागु आश्रय कया च्वनीह्म जूया निंतिं "गुहासयं" अर्थात् गुफाय् च्वनीह्म धाःगु । "ये चित्तं" धैगु सुं गुह्म मिजं वा मिसा वा गृहस्थो वा प्रव्रजित, उत्पन्न मजुनिगु क्लेशयात उत्पन्न ज्वीके मबीगु; स्मृति मदुगुया कारणं उत्पन्न ज्वीगु क्लेशयात तोःतीगु चित्तयात संयम धाई; संयत यात धाय्‌वं विक्षप्त ज्वीमखु । "मोक्खन्ति मारबन्धना" धैगु न्याक्कं व क्लेश बन्धन मदुगुलिं याना मारबन्धन नां जुयाच्वंगु त्रैभूमिक संसार चक्रं मुक्त जुई ।

देशनाया अन्तस भागिनेय्य संघरक्षित स्थविर स्रोतापत्तिफले थ्यंकः वन । मेपिं नं आपालं स्रोतापन्नादि जुल । महाजनपिंत सार्थक धर्मदेशना जुल ।

---

५. चित्तहत्थत्थेरया कथा

"अनवट्ठितचित्तस्स" धैगु थ्व धर्मदेशना श्रावस्तीस च्वना बिज्याह्म शास्तानं चित्तहत्थत्थेर धैह्मस्या कारणे कना बिज्यागु खः। श्रावस्तीवासी छह्म कुलपुत्र तना च्वंह्म दोहँ मासां जंगले द्वाहाँ वना मध्यान्ह समये दोहँ खना दोहँतये पुचले तोःता "आर्यपिथाय् अवश्यनं छुं भतिचा आहार प्राप्त ज्वी" धका नयेत्वने पित्यागुलिं सहयाये मफया विहारे द्वाहाँ वना, भिक्षुपिनि न्ह्योने वना वन्दना याना छखेलिक्क दना च्वन। उगु समयस जुलसां भिक्षुपिनि ल्यंगु जा वांछ्वयेगु थले, नया ल्यंदुगु जा दुगु खः। नयेपित्याका वोह्म वैत इमिसं "थ्व जा कया न" धका धाल। बुद्धयागु समये जुलसां अनेक सूपव्यञ्जन युक्तगु भोजन लाभ जू। वं अनं थःत माच्छि जा कया नया, लः त्वना, ल्हा सिला भिक्षुपित वन्दना याना "भन्ते ! छु, थौं आर्यपि निमन्त्रणा यानातःथाय् बिज्यानाला ?" धका न्यन।

"उपासक ! मखु। थनच्वंपि भिक्षुपित थुगु हे प्रकारं न्हिंन्हि लाभ जू।"

अले वं मने ल्वीकल—"लिमलाफमला दना न्हिच्छि चंच्छि अटूट ज्या याना जूसानं जिमित थुजागु सागु कें तरकारी दुगु भोजन प्राप्त

मजू। थुमिसं जुलसां न्हियान्हिपं थुजागु भोजन या। गृहस्थी ज्युया च्वनाया छु ज्या! भिक्षु जुयेमाल।" अले भिक्षुपिनि न्ह्योने वना वं प्रव्रज्या फोन।

"उपासक! ज्यू" धया भिक्षुपिसं वैत प्रव्रजित यात। उपसम्पदा प्राप्तज्वी धुसेंलि वं सर्वप्रकारया याय्‌माःगु ज्या यात। बुद्ध उत्पन्न जूगुया कारणे प्राप्त जू गु लाभसत्कारं याना गोन्हुचा मदेवं हे व ल्ह्वना वल। अले वं मत्ती ल्वीकल—"भिक्षाटन् याना जक जीविका याना जितः छु ज्वी! गृहस्थी हे जुयेमाल।" व वना छें द्वाहाँ वन। छें ज्या यायां गोन्हुचा मदेवं वया शरीर गँसी जुल। अले हानं वं "थुजागु दुःख याना जितः छु ज्वी! श्रमण हे जुयेमाल" धका मनेल्वीका हानं वना प्रव्रजित जुल। हानं गोन्हुचा ब्तियाना हाकनं उत्कण्ठित जुया चीवर तोःता वन। प्रव्रजित जुया च्वनीबले भिक्षुपिनि उपकारी जू। हाकनं गोन्हुचा मदेवं हे उत्कण्ठित जुया "गृहस्थी जुयां छु ज्वी! प्रव्रजित हे जुयेमाल" धका वना भिक्षुपिंत वन्दना याना प्रव्रज्या फोन। अले उपकारीया भावं भिक्षुपिसं वयात हाकनं प्रव्रजित यात। थुगु प्रकारं व खुको तक्क प्रव्रजित जुया चीवर तोःता वन। अले भिक्षुपिसं "थ्व चित्तयागु वशेच्वना जुया च्वन" धका वैत 'चित्तहत्थत्थेर' (=चित्तहस्त स्थविर) धका नां छुत। थुगु प्रकारं उखेथुखे जुजुं वया कलाह्मस्या लिपा प्वाथे दत। न्हेकोगु खुसि जंगलं वया बुंज्या यायेगु ज्याभ जोना छें द्वाहाँ वना ज्याभ तया "थःगु काषायवस्त्र कायेमाल" धका व कोठाय् द्वाहाँ वन। उगु समये वया कलाह्म गोत्त् ला न्ह्यो वयेका च्वन। वया पुनातःगु वस्त्र छखे लाना च्वंगु खः। म्हुतुं ला स्वालाँय् वया

च्वंगु ख:, न्हासं 'घुरु घुरु' याना च्वन, म्हुतु वां खाया च्वन । वेंगु निति व शरीर मनाच्वंगु शरीरयें खने दत । वं "थ्व अनित्य दु:ख खनि । थुलिमछि समय तक्क जि प्रव्रजित जुया थ्वया कारणं याना भिक्षुभावे च्वने मफुत" धया काषायवस्त्रया चो ज्वना जें च्युच्यु छें प्याहाँ वन । अले वया लिवकच्वंगु छें च्वंह्म ससमांह्मस्यां अथे वनाच्वंगु खना थ्व विरोधीह्म नकतिनि जंगलं ल्याहाँ वल । वयाकथं हे काषायवस्त्र जें चिना छें प्याहाँ वना विहारपाखे स्वया वनाच्वन । "छाय् खनि" धका छें द्वाहाँ वना दचनाच्वंह्म म्ह्याय्‌यात खना "थ्व खना विरक्त जुया वंगुज्वी" धका सीका म्ह्याय्‌ह्मसित दाया "दें अलच्छिना ! छं भात छ दचनाच्वंगु खना विरक्त जुया वने धुंकल । आवंलि छंत व दंमखुत" धका धाल । "हालेमते मां ! व गन वनी धका । गोन्हुचा मदेवं हानं वैतिनि ।"

"अनित्य दु:ख" धका धाधां वना च्वंह्म व स्रोतापत्तिफले थ्यंक वन । व वना भिक्षुपिंत वन्दना याना प्रव्रजा फोन ।

"छंत जिमिसं प्रव्रजित याये फंमखुत । छंगु श्रमणभाव गन दु, चुपि जय्‌केगु लोहँयें छंगु छचों !"

"भन्ते ! आ: छको जक जित: प्रव्रजित याना बिज्याहुँ ।"

इमिसं वैत: उपकारीयारूपे प्रव्रजित यात । गोन्हुचा मदेवं हे व प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्वे थ्यन । इमिसं नं वयात धाल—"आवुसो चित्तहत्थ ! छ वनेगु समय छं हे सीकि । आ: थ्व पालाय् छ ताउतक च्वंच्वन ।"

"भन्ते ! संसर्ग दुवले धाःसा वनागु खः, व संसर्ग आः त्वछ्वी धुंकल; आः जि त्याहाँ भवनीह्म ज्वी धुन।"

भिक्षुपिं शास्तायाथाय् वना "भन्ते ! थ्व भिक्षु जिमिसं यथे धयाबले थथे धाल, मेगु हे धया च्वन, ह्यंका खँ ल्हाना च्वन" धका धाल।

शास्तानं "खः, भिक्षुपिं ! जि पुत्र थ:गु चित्त थाते मलानिबले, सद्धर्म मस्यूनिबले वये वनेगु यात। आः जुलसां वया पुण्य व पाप मदे धुंकल" धका धया थ्व गाथात धया बिज्यात—

१. "अनवट्ठितचित्तस्स सद्धम्मं अविजानतो।
परिप्लवपसादस्स पञ्ञा न परिपूरति॥

२. "अनवस्सुतचित्तस्स अनन्वाहतचेतसो।
पुञ्ञपापपहीनस्स नत्थि जागरतो भयं'ति॥"

अर्थ—

१—"स्थिर चित्त मदुह्मसित, सद्धर्म मस्यूह्मसित, प्रसन्न ज्वीगु स्वभाव मदुह्मसित प्रज्ञा पूर्ण ज्वीमखु।

२—"अनासक्त जूह्मसित, स्थिर चित्त दुह्मसित, पुण्य-पाप मदय् धुंकुह्मसिया, जागृत जुया च्वंह्मसित भय दैमखु।"

पदार्थ—अन "अनवट्ठितचित्तस्स" धा:गु चित्त धैह्म सुयाकें सदां नाइस्य च्वंक वा छ्यावक च्वनी धयागु मदु। गुगुकि सलया म्हे

तयातःगु भ्वीफसि थें, मो द्वले थनातःगु थाँ थें, सँ मदुगु छँचले तयातःगु कदम स्वाँ थें गनं हे स्थिर जुया च्वनी मखु । गुबलें बुद्ध-श्रावक ज्वी, गुबलें अचेलक (=नांगा) ज्वी, गुबलें आजीवक ज्वी, गुबलें निगण्ठ ज्वी, गुबलें तपस्वी ज्वी । थुजाह्म मनूयात 'अनवट्ठित चित्त' दुह्म धाई । अज्याह्म अनवट्ठित चित्त दुह्मसित । "सद्धम्मं अविजानतो" धैंगु सप्तत्रिंश बोधिपाक्षिक धर्मयागु भेद दुगु सद्धर्म मस्यूह्मसित । भतिचा जक श्रद्धा दुर्गुलि, च्वीकयंकीगु श्रद्धा दुर्गुलि, तिंति न्हुया वनीगु श्रद्धा दुर्गुलि—"परिप्लवपसादस्स" धका धाःगु । कामावचर रूपावचरादि भेद दुगु "पञ्ञा न परिपूरति" प्रज्ञा परिपूर्ण ज्वीमखु अर्थात् कामावचारयात हे पूर्ण याये मफुह्मस्यां गय्याना रूपावचर, अरूपावचर, लोकोत्तर-प्रज्ञा परिपूर्ण याई ? धका धयंगु खः ।

"अनवस्सुतचित्तस्स" धैंगु रागं उत्तीर्ण जूगु चित्तयात । "अनन्वाहतचेतसो" धैंगु चोट नःगु चित्तयात खुंता जुल धका धैतःगु थासे दोषं चित्तयात प्रहारयाःगु धका धयातल । थन जुलसां दोषं प्रहारयाःगु चित्तयात धाःगु धैंगु अर्थ खः । "पुञ्ञपापपहीनस्स" धैंगु चतुर्थमार्गद्वारा पुण्य मदय् धुंकुह्म व पाप मदे धुंकुह्म क्षीणास्रवयात । "नत्थि जागरतो भयं" धैंगु क्षीणास्रवयात जाग्रत जुया च्वंसां भय दनि धका धाःयें च्वंसां—व जुलसां श्रद्धा आदि न्यागू प्रकारगु जागृत धर्मं युक्तजुया च्वंह्म जूया निंति जाग्रतह्म धाःगु । उकिं व जागृत जुया च्वंसां जागृत जुया मच्वंसां वैत क्लेश-भय मदु । हाकनं क्लेशत ल्याहाँ मवैगु जूया निंति वयात क्लेशं लित्त लिई मखुत । उगु उगु मार्गद्वारा

प्रहीण ज्वी धुंगु क्लेशत हाकनं हाकनं ल्याहांवइ मखुत । उकि धाःगु—"स्रोतापत्ति मार्गं गुगु क्लेश प्रहीण ज्वी धुंकी, इपिं क्लेशत हाकनं वइ मखुत, ल्याहांवइ मखुत; सकृदागामी, अनागामी, अरहन्त मार्गं गुगु क्लेश प्रहीण ज्वी धुंकी, इपिं क्लेशत हानं वइ मखुत, ल्याहांवइ मखुत ।"

महाजनपिनि निंतिं देशना सार्थक व सफल जुल ।

छन्हुया दिने भिक्षुपिसं खं पिकाल—"आवुसो ! थ्व क्लेश धयागु बडो भयानक खनिका ! थुगु प्रकारं अरहन्त ज्वीगु उपनिश्रय सम्पन्नह्म कुलपुत्र क्लेशे प्रलोभित जुया न्हेको तक्क गृहस्थी जुया, न्हेको तक्क प्रव्रजित जुल ।" शास्तानं इमिगु थ्व खं न्यना उगु समययात लोगु गमनं धर्मसभास बिज्याना बुद्धासने फेतुना "भिक्षुपिं ! आः थन छिमि छु खं जुया च्वंगु खः ?" धका न्यना "थ्व थ्व" धका धासेंलि "भिक्षुपिं ! थथे हे खः, क्लेश धयागु अति भयानक; यदि थुमित रूपवान याना गनं स्वथाय् तय्फुसा, थ्व चक्रवाल हे नं मछिन ज्वी, ब्रह्मलोक नं अति चीधं जुया थुमित च्वनेगु थाय् मन्तज्वी । जिथें ज्याह्म प्रज्ञा-सम्पन्नह्म श्रेष्ठपुरुषयात नापं प्रलोभित याः धासेंलि मेपिनिगु ला छु खं ! जि जुलसां बामनाति कःनिया पुसा व खलुंवंगु तःकू छपुया निंतिं न्हापा न्हेको तक्क प्रव्रजित जुया गृहस्थी जुया ।

"भन्ते ! गुबले ?"

"भिक्षुपिं ! न्यने ला ?"

"भन्ते ! न्यने ।"

"अथेजूसा न्यं" धया अतीतया खँ हया बिज्यात—

अतीत समये बाराणशीस ब्रह्मदत्तं राज्य याना च्वंबले कुद्दाल पण्डित धंह्म पिनेयागु (=बुद्धशासनं पिने) प्रव्रज्या अनुसारं प्रव्रजित जुया च्याला तक्क हिमाल पर्वते च्वना वर्षाद् शुरु ज्वीगु समये "जिगु प्यागु छेँ बामनाति कःनि पुसा व खलुँवंगु तःकू छपु दु। व कःनिपुसा नाश मज्वीमा!" धका गृहस्थी जुया छगू थासे तःकूनं ववाना व पुसा पिना, वालं चिना, पाके जूबले खाना छमनाति पुसा तया बाकिगु नया "छेँ च्वंच्वनां छु याय्, हानं च्यालाया लागि प्रव्रजित ज्वी माल" धका प्याहाँ वया व प्रव्रजित जुल। थुगु हे प्रकारं छमनाति कःनि पुसा व खलुँवंगु तःकू छपुया कारणे न्हेको तक्क गृहस्थी जुया न्हेको तक्क प्रव्रजित जुया न्हेकोगु पालाय् मत्ती ल्वीकल—"जि थ्व खलुँवंगु तःकूया कारणे न्हेको तक्क गृहस्थी चुयां प्रव्रजित जुया। थ्वैत गनं छथाय् वांछ्वये माल" धका व गंगाजीया सिथे वना "कुटुँ वंगु थाय् स्वया क्वाहाँ वना हाकनं काई। अतः गथे यायेबले वांछ्वयागु थाय् खनिमखु अथेयाना थ्वैत वांछ्वये माल" धका मत्तीतया छमनाति पुसा कापते पोचिना, तःकूया चू ज्वना, गंगाजीया सिथे दना, मिखा तिस्सिना छ्यंच्वे स्वको तक्क चाःचाः ह्वीका गंगाजी वांछ्वया लिफः स्वया सोबले कुटुँवंगु मखना "त्याके धुन" धका स्वको तक्क हाल।

उगु बखते बाराणशीया जुजु प्रत्यन्त प्रदेशे शान्त याना वया खुसिसिथे सेनात तया मोल्ह्वी धका खुसी क्वाहाँ वंबले व सः ताल। जुजु धैपित "जि त्यात" धंगु सः लाबे न्यने मयो हँ। व वयान्ह्योने

वना "जि नकतिनि शत्रुतय्‌त दमन याना 'जि त्याात' धका वयाच्वना। छ जुलसां 'जि त्याात, जि त्याात' धका चिच्चेयाना हाला च्वन; थ्व छु खः ?" धका न्यन। कुद्दाल पण्डितं "छं पिनेयापिं खुं तय्‌त त्याकल, छं त्याकुगु हानं मत्यागु ज्वीफु। जि जुलसां दुने च्वंह्म लोभरूपी खुं यात त्याका; वं हाकनं जित त्याके फैमखुत। वहे विजय उत्तमगु खः" धका धया थ्व गाथा धाल—

> "न तं जितं साधु जितं यं जितं अवजीयति।
> तं खो जितं साधु जितं यं जितं नावजीयती'ति[१] ।।"

अथ—

"व त्यागु धात्थें त्यागु मखु, गुगुयात हानं मेपिसं त्याकी; व त्यागु धात्थें त्यागु खः गुकियात हानं मेपिसं त्याकी मखु।"

उगु क्षणे हे गंगाजी स्वया आपोकसिण ध्यान प्राप्त याना, विशेषता प्राप्त याना आकाशे थाहाँ वना मुलिबति थ्याना (कुद्दाल पण्डित) फेतुत। महापुरुषया धर्मकथा न्यना जुजुं प्रव्रज्या फोना सेनापिं सहितं प्रव्रजित जुल। योजन पाय्‌धंगु परिषद्‌पिं दत। सत्तिक च्वंह्म मेह्म जुजुं व प्रव्रजित जूगु खँ सीका वैगु राज्य काये धका वया अपाय्‌सतं समृद्धगु राज्य शून्यगु खना थुजागु नगर तोःता प्रव्रजित जूह्म

---

१. जा. पा. I. पृ. १७: कुद्दालजातकं; अ. क. I-II. पृ. २२९, नं. ७०.

जुजु कोह्यंगु थांसे प्रव्रजित जूवनी मखु । "जि नं प्रव्रजित ज्वी योग्यज" धका मत्तीतया अन वना महापुरुषया न्ह्योने वना प्रव्रज्या फोना परिषद् सहित प्रव्रजित जुल । थुगु हे प्रकारं न्हेह्म जुजुपिं प्रव्रजित जुल । न्हेगू योजनगु आश्रम जुल । न्हेह्मस्यां राज्यभोग तो:तल । उलिमछि मनूत ज्वना महापुरुष ब्रह्मचर्य वास याना ब्रह्मलोके वंह्म जुल ।

शास्तानं थ्व देशना हया "भिक्षुपिं ! उगु समयस जि कुद्दाल पण्डित जुया च्वनागु खः । क्लेश धैगु थपाय्सकं भयानक !" धका धया बिज्यात ।

६. न्यासःह्म विदर्शनायाइपिं भिक्षुपिनि कथा

"कुम्भूपमं" धंगु थ्व धर्मदेशना श्रावस्तीस विज्याना च्वंह्म शास्तानं उट्ठानवीर्यंदुपिं भिक्षुपिनि कारणे कना बिज्यागु खः। श्रावस्तीस जुलसां न्यासःह्म भिक्षुपिं शास्तायाथाय् अरहन्त तवकयागु कर्मस्थान कया श्रमणधर्म याये धका सच्छिगू योजन लंपु वना छगू तधंगु गामे वन। अले इमित मनूतेसं खना, लांयातःगु आसने फेतुका, प्रणीतगु थागु आदि अर्पण याना "भन्ते! गन बिज्यायगु?" धका न्यना "सुविस्ता दुगु थासे" धका धासेंलि "थ्व स्वलातक्क थनसं च्वना बिज्याहुँ, जिमिसं नं छलपोलपिंथाय् शरणे प्रतिष्ठित जुया शील रक्षा याये" धका प्रार्थना याना इमिसं स्वीकार याःगु सीकल। अन सत्तिक तःधंगु जंगल छगू दु। "भन्ते! थन च्वना बिज्याहुँ" धका धया छ्वयाबिल। भिक्षुपिं अन जंगले द्वाहां वन। अन जंगले च्वनाच्वंपि देवतापिसं "शीलवान् आर्यपिं थुगु जंगले थ्यंकवल। आर्यपिं च्वंच्वंतले काय्-कलापिं ज्वना सिमाय् गया च्वंच्वनेगु जिमित योग्य मजू" धका क्वाहांवया बें च्वना मने ल्वीकल—"आर्यपिं! थौं चच्छि थन च्वना

अवश्यमेव कन्हे हे वनी।" भिक्षुपिं कन्हे खुनु गांया दुने भिक्षा वना हानं वहे जंगले ल्याहाँ वल। देवतापिसं "भिक्षुसंघयात कन्हेया लागि सुं छह्मस्यां निमन्त्रणा यातव्वी उकि हानं वोगु। थौं वनीगु ज्वी मखुत। कन्हे वनीगु ज्वीमा" धका थुगु हे रूपं बा:छिति बें चवन। अनंलि मने ल्वीकल—"भदन्तपिं थ्व स्वला थन हे च्वनीगु ज्वीमा। थन हे च्वनीबले जिपिं सिमाय् गया च्वनेगुनं योग्य मजू। स्वलायंकं काय्-कलापिं ज्वना बें चवंच्वनेगु नं दुःख हे खः। छुयाना थ्व भिक्षुपित बिसिके छ्वय् मालि" धका ईपिं उगु उगु रात्रीस्थाने दिवास्थाने नं चंक्रमण याइगु थासे नं छ्चों त्वाल्हानात:पिं, छ्चों मदुपिं क्यनेत अमनुष्य सः नं न्यंके लगेजुल। भिक्षुपित हाछिका वइगु व मुसु वइगु रोगं थिल। इमिसं थ:वंथ "आवुसो! छंत छु स्या?" धका न्यन। "जित: हाछिका वइगु रोग जुल, जितः मुसु वइगु रोग जुल" धका धाल। "थौं जि चंक्रमणया सिथे छ्चों त्वाल्हाना तःह्म खना, जि रात्रीस्थाने छ्चों मदुपिं खन्म, जि दिवास्थाने अमनुष्य स: ताया। थ्व थाय् तो:ते योग्य जू। फीत थन सुविस्ता मजू। शास्तायाथाय् वनेमाल।" ईपिं ल्याहाँ वना छ्रसिनिसें शास्तायाथाय् वना वन्दना याना छ्रखेलिवक फेतुत। अले इमित शास्तानं धाल "भिक्षुपिं! छु, उगुथासे च्वने मफुत ला?"

"भन्ते! खः। अनच्वनीपिं जिमित थज्यागु ग्यानापुसे चवंगु आरम्मण उपस्थित जू वइगु, थुकथं सुविस्ता मदु। उकि 'थ्व थाय् तो:ते योग्य जू' धका व थाय् तो:ता जिपिं छपिथाय् वयागु खः।"

"भिक्षुपिं! छिपिं अन हे वनेमा:।"

"भन्ते ! मफु ।"

"भिक्षुपिं ! छिमिसं शस्त्र मज्वंसे वन । आः जोनाहुँ ।"

"भन्ते ! गज्यागु शस्त्र ?"

"जि छिमित शस्त्र बी । जि बियागु शस्त्र ज्वनाहुँ" धका धया "करणीयमत्थकुसलेन यन्तं सन्तं पदं अभिसमेच्च, सक्को उजूच सूजूच सुवचो चस्स मुदु अनतिमानी" धका सकल मैत्रीसूत्र कना "भिक्षुपिं ! छिमिसं थ्व सूत्र विहारं पिने जंगलंनिसें पाठ यायां विहार दुने द्वाहाँहुँ" धका छ्वयाबिल । शास्तायात वन्दना याना प्याहाँ वना छसिंनिसें इपिं उगु थासे थ्यंका विहारया पिनेंनिसें सकलें जाना पाठ यायां जंगले द्वाहाँ वन । सकल जंगले च्वंपिं देवतापिंत मैत्रीचित्त प्रतिलाभ जुया, इमित लँसो वना पात्र चीवर ज्वनाबीत न्यन । ह्म तीकाबीत न्यन । अन अन इमिगु आरक्षाया संविधान यानाबिल । पाकेजू गु धुँ च्याकेथें सकलें शान्तपूर्वक च्वन । अमनुष्यतेगु शब्द धँगु तायमन्त । व भिक्षुपिनि चित्त एकाग्र जुल । इपिं रात्रीस्थान दिवास्थाने फेतुना विपश्यना भावनाय् मन छ्वया, थःगु उपरे क्षय-व्यय स्थापना याना "थ्व आत्मभाव घैगु तज्याइगु अथँ, अस्थिर ज्वीगु अथँ कुह्माया थलथें खः" धका विपश्यना वृद्धियात । गन्धकुटीस च्वना बिज्याना हे सम्यक्सम्बुद्ध इमिसं विपश्यना भावनास उदयोग याना च्वंगु सीका व भिक्षुपिंत सम्बोधन याना बिज्यासे "भिक्षुपिं ! अथे हे खः; थ्व आत्मभाव धयागु तज्याना वनीगु अथँ, अस्थिर ज्वीगु अथँ कुह्माया थलथें हे खः" धका आभाष फैलेयाना, सच्छिगू योजन तापवक च्वनानं,

न्ह्योनेसं च्वंथें च्वंक खुगू प्रकारयागु रश्मी तो:ताछ्वया खनेदैगु कथं रूप बयना थ्व गाथा धया बिज्यात—

''कुम्भूपमं कायमिमं विदित्वा,
नगरूपमं चित्तमिदं ठपेत्वा ।
योधेथ मारं पञ्ञायुधेन,
जितञ्च रक्खे अनिवेसनो सिया'ति ।।''

अर्थ—

''थ्व शरीर तज्याना वनीगु गोंपचाथें धका सीका, चित्तयात नगर समानं सुरक्षित याना, प्रज्ञा शस्त्रं मारयात त्याकि ! त्याके धुंकानं अनासक्त जुया थ:गु चित्त रक्षा याना च्वं !''

पदार्थ—अन ''कुम्भूपमं'' धंगु दुर्बलगु, ब:मलागु अर्थं, ताकालं त्यके मज्वीगु तावकालिक अर्थं, थ्व केश आदि समूह नां जुयाच्वंगु शरीर, कुह्माया चाथलथें धका थ्वीका काय्गु । ''नगरूपमं'' धंगु— नगर धयागु पिने बल्लाई, ता:जागु पखा:लं चाहुएका, थाय्थासे ध्वाका दुगु, दुने बांलाक विभक्तयाना प्यंगु दुवा चूलाना च्वंगु लंपु दुगु तथा नगर दुने बजार दुगु; लुटेयाना काय् धका पिनेच्वंपिं खुंत नगर दुने द्वाहाँ वने मफया, पर्वतं लँ पंगुथें जुया ल्याहाँवनी । वथेंतुं पण्डित कुलपुत्रपिसं थ:गु विपश्यना चित्तयात स्थिरगु नगर समान याना; नगरे च्वना धारदुगु अनेक प्रकारया शस्त्रं छकोतलं खुंतय्संथें विपश्यनामय व

आर्यमार्गमय प्रज्ञाशस्त्रं, उगु उगु मार्गबाधक क्लेशमारयात रोके याना, उगु उगु क्लेशमारयात योधेथ' अर्थात् प्रहार याना छो धैंगु अर्थ खः। "जितं च रक्खे" धैंगु त्यागु, उत्पन्न जूगु तरुण विपश्यनायात— आवास अनुकूलता, ऋतु अनुकूलता, भोजन अनुकूलता, पुद्गल अनुकूलता, धर्मश्रवण अनुकूलता आदि सेवन यायां बिच्चे बिच्चे समापत्ति-ध्यानस च्वना, उकिं दना शुद्धगु चित्तं संस्कारयात परामर्श याना रक्षा यायेगु। "अनिवेसनो सिया" धैंगु निरालसी ज्वीगु। गथे योधातेसं संग्राम भूमिस सेनाया गढ दयेका शत्रुत नापं संग्राम यायां, पित्यात धका वा प्याचाल धका वा कवच छ्वासुल धका वा शस्त्र कुतुंवन धका वा सेनाया गढे द्वाहाँ वना विश्रामकया, नयात्वना कवचं पुना, शस्त्र ज्वना हानं ब्याहाँ वया युद्ध यायां मेपिनि सेना यात मर्दन याना, मत्यागुयात त्याकी, त्यागुयात रक्षा याई। यदि गढया दुने च्वना थथे विश्राम कया उकी स्वाद कया च्वन धाःसा वं राज्य मेपिनि ल्हाते लाकी। थुगु हे प्रकारं लाभ जूगु तरुण विपश्यनायात भिक्षुं हाकनं हाकनं समापत्तिध्यानस च्वना, उकिं दना शुद्धचित्तं संस्कारयात परामर्श यात धाःसा रक्षा याये फइ; अले उत्तरोत्तर मार्गलाभ याना क्लेशमार यात त्याके फइ। यदि व समापत्तिले जक स्वाद कया च्वन धाःसा, शुद्धगु चित्तं हाकनं हाकनं संस्कारयात परामर्श मयात धाःसा मार्गफल साक्षात्कार याना कायेफै मखु। उकिं रक्षा याये योग्यगुयात रक्षायासे निरालसी जुई। समापत्तियात हे छेँथें याना अन मच्वनेगु, आशा मतय्गु धाःगु अर्थ खः। निश्रयनं छिमिसं नं थथे हे या धका थुगु प्रकारं शास्तानं व भिक्षुपित धर्मदेशना याना बिज्यात।

देशनाया अन्तस न्यासःह्म भिक्षुपिं फेतुना च्वंगु थासे फेतुना च्वच्वं हे प्रतिसम्भिदा सहित अरहत्व प्राप्तयाना, तथागतया सुवर्ण वर्णगु शरीरया वर्णना यायां, प्रशंसा यायां, वन्दना यायां हे श्रावस्ती थ्यंक वल ।

---

७. पूतिगत्ततिस्स स्थविरया कथा

"अचिरं वतयं कायो" धैगु थ्व धर्मदेशना श्रावस्तीस बिज्याना च्वंह्म शास्तानं पूतिगत्ततिस्स (=ध्वग्यूगु शरीर दुह्म तिश्य) स्थविरया कारणे कना बिज्यागु खः। श्रावस्तीवासी छह्म कुलपुत्र शास्तायाथाय् धर्म न्यना शासने ध्यान बिया प्रव्रजित जुल। उपसम्पदा प्राप्त याये धुंसेंलि वया नां तिस्स (=तिश्य) धैगु जुल। समय बितेजुया वंलिसे वैगु शरीरे रोग उत्पन्न जुल। तू पाय्‌गोगु कै ध्याहाँ वल। व क्रमशः मू पाय्‌गो, सिम्पु पाय्‌गो, खोंसि पाय्‌गो, अम्ब पाय्‌गो, कचिगु ब्या पाय्‌गो तथा ब्या पाय्‌गो जुया तज्ज्यात। ह्मछह्मं होहो-ध्वाप्वा जुल। 'पूतिगत्त तिस्स थेर' धका नां च्वन। अले लिपा क्वें तज्ज्यात। बिचायानां याय् मफंगु अवस्थाय् थ्यन। न्ययेगु पुनेगु वस्त्र ग्हि व ग्हिं किना ध्वाप्वा दुगु मधियें जुल। नापं च्वनींपि आदि पिसं बिचाः याये मफया तोःता बिल। व अनाथ जुया गोत्तुला च्वन।

बुद्ध धैपिसं ग्हि निको लोके स्वय्‌गु ज्या मतोःतु। सुथ न्हाप्पनं लोके स्वया बिज्याइबले चक्रवालया सिथंनसें कया गन्धकुटीया न्ह्योने तक्क ज्ञान तया स्वया बिज्याई। संध्याका इले स्वया बिज्याइबले गन्धकुटीनिसें कया पिनेपाखे ज्ञान तया स्वया बिज्याई। उगु समय

जुलसां भगवान्या ज्ञानरूपी जालयां दुने पूतिगत्ततिस्स स्थविर खने दत। शास्तानं तिश्य भिक्षुया अरहन्त ज्वीगु उपनिश्रय खना "नापं च्वनीपिं आदि पिसं थ्वयात तो:ते धुंकल। आ: थ्वयात जि बाहेक मेपिं शरण काइपिं मदु" धका गन्धकुटीं प्याहां बिज्याना विहार चारिका यायां अग्निशालास बिज्याना तःलि सिला, भुतुली देचछुना लः मक्वातले पिया अग्निशालास च्वना बिज्यात। लः क्वात धका सीका, वना व भिक्षु गोत्तुला च्वंगु खाताया सिथे ज्वना बिज्यात। उगु बखते भिक्षुपिसं "भन्ते! चिला बिज्याहुँ, जिमिसं ज्वना बी" धका खाता ज्वना अग्निशालास हल। शास्तानं लःथल छगः काय्के छ्वया क्वालखं प्याका व भिक्षुपिसं वं पुनाच्वंगु चीवर ज्वंके बिया, क्वालखं ह्वीके बिया, क्वातुगु न्यभाले तयेके बिल। अले वयालिक्क दना क्वालखं शरीर प्याका पित्तु पिया मोल्ह्वीकल। अले वया मोल्ह्वी सिधबले व पुनेगु चीवरत नं गन। अले वैत चीवरं पुंका पुनाच्वंगु काषायवस्त्र लखे ह्वीके बिया न्यभाले तय्के बिल। अले वया शरीरे लः गने धुंबले व (=वस्त्र) नं गन। वं व काषायवस्त्र चिना, छगूलिं पुना, शरीर हल्का जुया एकाग्र चित्त याना खाताय् गोत्तुल। शास्ता वया छ्यों फुसे दना "भिक्षु! थ्व छंगु शरीर विज्ञान मदया, निरूपकारी जुया, सिं टुकडाथें भूमिस गोत्तुलितिनि" धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"अचिरं वतयं कायो पठविं अधिसेस्सति।
छुद्धो अपेतविञ्ञाणो निरत्थं व कलिङ्गरं'ति॥"

अर्थ—

"थ्व शरीर ताकाल मदय्‌वं हे विज्ञान रहित जुया ज्या खयले मदुगु सिंगों थें पृथ्वीस परे जुया च्वनी तिनी।"

पदार्थ—अन "अचिरं वत" धैगु—भिक्षु! याकनं हे थ्व शरीर पृथ्वीस गोत्तुलितिनी, प्रकृति शयनथें थ्व शरीर पृथ्वी दघोने दचनितिनी। "छुद्धो" धैगु विज्ञान मदुगुलि खालि जुया दचनितिनी, खयरवंगु धका वयंगु खः। छु थें? "निरत्थं व कलिङ्गरं" धैगु निरूपकारी, निरर्थक सिं रवं थें। सिं काःवनीपिं मनूतेसं जंगले द्वाहाँ वना, ततप्यंगु सिं जुव्व ततप्यंगु सिं पुचले तया, बेकोगु सिं जुव्व बेकोगु सिँ पुचले तया त्वाल्हाना सिं कू दय्‌की। बाकिगु भ्वाभगु धोग्गिगु व गो दुगु त्वाल्हाना अन हे तोःतायकी। मेपिं सिँ माःपिसं वया व कया यंकी धैगु नं मदु। स्वया स्वया थःत ज्या खयले दुगु जक काई। मेगु पृथ्वीलेसं पडे जुया च्वनी। व सिँद्वारा जुलसां उगु उगु उपायद्वारा खाताया तुती वा तुतीह्वीगु कपि वा पीढा दय्‌के नं फय्‌यो। तर थ्व आत्मभावे च्वंगु स्वीनिगू भाग मध्ये छगू भागं हे खाता आदि दय्‌के थें अथवा मेगु छुं उपयोगीगु वस्तु दय्‌के ज्यू धैगु मदु। केवल निरर्थक, छुं छुं ज्या खयले मजु। थ्व शरीर गोन्हुचा मदय्‌वं हे विज्ञान मदया पृथ्वीले गोत्तुलितिनी।

धर्मदेशनाया अन्तस पूतिगत्ततिस्स स्थविर प्रतिसम्भिदा सहित अरहन्त जुल। मेपिं नं आपालं स्रोतापन्नादि जुल। स्थविर नं अरहन्त

जुया हे परिनिर्वाण जुल । शास्तानं वंगु अग्निसंस्कार याकेबियां धातु कया चैत्य दय्के बिल ।

भिक्षुपिसं शास्तायाके न्यन—"भन्ते ! पूतिगत्ततिस्स स्थविर गन उत्पन्न जुल ?"

"भिक्षुपि ! परिनिर्वाण ज्वी धुंकल ।"

"भन्ते ! थुगु प्रकारं अरहत् उपनिश्रय सम्पन्न जूह्म भिक्षुया छाय् शरीर छ्वग्गिका च्वने माल ? छु कारणं क्वें त्वधुल ? अरहत् उपनिश्रय दुगुया कारण छु खः ?"

"भिक्षुपि ! थ्व ब्याक्कं थ्वं थःमं यानावोगु कर्मयागु कारणं हे जूगु खः ।"

"भन्ते ! वं छु यानावलले ?"

"भिक्षुपि ! अथे जूसा बाँलाक न्यं ।"

थ्व जुलसां काश्यप सम्यक्सम्बुद्धया पालाय् ब्याधा जुया यक्को फंगत लाना मालिकजनपिंत उपस्थान यात । इमित बिया ल्यंदुगु मिया छ्वेगु । मिया नं ल्यंदुपिं 'स्याना तयातयेबले छ्वग्गिना वनी' धका गथे यायेबले ब्वया वने मफैगु खः अथे याना इमिगु दुगब्वें व पपुब्वें त्वथुला दों चिना तंगु । इपिं कन्हेखुनु मिइगु । आपलं हे दैबले थःगु लागि नं खुंके बिइगु । छन्हु वया रसभोजन तयार जुया च्वंबले छह्म क्षीणास्रवी भिक्षाटन् यायां छेंया लुखाय् दना च्वन । स्थविर खना वं चित्तप्रसन्न याना "जि आपालं प्राणीपिं स्याना नये धुन । आर्य नं जिगु छेंया लुखाय् दना बिज्याना च्वन । छें दुने साःगु भोजन नं तयार

जुयाच्वंगु दु। वसपोलयात भिक्षा बी माल" धका वसपोलया भिक्षापात्र कया भिक्षापात्र जाय्क सुस्वादिष्ट भोजन तया स्थविरयात पञ्चांग प्रतिष्ठित याना वन्दना याना "भन्ते! छलपोलं खंका बिज्यागु धर्मयात जिं नं मस्तक प्राप्तयाना काये फय्मा" धका प्रार्थना यात। स्थविरं "अथे हे ज्वीमा" धका अनुमोदन यात। "भिक्षुपिं! उगु समयस याःगु कर्म अनुसारं हे तिश्ययात प्राप्त जुल। फंगतय्गु क्वें तोथूगुया प्रभावं तिश्यया शरीर छगूलिं ध्वग्गित व क्वें नं तोधुल। क्षीणाश्रवीयात सुस्वादिष्टगु भोजन ब्युगुया प्रभावं अरहत्व प्राप्त जुल।

---

८. नन्द सापूया कथा

"दिसो दिसं" धँगु थ्व धर्मदेशना शास्तानं कोशलजनपदे नन्द् सापूया कारणे कना बिज्यागु खः। श्रावस्ती जुलसां अनाथ-पिण्डिक गृहपतिया आढच, महाधनी तथा महोभोगी नन्द् धँह्म सापूं सातय् बथां बिचायाना च्वन। व जुलसां गथे केणिय जटिल[१] प्रव्रज्याभेषं (च्वना च्वंगु खः) अथे हे सापूया रूपे च्वना जुजुया कर मुंका थःगु कुटुम्ब रक्षा याना च्वन। समय समयस पञ्चगोरस जोना अनाथपिण्डिकयाथाय् वया शास्तायागु दर्शन याना, धर्मश्रवण याना, थः च्वनेथाय् बिज्याकेत वं शास्तायात प्रार्थना याइगु। शास्तानं वंगु ज्ञान परिपक्व ज्वीगुयात लना त्याहाँ बिज्याना परिपक्व जू गु खँ सीका छम्हुया दिने महाभिक्षुसंघपिसं चाहुयेका चारिका यायां लँपु छकेचिला व च्वनीगु थासं सत्तिक छमा सिमाया क्वे फेतुना बिज्यात। नन्द् शास्तायाथाय् वया वन्दना याना कुशलवार्ता यांना शास्तायात निमन्त्रणा याना न्हेनु तक्क भिक्षुसंघपित प्रणीतगु पञ्चगोरस दान बिल। न्हेनु दुखुनु शास्तानं अनुमोदन याना दान कथादिया प्रभेददुगु आनुपूर्वि

१. केणिय जटिलया खँ आयुष्मान् अमृतानन्दया बु. ब्रा. भा-३, पृ. ४३९ स दु।

कथा कना बिज्यात। कथाया अन्तस नन्द सापू स्रोतापत्तिफले प्रतिष्ठित जुया शास्तायागु पात्र ज्वना तापाक्क तक्क ल्यूल्यू वन। अले शास्तानं "उपासक! म्वाल च्वँ" धका रोकेयासेंलि वन्दना याना ल्याहाँ वन। अले वैंत छह्म ब्याधाँ कयेका स्यानाबिल। ल्यूने वयाच्वंपिं भिक्षुपिसं खना शास्तायाथाय् वना धाल—"भन्ते! नन्द सापूनं छलपोल थन बिज्यागुलिं महादान बिया ल्यूल्यू वया ल्याहाँ वंबले स्यात। यदि छलपोल मबिज्यागु जूसा व मरण ज्वी मखु खँ।" शास्तानं "भिक्षुपिं! जि वसां मवोसां, व प्यंगू दिशा व प्यंगू अनुदिशां सा वंसानं वैंत मरणं मुक्त ज्वीगु उपाय छुं मदु। गुगु ज्या न खुँतयेसं, न शत्रुतयेसं याई, उगु ज्या थ्व सत्वपिंत थःगु प्रदुष्टचित्तं, तथा मखुगु थासे वनाच्वंगु चित्तं हे याई" धया थ्व गाथा धया बिज्यात—

"दिसो दिसं यन्तं कयिरा वेरी वा पन वेरीनं।
मिच्छापणिहितं चित्तं पापियो नं ततो करे'ति ॥"

अर्थ—

"शत्रुं शत्रुयात, वैरिं वैरियात गुलि हानि याइगु खः, व स्वयातं अधिक हानि मखुगु मार्गे वनाच्वंगु चित्तं याई।"

पदार्थ—अन "दिसो दिसं" धाःगु खुँ खुँयात, "दिस्वा" धंगु थ्व जुलसां पाठया बाकिगु भाग खः। "यन्तं कयिरा" धंगु—गुगु वैंत नुकसान याइगु खः। द्वितीय पदेनं थथे हे खः। थथे धाःगु खः कि—छह्म मित्रद्रोहि खुँ मेह्मसित, काय्, कला, बुँ, वस्तु, सा, म्ये

आदियात अपराध यासे गुह्यसित अपराध याई वैत नं अथे हे; थःत अपराध याःह्म खु खना—वैरीं वा छुं गुगु कारणं याना वैरतया चवंह्मस्यां वैरीयात खना, थःगु कर्कशताया कारणं वा रौद्रताया कारणं वा गुगु वैत पीडा बिइगु खः, काय्, कलापिंत वा पीडा बिई; बुँ इत्यादि वा विनाश याना बिई, वैगु ज्यान वा कयाबिई; थ्विगु अकुशलपथे मिथ्यारूपं तैतःगु जूयानिंति "मिच्छापणिहितं चित्तं" धका धाःगु खः। "पापियो नं ततो करे" धैगु व पुरुषयात वयासिनं तःधंगु पाप याई। उक्तप्रकारयापिं शत्रुं वा वैरीयात, वैरीं वा शत्रुयात थुगु हे आत्मभावस दुःख उत्पन्न याना बिई। ज्यान वा कया बिई। थ्व अकुशल कर्मपथे मखुथें तयातःगु चित्तं थुगु आत्मभावे नं पीडा बिई, लाखौं आत्मभाव तक्कनं प्यंगू नरकस वांछ्वया छ्यों ल्ह्वने बीमखु।

देशनाया अन्तस आपलं स्रोतापत्ति आदि फलस प्राप्त जुल। महाजनपिनि निंति सार्थक देशना जुल। जन्मजन्मान्तरस उपासकं याःगु खँ धाःसा भिक्षुपिसं मन्यं। उकिं शास्तानं व खँ कना बिमज्या।

---

९. सोरेय्य स्थविरया कथा

"न तं माता पिता कयिरा" धंगु थ्व धर्मदेशना सोरेय्य नगरस उत्पन्न जुया श्रावस्तीस शास्तानं अन्त याना दिज्यात। सम्यक्सम्बुद्ध श्रावस्तीस च्वना बिज्याना च्वंबले सोरेय्य नगरस, सोरेय्य श्रेष्ठीपुत्र छह्म पासा नापं सुखपूर्वक रथस च्वना महान परिवारपिं नापं मोल्ह्वीत नगरं प्याहाँ वन। उगु समयस महा-कात्यायन स्थविर सोरेय्यस भिक्षाटन्या लागि वनेगु इच्छा याना नगरया पिने संघाटी पारुपन याना च्वन। स्थविरया शरीर जुलसां सुवर्ण वर्ण। सोरेय्य श्रेष्ठीपुत्रं वसपोलयात खना मत्ती ल्वीकल— "अहा ! थ्व स्थविर वा जिह्म कला जूसा अथवा जि कलाया शरीरवर्ण वा थ्व शरीरवर्णथें जूसा गुलि ज्यूखँ।" थथे मने तय्वं हे वया पुरुषलिङ्ग अन्तरधान जुल। स्त्रीलिङ्ग उत्पन्न जुल। लज्जा चाया रथं क्वाहाँ वया व बिस्युं वन। परिजनपिसं वयात ह्मसीके मफया "थ्व छु ?" धका धाल। व तक्षशिलाया लँपु लिना वन। वया पासाह्मस्यां उखें थुखें माःजुल नं खंके मफुत। मोल्हुया सकलें छें वन। "श्रेष्ठीपुत्र गो ले ?" धका न्यसेंलि "मोल्हुया वलज्वी धका मनेतया" धका धाल। अले वया माँ-बौपिसं अन माला मखना खोया, विलापयाना "सित ज्वी" धका मृतभोजन बिल।

तक्षशिला पाखे वनाच्वंगु छगू गाडा खना गाडाया ल्यूल्यू वं वन। अले वैंत खना मनूतेसं "जिमि गाडाया ल्यूल्यू वया च्वन; जिमिसं छन्त सुया म्ह्याय् धका मस्यु" धका धाल। वं नं "छिमिसं थ:गु गाडा न्ह्याकी, जि पैदल हे वये।" वनाच्वंह्म वं अंगू छपा बिया छ:गू गाडाय् थाय् काल। मनूतेसं मने ल्वीकल—"तक्षशिला नगरे की श्रेष्ठीपुत्रया कला मदु। वैंत धाये। कीत यक्को उपहार दई" धका ईपिं वना "स्वामी ! छित स्त्रीरत्न छह्म हयागु दु" धका धाल। वं थ्व खें न्यना स:तके छ्वया थ:गु हे अनुरूप अभिरूप प्रासादिक खना स्नेह उत्पन्न जुया थ:गु छें तल। मिजंत मिसा, मिसात मिजं मजू धैंगु मदु। मिजंतसें मेपिनि मिसात स्यंका सिनावना आपलं दोल वर्ष नरक भोग याना मनू जू वंबले आत्मभाव सच्छिगू मिसा ज्वीयो।

आनन्द स्थविर जुलसां छगू लाख कल्प पारमिता पूर्णयाना बिज्याह्म आर्यश्रावक ख:। संसारे चा:हिला जुया च्वंबले छगू आत्मभावस कौतय्गु कुले जन्म जुया मेपिनि मिसात स्यंका नरकभोग याना बाकिगु आत्मभावस मेपिनि पादपरिचारिका मिसा जूगु ख:। न्हेगू आत्मभावस बीज मदुह्म (=नपुंसक) जुल। मिसात जुलसां दान आदि पुण्यकर्म याना मिसा जुया च्वनेगु इच्छा मदेका "थ्व जिमिगु पुण्य पुरुषत्वभाव प्राप्त याय्या निंति ज्वीमा" धका चित्ते अधिष्ठान याना सिनावन धा:सा पुरुषत्वभाव प्राप्त ज्वी। पतिदेवया (=पतिव्रता) जुया स्वामीया प्रति बाँलाक प्रतिपत्ति पुरा याय्गुलिं नं पुरुषत्वभाव प्राप्त जू।

थ्व श्रेष्ठिपुत्र जुलसां स्थविरया उपरे अनुचित चित्त उत्पन्न याना थ्वहे आत्मभावस मिसा जुल। तक्षशिलाया श्रेष्ठिपुत्र नापं संवास जुया वया प्वाथे दत। छिला दय्का वं काय् ब्वीकल। व पलाछिना वनेसःबले मेह्म नं काय् ब्वीकल। थुगु प्रकारं वया प्वाथेच्वंपिं निह्म मस्त दत। सोरेय्य नगरस वयापाखें दुपिं निह्म नापं याना प्यह्म काय्पिं दुगु जुल। उगु समयस सोरेय्य नगरं वया पासा श्रेष्ठिपुत्र न्यासःगू गाडा ज्वना तक्षशिलास वना सुखपूर्वक रथे च्वना नगरे द्वाहाँ वन। अले प्रासादयातले च्वना क्या चाय्का लंपुपाखे स्वयाच्वंबले वैत खना ह्मसीका दासी छ्वया सतके छ्वया तले फेतुका वैत सत्कार सम्मान यात। अले वैत वं धाल—"भद्रे! छंत जिमिसं थ्वयां न्हापा खनागु मदु। तर छं जिमित तःधंक सत्कार याना च्वन। जिमित छं ह्मस्यूला?" धका न्यन।

"खः, स्वामी ह्मस्यू। छिकपिं सोरेय्य नगरवासीपिं मखुला?"

"भद्रे! खः।"

अले वं थः माँ-बौपिं व कला काय्पिनि आरोग्यतायाबारे न्यन।

उह्मस्यां "भद्रे! खः, इमित आराम दु धका धाल। छं इमित ह्मस्यूला?"

"स्वामी! खः, ह्मस्यू। इमि काय् छह्म दु, व गनदुले स्वामी?"

"भद्रे! थ्व खं छता न्यनेमते। छन्हुया दिने जिपिं व नापं

सुखपूर्वक रथे च्वना मोल्ह्वी धका प्याहां वना, तर व गन वन धका जिमिसं मस्यू। उखें थुखें चाःहिला मखना वया मां-बौपिंत कना। खवया विलाप याना इमिसं पितृकर्म यात।"

"स्वामी! व जि हे खः।"

"भद्रे! थ्व खं तोःति; छु धयागु? जिमि पासा देवकुमारथें च्वंह्म पुरुष खः।"

"स्वामी! अथे यज्वीन्यु; तर व जि हे खः।"

"अथेसा थ्व गथे ले?"

"व दिने छिमिसं आर्य महाकात्यायन स्थविरयात खना मखुला? महाकात्यान स्थविरयात स्वया जिं 'अहा! थ्व स्थविर जिह्म कला जूसा अथवा थ्वया शरीरवर्ण थें जिह्म कलाया शरीरवर्ण जूसा गुलि ज्यूबें" धका मनेल्वीका। अले यथे मनेल्वीके मात्रं हे जिगु पुरुषलिङ्ग अन्तरधान जुल। स्त्रीलिङ्ग प्रादुर्भाव जुल। स्वामी! अले जि लज्जाचाया स्वीतं धाय्मछाला बिस्युं वया थन वयागु खः।"

"अहो छं बडो भयानकगु ज्या यात। जितः छाय् मधयागु? छं स्थविरयाके क्षमा फोने धुंनला ले?"

"स्वामी! मफोनानि।"

"स्थविर गन दु धका स्यूला?"

"थ्वहे नगरया आश्रय कया च्वना बिज्याना च्वन। स्वामी!

यदि भिक्षाटन् यायां थन बिज्यात धाःसा जि जि आर्यंयात भिक्षा आहार बिये ।"

"अथे जूसा याकनं सत्कार या ।"

"की आर्यंयाके क्षमा फोने" धका (व वंजात) स्थविर बिज्याना च्वंगु थासे वना, वन्दना याना, छखेलिक्क फेतुना "भन्ते ! कन्हे जिगु भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहुँ" धका बिन्ति यात ।

"श्रेष्ठिपुत्र ! छ आगन्तुक मखुला ?"

"भन्ते ! जिमिगु आगन्तुक भावया खँ न्यना बिज्याय्‌मते; कन्हे जिमिगु भिक्षा ग्रहण याना बिज्याहुँ ।" स्थविरं स्वीकार याना बिज्यात । स्थविरया निंति छें नं महान सत्कार तय्यार यात । स्थविर कन्हेखुनु व छेंया लुखाय् बिज्यात । अले वसपोलयात फेतुका प्रणीतगु आहार-द्वारा भोजन याका श्रेष्ठिपुत्रं व भिसायात यंका स्थविरया पालिक्वे भोस्सुका "भन्ते ! जि पासायात क्षमा याना बिज्याहुँ" धका धाल ।

"थ्व छु खः ?"

"भन्ते ! थ्व न्हापा जि अत्यन्त योह्म पासा खः । छलपोलयात खना वं थथे मनेतल । अले वया पुरुषलिङ्ग अन्तरधान जुल । स्त्रीलिङ्ग प्रादुर्भाव जुल । भन्ते ! अपराध क्षमा याना बिज्याहुँ ।"

"अथे जूसा दँ, छन्त जि क्षमा बी ।" स्थविरं "क्षमा बी" धका धाय् मात्रं हे वया स्त्रीलिङ्ग अन्तरधान जुल । पुरुषलिङ्ग प्रादुर्भाव जुल । पुरुषलिङ्ग प्रादुर्भाव ज्वीमात्रं हे वयात तक्षशिलाया श्रेष्ठिपुत्र धका धाल ।

(आःयाह्म भातह्मस्यां धाल)—"सौम्य पासा ! थ्व मस्त निह्म छंगु प्वाथे च्वंपि, जिगु कारणं दुपि जूयानिति निह्म ं फी हे मस्त खः। थनसंतुं च्वने उत्कण्ठित ज्वीमते।"

"सौम्य ! छगू हे आत्मभावे न्हापा मिजं जुया लिपा मिसा जुया हाकनं जि मिजंतुं जुल। बडो विपर्यास जुल। न्हापा जिगु कारणं निह्म कार्य्पि दत। आः जिगु प्वाथं निह्म कार्य्पि दत। व जि छगू हे आत्मभावस विपर्यास प्राप्त जुल। हानं छें च्वनी धका भापो मते। जि आर्य्ययाथाय् प्रव्रजित जुये। थ्व मस्त छंगु जिम्मा जुल। थुमि प्रति अप्रमादी ज्वीमते" धया पुत्रपित चुप्पा नया, पित्तु पिया बौह्मसित भालाबिया, प्याहाँ वया स्थविरयाथाय् प्रव्रजित जुल। स्थविरं नं वैत प्रव्रजित याना उपसम्पदा याना नापं नापं ब्वना हे चारिका यायां श्रावस्ती वन। वया नां 'सोरेय्य स्थविर' धका च्वन।

जनपदवासीपिसं व खँ सीका होहल्ला जुया आश्चर्य चाया (वसपोलया) न्ह्योने वना न्यन—"भन्ते ! थथे खःला ?"

"आवुसो ! खः।"

"भन्ते ! थथे नं ज्वीयो खनिका। छलपोलया प्वाथं निह्म मस्त दत, छपिनिगु कारणं निह्म मस्त दत। उकीमध्ये गुह्मसिया उपरे छपिनि अपो स्नेह जूले ?"

"आवुसो ! थःगु प्वाथे च्वंपिनि प्रति।"

वो वोपिसं निरन्तर अथे हे न्यनीगु। स्थविरं नं प्वाथे च्वंपिनि प्रति हे अपो स्नेह दु धका धाइगु। लिपा "जिके स्वीगुं प्रति स्नेह मदु"

धका धाल। भिक्षुपिसं "थ्वं असत्य खँ ल्हात। न्हापा धा:सा प्वाथे च्वंपिं पुत्रपिनि प्रति अपो स्नेह दु" धया "आ: जिके गननं स्नेह मदु" धका धाल। "भन्ते! असत्य खँ ल्हात" धका शास्तायात न्यंकल।

"भिक्षुपिं! जि पुत्रं असत्य खँ मल्हा। सम्यग्प्रकारं तयात:गु चित्तद्वारा मार्गदर्शन खँबलेनिसें जि पुत्रया गननं स्नेह मन्त। गुगु गुगु सम्पत्ति न माँ-बौपिसं दयेकाबी, उजागु सम्पत्ति थ्व सत्वपिनि दुने च्वंगु सम्यग्प्रकारं तयात:गु चित्तं हे बीफु" धका धया शास्तानं थ्व गाथा धया बिज्यात—

"न तं माता पिता कयिरा अञ्ञे वापि च ञातका।
सम्मापणिहितं चित्तं सेय्यसो नं ततो करे'ति।।"

अर्थ—

"भिंगुली वनाच्वंगु चित्तं गुलि उपकार य:त याइगु ख:, उलि उपकार माँ-बौ थ:थितिपिसं नं याई मखु।"

पदार्थ—अन "न तं" धंगु उगु ज्या न मामं यानाबी, न बौ नं, न मेपिं सुं थ:थितिपिसं। "सम्मापणिहितं" धंगु झिगू कुशल कर्मपथे बांलाक तयात:गु चित्त। "सेय्यसो नं ततो करे" धंगु उगु ज्या स्वया भिंगु, श्रेष्ठतरगु, उत्तरोत्तर वैत याई, यानाबिई धा:गु अर्थ ख:। माँ-बौपिसं पुत्रपिंत धन ब्युसे छगू हे जक आत्मभावस, ज्या मयासे सुखपूर्वकं जीविका याय्‌त गाक्क धन बीफु। विशाखाया माँ-बौपिं

अत्यन्त धनी, महाभोगी, वँत छगू आत्मभावस सुखपूर्वक जीविका यायत गावक्क धन बिल। कायपिंत प्यंगू द्वीपस चक्रवर्ती सम्पत्ति बीफुपिं मां-बौपिं मदु। दिव्यसम्पत्ति वा प्रथम ध्यानादि सम्पत्तिया खँ ला छखे हे तिनी; लोकोत्तर सम्पत्ति बीफै धयागु ला क्वन खँ हे मदु। सम्यग्-प्रकारं तयातःगु चित्तं जुलसां थ्व ब्याक्क सम्पत्ति बीफु। उकिं धाःगु— "सेय्यसो नं ततो करे।"

देशनाया अन्तस आपालं स्रोतापत्तिफलादिस प्राप्त जुल। महाजनपिनि निंतिं देशना सार्थक जुल।

चित्तवर्ग वर्णना सिधल

स्वंगूगु वर्ग

आनन्दकुटी विहार गुठीया प्रकाशन

बुद्धकालीन ब्राह्मण (अप्राप्य)	भाग–१	(पृ. ५०४)	... ७/–
बुद्धकालीन गृहस्थीहरू	भाग–१	(पृ. ५८१)	... ८/–
बुद्धकालीन राजपरिवार	भाग–१	(पृ. ६६५)	... १०/–
बुद्धकालीन महिलाहरू	भाग–१	(पृ. ५५६)	... ८/–
बुद्धकालीन परिव्राजकहरू	भाग–१	(पृ. ७६६)	... १६/–
बुद्धकालीन श्रावक-चरित	भाग–१	(पृ. ३७८)	... ९/–
बुद्धकालीन श्राविका-चरित	भाग–१	(पृ. १००५)	... २२/–
बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव	भाग–१	(पृ. ६६८)	... १८/–
बुद्धकालीन प्रेतकथा ...		(पृ. ३८२)	... १०/–
बुद्धकालीन विमानकथा ...		(पृ. ४०४)	... १२/–
बुद्धकालीन दशौवटा ग्रन्हथरूको विषय-सूची			... ५/–
बुद्धकालीन ब्राह्मण	भाग–२	(पृ. ६००)	... १५/–
बुद्धकालीन ब्राह्मण	भाग–३	(पृ. ६८०)	... १७/–
बुद्धकालीन गृहस्थीहरू	भाग–२	(पृ. ५९२)	... १५/–
बुद्धकालीन गृहस्थीहरू	भाग–३	(पृ. ६२४)	... १५/–
जापान भ्रमणको डायरी			... ४/–
जातक संग्रह	भाग–१	(पृ. २९६)	... १०/–
जातक संग्रह	भाग–२	(पृ. २४०)	... ८/–
जातक संग्रह	भाग–३	(पृ. ३६०)	... १३/–
धम्मपदट्ठ कथा (नेपाल भाषा)	भाग–२	(पृ. १९७)	... १०/–